

Rapport onderzoek jaarrekening Land Aruba 2018

Algemene Rekenkamer

2020

Rapport onderzoek jaarrekening
Land Aruba 2018

Vastgesteld op:
5 augustus 2020

Inhoud

Voorwoord

Op het moment van afronden van dit rapport, in maart 2020, gingen de Staten akkoord met een nota van wijzigingen (NvW) behorende tot de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2020. Middels deze autorisatie is het Land, in deze vertegenwoordigd door de minister belast met Financiën, gemachtigd om de financieringsbehoefte over het dienstjaar 2020 te mogen financieren. De financieringsbehoefte betreft een ongekend hoog bedrag van Afl. 1,3 miljard. Dit als gevolg van de grootste crisis welke Aruba heeft gekend: de COVID-19 pandemie. Het Land zal met deze aanvullende middelen de financiële, economische en sociale gevolgen van de COVID-19 pandemie (gedeeltelijk) proberen op te vangen. Door deze hoge nieuwe schuld zijn de huidige en toekomstige generaties belast met onhoudbare overheidsfinanciën. Het is om deze onverwachte omstandigheden, dat het essentieel is om als Land duurzame overheidsfinanciën te hebben. Vooral in deze tijden is het urgent dat er ingrijpende veranderingen tot stand worden gebracht en dat het democratisch proces, met name de *checks & balances*, wordt gegarandeerd.

Algemene Rekenkamer
5 augustus 2020

Resumen

E investigacion di e cuenta anual di Pais Aruba (e Pais) ta un investigacion cu Algemene Rekenkamer ta haci tur aña, den cuadro di su tarea constitucional. Den e investigacion aki Algemene Rekenkamer no ta wak solamente e cuenta anual como producto, pero tambe ta pone atencion na e aspectonan manera sostenibilidad di finansas publico y desaroyo di e maneho financiero. Desde cu gobierno di Aruba a anuncia di lo traha pa yega na un finansas publico sostenibel y solido, Algemene Rekenkamer a enfoca e investigacionnan di e cuentanan anual ariba realisacion di e meta aki.

Ta hopi importante pa e Pais por yega cu tempo na un finansas publico sostenibel y saludabel. Por logra esaki door di por ehempel baha y maneha e gastonan y tambe aumenta entrada. E ultimo añanan Algemene Rekenkamer a sigui e desaroyonan aki di cerca y a raporta tambe ariba esaki. E pregunta clave ta den ki grado e medidanan cu gobierno a tuma na aña 2018 a duna resultado conforme e meta pa logra sostenibilidad di finansas publico riba termino. Banda di esaki a verifica si gobierno a tene su mes na e presupuesto di 2018, teniendo na consideracion cumplimento di e leynan vigente y e maneho financiero pa 2018.

Algemene Rekenkamer ta conclui cu realisacion di un finansas publico sostenibel y solido ta dificil pa pone den marcha. E resultadonan di aña 2018 no ta suficiente ainda pa sostene e meta di un finansas publico sostenibel riba termino. Si no logra pa ordena e finansas publico, e consecuencia lo ta enorme pa e Pais y su pueblo. Por ehempel Pais Aruba lo ta incapaz pa absorba e golpinan financiero inespera. Pa por logra e resultadonan duradero y pa por tin progreso den esaki, ta necesario pa tin un maneho structura. Pa esaki ta necesario e esfuerso conhunto di tur minister. Si anuncia accionnan di maneho, mester percura pa ehecuta esaki debidamente. Mester traduci e metanan general den plannan di accion concreto dentro di tur ministerio.

Algemene Rekenkamer ta conclui cu e resultado financiero di aña 2018 a empeora levemente compara cu e aña anterior. Esaki a sosode particularmente pa motibo cu e aumento simultaneo di e gastonan, compara cu aña 2017, a anula e efecto di aumento di entrada na 2018. Pa locual ta trata ehecucion di e presupuesto, a constata cu tin gastonan cu ta surpasa e presupuesto tanto ariba nivel total, nivel di e ministerionan y tambe ariba nivel di 'budgethouder/hoofdkostensoort'. E motibonan cu a surpasa varios di e gastonan, no ta suficientemente splica den e cuenta anual di e Pais. Door di falta di e splicacionnan aki, e transparencia na Parlamento ta core peliger (*comply or explain*). Por ultimo, Algemene Rekenkamer ta conclui cu no por garantisa cu e gastonan y entradanan ta legitimo (hustifica), integro (completo y confiabel) y exacto pa motibo di

deficiencia den e administracion financiero. E deficiencianan cu ta afecta e legitimidad ta visibel den e maneho di personal na Departamento di Recurso Humano (DRH) y den e maneho di subsidio.

For di Departamento di Impuesto (DIMP), no por a demostra con ta garantisa cu e total di entrada di impuesto riba ganashi, BBO, y B-AVP ta completo, confiabel y exacto.

Algemene Rekenkamer ta recomenda gobierno pa determina e metanan realistico pa cada ministerio individualmente cu ta conecta na e meta general di Pais. Pa realisacion di esakinan mester haci compromisonan cla y traha un plan di accion, cu e supervision necesario pa por haci ahustacionnan na tempo. Algemene Rekenkamer ta di opinion cu a yega tempo pa tin transparencia den e maneho financiero di e entidadnan cu haci perdida. Algemene Rekenkamer ta sugeri na gobierno pa pone condicionnan ora di asigna recurso na e entidadnan aki. Esaki ta pa evita cu Pais cada bes tin cu sigui duna placa na e entidadnan aki, sin bista ariba un futuro mehoracion, cu tur e consecuencianan cu esaki por tin pa cu finansas publico. Mirando e desaroyo den e gastonan, Algemene Rekenkamer ta enfatisa un biaha mas pa bin cu maneho structura pa den corto tempo por cambia e deficit den un surplus manera e norma di e presupuesto acorda. Ademas Algemene Rekenkamer ta sugeri gobierno pa segura cu principalmente e departamentonan vital manera DIMP, Directie Financiën y DRH por dispone di un departamento di IC/AO y cu e departamentonan aki por ta capacita pa por haci e trabaonan di control interno. Por ultimo Algemene Rekenkamer ta enfatisa e importancia pa finalisa e ciclo presupuestario di e añanan 2016 y 2017 pa evita mas retraso.

Minister di Finansas a reacciona riba e raport di Algemene Rekenkamer. Den su reaccion e minister a indica cu e ta di acuerdo cu varios aspecto cu Algemene Rekenkamer a trece dilanti y tambe e ta splica su punto di bista riba algun punto. Asina e minister ta indica cu e situacion financiero a empeora pa motibo cu entradanan no a wordo realisa manera a premira, y no pa motibo di subida di gastonan compara cu 2017. Tambe e minister ta pidi den su reaccion pa aclareacion ariba algun punto y a indica di lo tuma pasonan pa atende cu cierto puntonan di atencion.

Algemene Rekenkamer ta aprecia e hecho cu minister di Finansas a duna un contesta detaya ariba e contenido di e raport, specialmente den un tempo di crisis sin precendente. Algemene Rekenkamer ta duna su opinion ariba e puntonan cu e minister a trece dilanti den su reaccion. Ademas Algemene Rekenkamer ta enfatisa e importancia di mitiga e crecemento di gastonan pa asina por jega na un finansas publico sostenibel.

Samenvatting

Het onderzoek naar de jaarrekening van het Land Aruba is een jaarlijks terugkerend onderzoek bij de Algemene Rekenkamer, dit in het kader van haar wettelijke taak. De Algemene Rekenkamer kijkt bij dit onderzoek niet alleen naar de jaarrekening als product, maar staat ook stil bij thema's zoals de houdbaarheid van overheidsfinanciën en ontwikkelingen in het financieel beheer. De Algemene Rekenkamer heeft sinds de aankondiging van de regering om te streven naar een houdbare en gezonde overheidsfinanciën, haar onderzoeken naar de jaarrekening gericht op behalen van dit doel.

Het is belangrijk dat het Land op termijn tot houdbare en gezonde overheidsfinanciën komt. Dit kan bereikt worden door onder andere het verlagen en het beheersen van kosten en het verhogen van middelen. De Algemene Rekenkamer heeft de afgelopen jaren de ontwikkeling van de resultaten op de voet gevolgd en hierover gerapporteerd. De centrale vraag is in hoeverre de door de regering genomen maatregelen in 2018 geleid hebben tot resultaten conform de te behalen houdbare overheidsfinanciën op termijn. Daarnaast is nagegaan of de regering zich bij de begrotingsuitvoering heeft gehouden aan de vastgestelde begroting 2018, met inachtneming van relevante wettelijke bepalingen en het financieel beheer voor 2018.

De Algemene Rekenkamer concludeert dat het bewerkstelligen van duurzame overheidsfinanciën moeilijk op gang komt. De in 2018 behaalde resultaten zijn nog niet voldoende om het op termijn behalen van duurzame overheidsfinanciën te ondersteunen. Het niet op orde krijgen van de overheidsfinanciën kan verstrekkende gevolgen hebben voor het Land en haar burgers. Het Land zal bijvoorbeeld niet in staat zijn om onverwachtse (financiële) klappen op te vangen. Om duurzame resultaten te behalen en voortgang te boeken, is een structurele aanpak noodzakelijk. Hiervoor is een gezamenlijke inspanning van alle ministeries nodig. Beleidsacties die worden aangekondigd, dienen ook daadwerkelijk gerealiseerd te worden. Algemene doelstellingen moeten worden omgezet naar concrete actieplannen binnen elk ministerie.

De Algemene Rekenkamer concludeert dat het exploitatieresultaat in 2018 licht verslechterd is ten opzichte van het daaraan voorafgaande dienstjaar. Dit wordt met name veroorzaakt doordat het effect van de middelenstijging in 2018, teniet wordt gedaan door de gelijktijdige kostenstijging die zich ten opzichte van 2017 heeft voorgedaan. Voor wat betreft de begrotingsrealisatie, wordt geconstateerd dat er zich begrotingsonrechtmatigheden voordoen op zowel totaalniveau, ministerieniveau als op het niveau van hoofdkostensoort/hoofdbudgethouder. Diverse overschrijdingen in de kosten, worden in onvoldoende mate in de jaarrekening van het Land toegelicht. De

transparantie naar de Staten toe komt in het geding door het gebrek aan degelijke toelichting (comply or explain). Tot slot concludeert de Algemene Rekenkamer dat de rechtmatigheid, volledigheid en nauwkeurigheid van kosten en middelen, door tekortkomingen in het financieel beheer, niet kunnen worden gewaarborgd. Tekortkomingen die de rechtmatigheid beïnvloeden zijn zichtbaar in het personeelsbeheer bij de Departamento Recurso Humano (DRH) en het subsidiebeheer. Bij de Departamento di Impuesto (DIMP) kan het waarborgen van de volledigheid en nauwkeurigheid van de winstbelasting, belasting op bedrijfsomzetten en belasting additionele voorzieningen PPS-projecten[1] niet worden aangetoond.

De Algemene Rekenkamer adviseert de regering om realistische doelen voor de individuele ministeries vast te stellen, die aansluiten op de algemene doelstellingen van het Land. Over de realisatie hiervan dienen duidelijke afspraken en actieplannen te worden gemaakt, met de nodige monitoring en tijdige bijsturing. De tijd is aangebroken voor transparantie in de financiële huishoudingen van de noodlijdende entiteiten. De Algemene Rekenkamer raad de regering aan om eisen (randvoorwaarden) te stellen aan de toekenning van middelen aan deze noodlijdende entiteiten. Dit om te voorkomen dat het Land, zonder uitzicht op verbetering, telkens weer bijspringt met alle gevolgen van dien. Gezien de ontwikkelingen in de kosten, benadrukt de Algemene Rekenkamer nogmaals structurele maatregelen te nemen om tekorten binnen afzienbare tijd tot een surplus te brengen in lijn met de afgesproken begrotingsnormen. Verder beveelt de Algemene Rekenkamer de regering aan om ervoor te zorgen dat voornamelijk de vitale diensten zoals de DIMP, Directie Financiën en DRH over een afdeling Interne Controle en Administratieve Organisatie beschikken en dat deze afdelingen in staat zijn interne controle-werkzaamheden uit te voeren. Tot slot benadrukt de Algemene Rekenkamer het belang van het zo spoedig mogelijk afsluiten van de begrotingscycli 2016 en 2017 ter voorkoming van verder vertraging.

De minister van Financiën heeft op het conceptrapport van de Algemene Rekenkamer gereageerd. In haar reactie geeft de minister aan dat zij het met diverse punten van de Algemene Rekenkamer eens is, en licht op een aantal punten haar verschil in zienswijze toe. Zo geeft de minister aan dat het achterlopen van de middelen een grotere weerslag heeft gehad op de verslechterde financiële toestand dan de kostenontwikkeling vergeleken met 2017. De minister verzoekt op een aantal punten verduidelijking en geeft ook aan stappen te zullen ondernemen om bepaalde aandachtspunten op te pakken.

De Algemene Rekenkamer stelt de inhoudelijke reactie van de minister, vooral in deze ongekende crisistijden, zeer op prijs. In haar nawoord licht de Algemene Rekenkamer haar zienswijze in de door de minister aangekaarte punten toe. Tevens benadrukt de Algemene Rekenkamer het belang om kostenontwikkelingen te temperen om tot houdbare overheidsfinanciën te komen.

[1] PPS staat voor publiek-private samenwerking.

1 Inleiding

De Algemene Rekenkamer heeft de wettelijke taak om onderzoek te doen naar de rechtmatigheid en doelmatigheid van de ontvangsten en uitgaven van het Land. Dit rapport bevat de resultaten van het onderzoek naar de *Jaarrekening Land Aruba 2018* (jaarrekening 2018).

De regering heeft sinds 2015 het streven aangekondigd, om op termijn te komen tot houdbare en gezonde overheidsfinanciën. Dit is met de komst van het College Aruba financieel toezicht (CAft) vastgelegd in wettelijke bepalingen, namelijk in de Landsverordening Aruba financieel toezicht[2] (LAft). De Algemene Rekenkamer heeft sindsdien in haar onderzoeken naar de jaarrekening, ook onderzocht in hoeverre de behaalde resultaten hebben bijgedragen aan het behalen van dit doel. In haar laatste onderzoeksrapport naar de jaarrekening (dienstjaar 2017) is geconcludeerd dat het de regering vooralsnog niet is gelukt om de basis te leggen om het nagestreefde doel te bereiken. Het was de regering ook niet gelukt om te voldoen aan de wettelijke begrotingsnorm. Mede daarom, wordt de nadruk ook dit jaar gelegd op de haalbaarheid van houdbare overheidsfinanciën.

De verantwoordingscijfers worden jaarlijks aan een nader onderzoek onderworpen. Het verrichten van een accountantscontrole is nog niet aan de orde, mede door het ontbreken van formeel vastgestelde verslaggevingsvoorschriften. Dit rapport geeft alleen verdiepend inzicht in de cijfers. Zo zijn bij dit onderzoek de kosten en de middelen afgezet tegen de begrote ramingen voor het dienstjaar 2018. Overschrijdingen in de kosten, die in principe onrechtmatig zijn, zijn nader toegelicht. Het uitgangspunt bij het onderzoek is voornamelijk het machtigingskarakter van de goedgekeurde begroting 2018 door de Staten van Aruba (Staten). De Algemene Rekenkamer geeft de Staten inzicht in de realisatie van het gevoerde beleid en de financiële gevolgen daarover, zodat de Staten in hun controlerende functie de minister(s) ter verantwoording kan roepen. Ook wenst de Algemene Rekenkamer de burger te informeren over zaken die ook hem aangaan.

Goed functionerend financieel beheer is van eminent belang wil het land Aruba (het Land) de kosten en middelen optimaal beheersen. Dit is ook een belangrijke voorwaarde om betrouwbare cijfers en de rechtmatigheid van transacties en handelingen te garanderen. Voor het onderzoek naar het dienstjaar 2018 wordt met name aandacht besteed aan het beheer van de grootste kosten- en middelenposten, te weten personeel, subsidie, rente enerzijds en belastinginkomsten belasting op bedrijfsomzet (BBO),

[2] AB 2015 no 39 Landsverordening Aruba financieel toezicht.

belasting additionele voorzieningen PPS-projecten[3] (BAVP) en winstbelasting anderzijds. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen binnen de Directie Financiën, waaronder de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB).

In dit rapport wordt antwoord gegeven op de volgende centrale vragen:

- *In hoeverre hebben de door de regering genomen maatregelen in 2018 geleid tot resultaten in het behalen van houdbare overheidsfinanciën op termijn?*
- *Was er sprake van een rechtmatige begrotingsrealisatie?*
- *Waren er ontwikkelingen in het financieel beheer?*

[3] PPS staat voor publiek-private samenwerking.

2 Houdbaarheid overheidsfinanciën

De regering is gehouden aan de wettelijke norm die is opgenomen in de LAft. Deze norm behelst dat in 2018 een financieringsoverschot van 0,5% van het bruto binnenlands product (BBP) behaald moet worden. De Algemene Rekenkamer heeft vastgesteld dat deze norm in 2018 niet is gehaald (toelichting in paragraaf 2.1). Over 2018 was er namelijk sprake van een financieringstekort van 1,9%. De oorzaken van het niet behalen van de gestelde norm van 0,5% zijn heel divers, maar komen in de praktijk neer op het volgende: de kosten zijn te hoog en/of de middelen zijn te laag. De regering heeft sinds 2015 diverse beleidsacties aangekondigd om haar doel, te weten om op termijn te komen tot houdbare en gezonde overheidsfinanciën, te ondersteunen. Voor het dienstjaar 2018 heeft zij zich zeven beleidsacties voorgenomen en deze ter uitvoering gebracht, gericht op zowel het verlagen van kosten en het verhogen van de middelen van het Land.

In dit hoofdstuk wordt eerst uiteengezet hoe het financieringstekort is opgebouwd binnen de collectieve sector. Vervolgens wordt ingegaan of diverse beleidsacties voor het verlagen van de kosten en het verhogen van de middelen zijn gerealiseerd. Tot slot wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van het resultaat en de financiële positie van het Land en hoe de kosten en middelen zich hebben ontwikkeld ten opzichte van het dienstjaar 2017.

2.1 LAft-norm 2018 niet behaald

De Algemene Rekenkamer heeft vastgesteld dat het resultaat van de collectieve sector in 2018 niet aan de geldige LAft-norm voldoet. Het resultaat van de collectieve sector dient in 2018 te voldoen aan de begrotingsnorm, conform artikel 14 van de LAft. Voor het dienstjaar 2018 is de wettelijk vastgestelde norm: een financieringsoverschot van 0,5% van het BBP. In 2018 bedraagt het behaalde resultaat een financieringstekort van 1,9% van het BBP. Dit wordt in de volgende tabel gepresenteerd.

Tabel 2.1: Financieringsresultaat collectieve sector 2017-2018 (bedragen in miljoenen Afl.)

		2018			2017	
Resultaat kapitaaldienst Land		**-328,20**			**-334,86**	
Exploitatieresultaat collectieve sector:						
- Land Aruba	*-152,24*[4]			*-135,57*[5]		
- Uitvoeringsorgaan Algemene Ziektekosten Verzekering (UO AZV)	*0*			*0*		
- Sociale Verzekeringsbank (SVB)[6]	*19,64*			*13,30*		
- Aruba Tourism Authority (ATA)	*18,68*[7]			*12,42*		
- Universiteit van Aruba (UA)	*-1,07*			*-0,60*		
- Servicio di Limpiesa di Aruba (Serlimar)	*-1,42*			*-5,98*		
- Stichting Educacion Profesional Basico (SEPB)	*0,12*			*-0,30*		
Totaal (tekort - / surplus +)		**-116,29**	+		**-116,73**	+
Financieringsbehoefte		**-444,49**			**-451,59**	
Herfinanciering aflossingen		**336,90**	+		**344,36**	+
Financieringsresultaat (tekort - / surplus +)		**-107,59**			**-107,23**	
BBP cfm. Statistical Digest CBA[8]		*5.734*			*4.834*	
Financieringsresultaat in % BBP		**-1,9%**			**-2,2%**	

2.1.1 Afspraken met het CAft over resultaat 2018

Het niet behalen van de LAft-norm voor 2018 was al in een eerder stadium bekend. Volgens de regering heeft het behaalde tekort over het dienstjaar 2017 hieraan bijgedragen. Het was volgens de regering namelijk niet mogelijk om het tekort over 2017, in 2018 te compenseren. Het overschot van 0,5% BBP bleek al bij de ontwerpbegroting over 2018, inclusief de maatregelen uit het Financieel Economisch Memorandum (FEM)[9], niet haalbaar. Het CAft heeft toen geadviseerd om het tekort in 2018 tenminste lager te laten uitkomen dan het tekort in 2017[10]. Afspraken zijn geen formele normen, waar de Algemene Rekenkamer de resultaten aan kan toetsen. Desondanks valt op te merken dat de regering zich, met het behaalde resultaat over 2018, wel aan deze afspraak heeft gehouden.

2.1.2 Achterstand in oplevering verantwoording entiteiten collectieve sector

De in tabel 2.1 opgenomen entiteiten van de collectieve sector moeten verantwoording afleggen over de in 2018 behaalde resultaten om het resultaat van de collectieve sector te kunnen bepalen. Uit onderzoek blijkt dat van de Universiteit van Aruba (UA) en de

---

[4] Dit bedrag is exclusief het resultaat van de ATA 2017 van Afl. 12,4 miljoen, dat in de jaarrekening 2018 in de middelen is opgenomen.
[5] Dit bedrag is exclusief het resultaat van de ATA 2016 circa Afl. 5,7 miljoen, dat in jaarrekening 2017 in de middelen is opgenomen.
[6] Het exploitatieresultaat 2018 van de SVB bestaat, even als in 2017, uit: het Ouderdomfonds, Weduwen- en Wezenfonds, Ziektefonds, Ongevallenfonds en het Cessantiafonds. Hierbij worden ook de bijzondere baten van het schommelfonds ZV/OV (ziekteverzekering/ongevallenverzekering) en het saldo van de interestbaten en soortgelijke opbrengsten, verminderd met de beheerskosten van het schommelfonds AOV/AWW (algemene ouderdomsverzekering/Algemene Weduwen- en Wezenverzekering) meegenomen.
[7] Conform Annual Report 2018 Aruba Tourism Authority.
[8] Issue no. 13 dd. 15 juli 2019.
[9] Financieel Economisch Memorandum 2018-2021; minister van Financiën.
[10] Brief Advies bij de ontwerpbegroting 2018 inclusief financieel economisch memorandum 2018-2021 d.d. 2 maart 2018 met kenmerk Cft 201800072.

Servicio di Limpiesa di Aruba S.G. (Serlimar) geen definitieve vastgestelde jaarrekeningen over 2018 beschikbaar zijn. De UA[11] en de Serlimar kennen al jaren een achterstand in het opleveren van definitieve jaarrekeningen. Het niet beschikken over de meest recente vastgestelde gerealiseerde cijfers van de entiteiten behorend tot de collectieve sector, brengt risico voor de nauwkeurigheid van het in de jaarrekening van het Land gepresenteerde resultaat over de collectieve sector. Het is van belang dat achterstanden bij deze entiteiten worden ingelopen en dat definitief gerealiseerde cijfers tijdig beschikbaar zijn.

2.1.3 Presentatie financieringsresultaat in de jaarrekening 2018

Uit onderzoek blijkt dat de presentatie van de collectieve sector op Bijlage C *Financieringsbehoefte en Financieringstekort 2018* in de jaarrekening onvolledig en inconsistent is. Hoewel de Aruba Tourism Authority S.G. (ATA) deel uitmaakt van de collectieve sector over 2018, wordt hier geen melding van gemaakt in de jaarrekening. De resultaten van de Algemene Ziektekosten Verzekering (AZV) en de ATA zijn in het exploitatieresultaat van het Land verwerkt. Dit wordt alleen voor de AZV in de bijlage vermeld. Bij de ATA is er sprake van een terugvloeiing van middelen naar het Land. Het behaalde surplus over 2017 van Afl. 12,4 miljoen is in 2018 op kostensoort *Uitkering deelneming* onder het ministerie van Toerisme, Volksgezondheid en Sport verwerkt. Om de resultaten van de collectieve sector over 2018, in bijlage C op correcte wijze weer te geven, is het noodzakelijk om extracomptabel de resultaten van de ATA over 2017 in de middelen te corrigeren, en het resultaat van de ATA over 2018 (Afl. 18,7 miljoen) als zelfstandige entiteit te presenteren.

De resultaten van het Sociale Verzekeringsbank (SVB) schommelfonds Ziekteverzekeringen en Ongevallenverzekeringen (ZV/OV) en het schommelfonds Algemene Ouderdomsverzekering en Algemene Weduwen- en Wezenverzekering (AOV/AWW) over 2018 worden in de jaarrekening, bij de berekening van het exploitatieresultaat van de collectieve sector, niet meegenomen. Het gaat hier om een positief bedrag van Afl. 1,3 miljoen. Dit is in 2017 reeds door de Algemene Rekenkamer aangekaart, wat zoals door de Directie Financiën is aangegeven, tot een erratum bij de jaarrekening 2017 had moeten leiden. Dit erratum is tot heden niet door de Algemene Rekenkamer ontvangen. Volgens de Directie Financiën kan het Land dit positief resultaat niet in de resultaten van de collectieve sector 2018 meenemen, omdat dit fonds conform het systeem van Nationale Rekeningen slechts een bufferfunctie binnen het sociale stelsel vervult.

2.2 Beleidsacties 2018 leiden niet tot gewenste resultaten

De beleidsacties die door de regering werden ingezet zijn onderzocht. De Algemene Rekenkamer constateert, dat vijf van de zeven beleidsacties in 2018 niet zijn behaald. Deze

[11] Laatste definitieve jaarrekening UA is over dienstjaar 2016.

beleidsacties, die in de begroting 2018 zijn aangekondigd, waren bedoeld als bijdrage om het herstelpad naar duurzame en solide overheidsfinanciën in te kunnen slaan. Deze worden in de tabel 2.2 gepresenteerd.

Tabel 2.2: Resultaat beleidsacties 2018 (bedragen in Afl.)

Beleidsacties	Beoogd resultaat		Behaald resultaat [12]		Gehaald/ Niet gehaald
1. Verlaging kosten van goederen en diensten	5.000.000	↓	20.763.486	↑	✖
2. Investering in automatisering (DIMP)	15.000.000		16.958.070		✓!
3. Verlaging Landsbijdrage aan AZV	35.300.000	↓	2.886.431	↑	✖
4. Stijging in middelen n.a.v. inning studielening (ontvangen aflossingen) [13]	2.000.000	↑	1.300.000	↑	✖
5. Stijging in middelen als gevolg van rendement van de automatisering (belastinginning) bij de Loonbelasting	10.000.000	↑	12.397.417	↑	✓
6. Stijging in middelen als gevolg van verhoging accijnzen benzine	10.000.000	↑	2.761.294	↓	✖
7. Herziening belastingstelsel (verhoging BBO met 1,5% en BAZV met 1%)	45.000.000	↑	38.987.294[14]	↑	✖

De in tabel 2.2 gepresenteerde beleidsacties zijn gebaseerd op het FEM dat in 2018 is opgesteld door de minister van Financiën. Het bereiken van duurzame en solide overheidsfinanciën vergt de gezamenlijke inspanning van alle ministeries. Daarom schenkt de Algemene Rekenkamer in dit hoofdstuk aandacht aan zowel de aangekondigde acties in de begroting, als de inspanning per ministerie. De doelstellingen voor wat betreft de personeelskosten, worden apart in paragraaf 2.3 besproken.

2.2.1 Beleidsacties conform FEM

In de Landsbegroting 2018 staat, dat er een forse verbetering noodzakelijk is om tot een structureel begrotingsevenwicht te komen en dit te blijven behouden. Reden waarom de regering onderstaande acties, die reeds in tabel 2.2 zijn gepresenteerd, heeft opgenomen in de begroting. De beleidsacties en resultaten zijn als volgt:

1. *Verlaging van Afl. 5 miljoen in de kosten van goederen en diensten*: de hoofdkostensoort *4300 Goederen en diensten*, laat in 2018 in plaats van de beoogde kostendaling, een kostenstijging zien van Afl. 20,7 miljoen ten opzichte van het dienstjaar 2017. De stijgingen in deze kostensoort[15] worden voornamelijk veroorzaakt door een stijging in de overige uitbestedingen en deskundig advies. Dit wordt in paragraaf 2.4.1 toegelicht.
2. *Investering in automatisering Departamento di Impuesto (DIMP)*: zie punt 5.
3. *Verlaging van Afl. 35,3 miljoen in de landsbijdrage aan de AZV:* het Land is uitgegaan van een verlaging in de bijdrage als gevolg van hogere middelen uit de bestemmingsheffing AZV (BAZV) door verhoging van het tarief. Dit voornemen is niet behaald. Uit onderzoek blijkt dat de tariefverhoging in 2018 heeft plaatsgevonden. Ondanks deze hogere

[12] Resultaat betreft een stijging of daling t.o.v. 2017. Dit door jaarrekening 2018 te vergelijken met jaarrekening 2017.
[13] Resultaat is ontleend aan Bijlage C Financieringsbehoefte en Financieringstekort 2018 van de Jaarrekening Land 2018.
[14] Verantwoord op post 8223 B.A.V.P.
[15] Cijfers uit centrale financiële administratie: EnterpriseOne (E1).

opbrengst, dat naar de AZV gaat, is de landsbijdrage aan de AZV circa Afl. 2,9 miljoen hoger uitgevallen ten opzichte van 2017.

4. *Verhoging van Afl. 2 miljoen (per jaar) aan middelen door inning (aflossing) studieleningen:* hierbij is uitgegaan van verbeteringen in de inning van studieleningen, die moeten leiden tot jaarlijkse extra inkomsten. Uit de toelichting op de *Financieringsbehoefte en het Financieringstekort 2018* in de jaarrekening blijkt, dat er in 2018 in totaal Afl. 4,4 miljoen is ontvangen aan aflossingen van studieleningen. Hoewel het doel niet volledig is behaald, is in 2018 Afl. 1,3 miljoen meer aan aflossing studieleningen ontvangen dan in 2017.
5. *Verhoging van Afl. 10 miljoen aan loonbelasting als gevolg van rendement van de automatisering binnen de DIMP:* hiervoor werd een investering van Afl. 15 miljoen beoogd in de automatisering om de belastinginning effectiever te maken. In werkelijkheid is er circa Afl. 2 miljoen meer geïnvesteerd dan beoogd. De efficiencywinst aan de middelenkant bij de loonbelasting, die Afl. 2,4 miljoen hoger is dan beoogd, wordt door deze hogere investering in de automatisering derhalve gematigd.
6. *Verhoging van Afl. 10 miljoen aan middelen als gevolg van verhoging accijnzen op benzine:* deze verhoging zou het gevolg zijn van de herziening van het fiscaal stelsel. Hiermee zou de belastingcapaciteit moeten worden verhoogd. Deze herziening is in 2018 niet tot stand gekomen, waardoor de verwachte verhoging van Afl. 10 miljoen niet is gerealiseerd. Er is in tegenstelling een daling van Afl. 2,8 miljoen te constateren ten opzichte van 2017. Over de voortgang van de herziening van het fiscaal stelsel, is in de uitvoeringsrapportage per kwartaal (URK), noch in de toelichting op de jaarrekening 2018 gerapporteerd.
7. *Verhoging van Afl. 45 miljoen aan inkomsten door middel van tariefverhoging BBO:* het gaat hier om de voorgenomen tariefverhoging van de BBO met 1,5%. Bij de wetswijziging is een nieuwe belastingsoort, namelijk de BAVP gecreëerd, in plaats van het verhogen van de bestaande BBO. Het tarief van de BAVP bedraagt 1,5%. Er is een bedrag van Afl. 38,7 miljoen aan BAVP gerealiseerd, waardoor per saldo een verhoging is gerealiseerd van circa Afl. 39 miljoen op deze twee belastingsoorten samen. Met dit resultaat valt te bemerken dat ook dit voornemen in 2018 niet volledig behaald is.

Het niet behalen van voorgenomen beleidsacties heeft tot gevolg dat het Land nog niet in staat is het herstelpad naar een duurzame en solide overheidsfinanciën in te slaan. De Algemene Rekenkamer benadrukt het belang van het formuleren van realistische doelen, die voldoende en degelijk zijn onderbouwd. De regering dient er zorg voor te dragen dat deze doelen ook daadwerkelijk behaald worden, door waar mogelijk tussentijds bij te sturen.

2.2.2 Toezicht op de begrotingsuitvoering door ministers

Hoewel bij de meeste ministeries het besef bestaat over hun verantwoordelijkheid en rol als eindverantwoordelijk voor zijn/haar begroting, blijkt uit onderzoek niet dat zij voldoende en tijdig maatregelen nemen om de begrotingsuitvoering te beheersen (het *in control* zijn). Zo geven ministeries aan over onvoldoende of beperkte sturingsinformatie te beschikken, wat het toezicht op de begrotingsuitputting bemoeilijkt. Uit onderzoek

blijkt dat informatie-uitwisseling tussen ministeries en haar diensten in onvoldoende mate plaatsvindt. Zo dienen de diensten conform de Regeling overige financiële administraties (Rofa)[16] maandelijks een overzicht van hun gerealiseerde kosten en middelen aan de verantwoordelijke minister overleggen, wat niet (altijd) gebeurt. De meeste ministeries geven aan dat zij aanvullende acties ondernemen om toch aan sturingsinformatie te komen. Dit blijkt echter niet voldoende te zijn om begrotingsoverschrijdingen tijdig te voorkomen. Voor dit onderdeel van het onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer een vragenlijst aan ieder ministerie doen toekomen. Aan dit onderzoek hebben inmiddels zeven van de acht ministeries meegewerkt. De Algemene Rekenkamer merkt op dat het bureau van de minister van Justitie, Veiligheid en Integratie niet op de vragen van de Algemene Rekenkamer heeft gereageerd. Aan de bureaus van de ministers van Justitie, Veiligheid en Integratie en van Financiën, Economische Zaken en Cultuur is de mogelijkheid geboden om na de onderzoeksperiode alsnog de vragen te beantwoorden. Het bureau van de minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur heeft op dit tweede verzoek wel gereageerd. De resultaten van dit onderzoek worden onderstaand gepresenteerd.

Tabel 2.3: Informatievoorziening bij ieder ministerie

Bureau ministerie	Ontvangt financiële informatie van diensten cfm. Rofa	Frequentie ontvangst financiële informatie	Ministerie vraagt voor (aanvullende) informatie
Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie (AIOIE)	✖	n.v.t.	✓
Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur & Milieu (ROIM)	✖	n.v.t.	✓
Justitie, Veiligheid en Integratie (JVI)	niet gereageerd[17]	niet gereageerd	niet gereageerd
Transport, Communicatie en Primaire Sector (TCPS)	✓	per maand	✓
Toerisme, Volksgezondheid en Sport (TVS)	✖	n.v.t.	✓
Sociale Zaken en Arbeid (SZA)	✓	per kwartaal	✓
Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling (OWDO)	✖	n.v.t.	✓ *
Financiën, Economische Zaken en Cultuur (FEC)	✓	per maand	✓

✖= Nee; ✓ = Ja.

* Er wordt gebruik gemaakt van de raadpleegfunctie binnen de centrale financiële administratie indien nodig.

Toezicht op begrotingsuitputting binnen de ministeries

De ministeries Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie, Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur & Milieu, Transport, Communicatie en Primaire Sector en Toerisme, Volksgezondheid en Sport geven aan dat zij informatie opvragen bij de Directie Financiën, om toch over financiële informatie van het ministerie te kunnen

[16] Artikel 16 Regeling overige financiële administraties, AB 1991, no. 115.

[17] De vragenlijst is op 2 juli 2019 naar alle bureaus van de ministers gestuurd. Op 19 juli, 29 juli, 6 augustus, 23 augustus en 10 september is vervolgens aan het bureau van de minister van Justitie, Veiligheid en Integratie gerappelleerd. Op 25 mei 2020 is aan de minister van Justitie, Veiligheid en Integratie de kans geboden om de vragenlijst alsnog te beantwoorden. Dit heeft nimmer tot een reactie geleid.

beschikken. Het ministerie van Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie geeft aan deze informatie te controleren en acties te nemen bij dreigende overschrijdingen. Het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling geeft aan dat zij toegang heeft tot de centrale financiële administratie, in de vorm van een raadpleegfunctie. Volgens dit ministerie is de financiële informatie in de centrale financiële administratie niet altijd tijdig en volledig. In haar rol als toezichthouder[18] van de besteding van 's Lands gelden, maakt de minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur gebruik van de URK om de uitputting en het naleven van de beleidsmaatregelen te monitoren. Indien nodig worden nadere rapportages en informatie verzocht aan de Directie Financiën. De overige twee ministeries, namelijk Transport, Communicatie en Primaire Sector en dat van Sociale Zaken en Arbeid, geven aan slechts toezicht op specifieke of bijzondere gevallen te houden.

De Algemene Rekenkamer merkt op dat het gebrek aan betrouwbare, met name nauwkeurige, tijdige en volledige, financiële informatie om toezicht op de begrotingsuitputting te kunnen houden, het risico van begrotingsoverschrijdingen verhoogd, welke voor de verantwoordelijkheid van elke minister komt. Dit is te zien in hoofdstuk drie, waar de overschrijdingen bij de ministeries over 2018 worden gepresenteerd.

Kostenbezuiniging goederen en diensten door de ministeries

Uit onderzoek blijkt dat geen van de zeven ministeries die hebben gereageerd, namelijk Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie, Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu, Transport, Communicatie en Primaire Sector, Toerisme, Volksgezondheid en Sport, Sociale Zaken en Arbeid, Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling en dat van Financiën, Economische Zaken en Cultuur, specifieke doelen hebben gesteld voor het behalen van bezuinigingen in de kosten voor goederen en diensten. Zo hebben zij geen aanwijzingen gegeven op welke posten bezuinigd dient te worden, of over de grootte hiervan. De zeven ministeries geven wel aan, actief bij te dragen aan de verlaging van kosten van goederen en diensten. Dit doen zij door zoveel mogelijk onnodige kosten te vermijden of operationele kosten te minimaliseren door bijvoorbeeld gebruik te maken van reeds bestaande 'in-house' capaciteit. Uit onderzoek blijkt dat het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling de onder hem ressorterende diensten, schriftelijk heeft verzocht om een deugdelijk begrotingsbeheer te voeren conform de wettelijke voorschriften[19].

De Algemene Rekenkamer merkt op dat het van eminent belang is dat iedere minister de verantwoordelijkheid voor de uitvoering en het beheer van zijn begroting draagt. Ook dienen de algemene doelstellingen voor het eigen ministerie geconcretiseerd te worden. Iedere minister dient ervoor te zorgen dat zij in staat zijn de verantwoordelijkheid te dragen, door te beschikken over actuele en betrouwbare tussentijdse financiële informatie. Het houden van toezicht is kardinaal om tijdig te kunnen ingrijpen en bijsturen tijdens de begrotingsuitvoering om overschrijdingen te voorkomen. Zonder een vertaalslag van algemene doelen en optimaal

[18] Artikel 17 CV 1989.
[19] Comptabiliteitsverordening 1989 en de Rofa.

toezicht op de begrotingsuitvoering, zal het moeilijk zijn de overkoepelende doelstellingen te behalen, zoals dit in 2018 het geval is geweest.

2.3 Beleid verlaging personeelskosten

De regering heeft als beleid om de personeelskosten in 2018 te matigen. Uit onderzoek blijkt dat de personeelskosten in 2018 zijn gestegen met Afl. 2,3 miljoen ten opzichte van 2017. Het verloop van de personeelskosten wordt in onderstaand tabel gepresenteerd.

Tabel 2.4: Personeelskosten 2015-2018 (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
4100 Personeel	371.189.320	368.679.167	377.202.285	377.901.593
4200 Werkgeversbijdrage	95.756.425	95.190.101	96.929.582	98.535.375
Totaal Personeelskosten	**466.945.745**	**463.869.268**	**474.131.867**	**476.436.968**

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

Hetgeen in bovenstaand tabel gepresenteerd wordt, bevat niet alle kosten voor personeel dat op de Landsbegroting drukt. Zo zijn er kosten voor Hoge Colleges van Staat en het Landsbedrijf Dienst Openbare Werken (DOW) die niet onder deze hoofdkostensoorten worden verantwoord. Dit wordt in onderstaande sub-paragrafen behandeld.

Samenhangend met het matigen van de kosten, is het voornemen om de groei in personeelsaantallen te beperken in 2018. In 2018 had het Land een totale bezetting van 5.174 werknemers met hieraan verbonden totale personeelskosten van Afl. 501,5 miljoen. Dit personeelsaantal is inclusief het onderwijspersoneel dat door de Dienst Publieke Scholen (DPS) worden beheerd[20]. Er doet zich qua aantallen een daling van 74 werknemers voor ten opzichte 2017. In de kosten is er een stijging van Afl. 1,5 miljoen ten opzichte van 2017 te bemerken met name in de werkgeversbijdrage. Een overzicht van het personeel dat op de Landbegroting drukt, zowel in aantallen als in kosten wordt in tabel 2.5 gepresenteerd.

Tabel 2.5: Totale bezetting gekoppeld aan totale personeelskosten (in Afl.)

	2018		2017	
	Bezetting	Kosten	Bezetting	Kosten
Land	3.897[21]	422.416.125	3.947	422.703.957
Onderwijspersoneel DPS	1.073	54.020.843	1.055	51.427.910
Hoge Colleges van Staat	34	8.458.070	36	8.113.259
Landsbedrijf DOW	206	16.563.598	210	17.807.025
Totaal	**5.174**	**501.458.636**	**5.248**	**500.052.159**

Bron: Personeelsbestand DRH-PSA en centrale financiële administratie van het Land-E1

[20] Personeelskosten van personeel vallend onder de DPS worden wel verantwoord onder hoofdkostensoort 4100 en 4200.
[21] Aantal Land (3.897) = Eindstand conform personeelsbestand DRH (3.931) minus Hoge Colleges van Staat (34).

Uit tabel 2.5 kan worden afgeleid dat alleen bij het onderwijspersoneel vallende onder de DPS, een stijging is te zien in het aantal personeelsleden. Hoewel deze kosten deel uitmaken van de totale personeelskosten van het Land als werkgever, heeft de Departamento Recurso Humano (DRH), noch de verantwoordelijke minister directe invloed op deze personeelskosten. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan in de implementatie van het personeelsbeheer, waardoor beoogde resultaten niet worden behaald.

2.3.1 Personeelsverloop in 2018

Ultimo 2018 telt het personeelsbestand dat beheerd wordt door de DRH een totaal van 3.931 werknemers. Voor het dienstjaar 2018 is het personeelsaantal gedaald met 50 werknemers ten opzichte van 2017. Dat is een daling van 1,31 % ten opzichte van 2017. In tabel 2.6 wordt de ontwikkeling van de personeelsaantallen in de periode 2015 tot en met 2018 gepresenteerd.

Tabel 2.6: Ontwikkelingen in personeelsaantallen

Jaar	Aantal	Stijging (+)/ Daling (-) t.o.v. voorgaand jaar	In % t.o.v. voorgaand jaar
2015	3.979	-150	-3,63%
2016	3.946	-33	-0,83%
2017[22]	3.981	35	0,89%
2018	3.931	-50	-1,26%

Bron: Personeelsbestand DRH-PSA

Het personeelsbestand van de DRH bestaat uit ambtenaren, contractanten, stagiaires, politieke ambtsdragers, personeel werkzaam bij de Hoge College van Staat, en personeel van de Kustwacht. Het personeel werkzaam bij de Hoge Colleges van Staat worden wel in het personeelsbestand van de DRH opgenomen, terwijl de kosten niet verantwoord worden onder de reguliere personeelskosten (hoofdkostensoort 4100 en 4200). Deze worden verantwoord in de landsbijdrage van het Land aan de Hoge Colleges van Staat. In de tabel 2.6 wordt het personeel van deze Colleges meegenomen in het totaal, terwijl deze in tabel 2.5 als aparte component worden gepresenteerd.

Personeel niet in beheer van de DRH

In het personeelsbestand van de DRH is het openbaar onderwijspersoneel, vallende onder de DPS, niet opgenomen. Dit personeel heeft een apart bestand dat beheerd wordt door de DPS. De DRH geeft geen adviezen over het personeel van de DPS, behalve als dit expliciet wordt verzocht. Zij hebben dus over het algemeen geen invloed op het beheer of controle over personeelskosten van het openbaar onderwijspersoneel. Deze kosten maken wel deel uit, namelijk 11,3%, van de totale personeelskosten van het Land, als werkgever.

Naast de personeelskosten, die direct onder het Land vallen, zijn er ook gesubsidieerde salariskosten van het onderwijspersoneel werkzaam in het bijzonder onderwijs, die ten

[22] Bron: Beginstand Personeelsbestand Land 2018 (DRH).

laste van de begroting van het Land komen. Dit onderwijspersoneel is in dienst van de diverse onderwijsstichtingen en de salariskosten worden als *Subsidie salariskosten onderwijs* verantwoord. Dit geldt ook voor de personeelskosten van het personeel werkzaam bij de gesubsidieerde instellingen die, via subsidie, door het Land worden bekostigd. Sinds 2017 wordt subsidie aan instellingen van openbaar nut, niet zijnde onderwijs of openbaar vervoer, toegekend in de vorm van een output subsidie. Dit betekent dat deze gesubsidieerde instellingen een algemene subsidie ontvangen voor het leveren van hun diensten en zelf kunnen bepalen hoe de middelen aangewend worden, zij het aan personeel of anders.

2.3.2 Personeel bij bureaus minister

De regering heeft als voornemens het verlagen van het personeelsaantal bij de bureaus van de ministers gepresenteerd. De regering kondigt aan[23] in de Landsbegroting dat elke minister maximaal 25 bureaumedewerkers mag hebben[24], ofwel een totaal van 200 werknemers. De Algemene Rekenkamer constateert dat voor het jaar 2018 een totaal van 183 werknemers werkzaam zijn bij de bureaus van de ministers. Hiermee heeft de regering haar voornemens behaald om het aantal werknemers werkzaam bij de bureaus van de ministers te beperken tot maximaal 200 werknemers. In de tabel 2.7 wordt de samenstelling van de bureaus van de ministers en de personeelskosten gepresenteerd.

Tabel 2.7: Samenstelling bureaus van de ministers en de personeelskosten (bedragen in Afl.)

Bureaus	Personeelsaantal 2018					Kosten 2018
	Ambtenaar	Arbeids-contractant	Politiek ambtsdrager	Stage	Totaal	
Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie (AIOIE)	15	9	1	1	26	2.592.048
Justitie, Veiligheid en Integratie (JVI)	9	16	1		26	2.641.289
Toerisme, Volksgezondheid en Sport (TVS)	11	14	1		26	2.172.744
Transport, Communicatie en Primaire Sector (TCPS)	15	9	1		25	1.790.914
Sociale Zaken en Arbeid (SZA)	6	17	1		24	2.753.287
Financiën, Economische Zaken en Cultuur (FEC)	10	12	1		23	2.317.925
Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur & Milieu (ROIM)	6	15	1		22	2.382.727
Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling (OWDO)	10		1		11	1.766.245
Totaal	**82**	**92**	**8**	**1**	**183**	**18.417.178**

Bron: Personeelsbestand DRH-PSA en centrale financiële administratie van het Land-E1

Hoewel het aantal werknemers bij de bureaus van de ministers binnen het voorgenomen maximaal aantal is gebleven, constateert de Algemene Rekenkamer bij het bureau van de ministerraad een stijging van 27 werknemers ten opzichte van 2017. In tabel 2.8

[23] Bron: Memorie van toelichting op de Landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2018.
[24] Totaal 200 (25x8=200) werknemers bij de bureaus van de ministers.

worden de ontwikkelingen van het aantal werknemers bij het bureau van de secretaris van de ministerraad gedurende jaren 2016 tot en met 2018 gepresenteerd.

Tabel 2.8: personeelsaantal Bureau van de secretaris van de ministerraad en kosten (in Afl.)

	2016	2017	2018	Kosten 2018
Bureau van de secretaris van de ministerraad	15	14	41	2.295.950

Bron: Personeelsbestand DRH-PSA

Het bureau van de secretaris van de ministerraad bestaat in 2018 uit 11 ambtenaren en 30 arbeidscontractanten. Volgens de DRH zijn alle schoonmaakmedewerkers van de bureaus van de ministers en ook de afdeling *Public Relations en Protocol* bij het bureau van de ministerraad geplaatst.

2.3.3 Toepassing en naleving beleidsmechanisme

In het Beleidsplan Verlaging Personeelskosten (hierna BVP [25]) zijn zeven beheersinstrumenten opgenomen bedoeld om de stijging van de componenten binnen de personeelskosten tegen te gaan. Het doel voor het jaar 2018 was om Afl. 12,2 miljoen te besparen met deze zeven beheersinstrumenten. Dit is in een later stadium aangepast tot een besparing bij de personeelslasten van circa Afl. 7,7 miljoen[26]. In tabel 2.9 worden de zeven beheersinstrumenten gepresenteerd voor de jaren 2018-2021 en de gerealiseerde cijfers voor 2018.

Tabel 2.9: Zeven beheersinstrumenten (bedragen in miljoenen Afl.)

	2018	*Gerealiseerde cijfers 2018*
1. Plafondverlaging indienstnemingen	-2,80	*0,80*
2. Aflopende arbeidscontracten	-0,69	*-0,24*
3. Elimineren van automatisme in periodieken en bevordering	-0,01	*0*
4. Verlaging overwerkkosten	-1,14	*1,09*
5. VUT-regeling	-0,20	*-0,04*
6. Uitstroom gepensioneerden met limitatief vervulling vacature	-0,59	*-0,17*
7. Uitstroom overige redenen	-2,29	*-0,10*
Totaal effect op personeelslasten	**-7,72**	***1,34***

Bron: Uitvoeringsrapportage 3de en 4de kwartaal 2018

Uit onderzoek blijkt dat het BVP geen onderbouwing geeft van de uitgangspunten van de te besparen bedragen in de opgenomen beheersinstrumenten. In de Uitvoeringsrapportage 4de kwartaal 2018 wordt hier wel verantwoording over gegeven. Hieruit blijkt dat de gerealiseerde personeelskosten een stijging tonen in plaats van een besparing. Omdat de Algemene Rekenkamer niet heeft kunnen vaststellen welke bedragen als uitgangspunt zijn genomen voor de zeven beheersinstrumenten, is dit onderdeel beperkt tot de analyse van de naleving van het vastgestelde beleid, dat ten

[25] Het BVP is een addendum aan het in februari 2018 gepresenteerde FEM waarin de regering haar nieuw meerjarige financieel-economisch beleid bekend heeft gemaakt. Dit plan is in juni 2018 door de regering geaccordeerd.
[26] Uitvoeringsrapportage 3de kwartaal 2018; herijking van de BVP-doelstellingen.

grondslag ligt aan het BVP. Hieruit blijkt dat het doel -in lijn met de herijking van het BVP- in 2018 niet is behaald.

Ad 1. Plafondverlaging indienstnemingen

Deze doelstelling van Afl. -2,8 miljoen hangt samen met een beperking op de indienstnemingen door het Land. De beoogde besparing voor 2018 zit in het niet vervullen van de niet cruciale functies of niet goedgekeurde vacature bij kerndiensten, vitale en niet-vitale diensten. De DRH beschouwd als kerndiensten, alle diensten die vanwege de prioriteiten van deze regering extra belangrijk zijn. Als vitale diensten beschouwd de DRH alle diensten die werkzaamheden verrichten die tot de openbare orde, veiligheid, waarborgen rechtsorde, betalingsverkeer en dergelijke behoren. Deze diensten zijn vitaal voor het functioneren van het overheidsapparaat.
Bij dit onderzoek is een analyse gemaakt van de indiensttredingen gedurende de periode waarop het BVP van toepassing was, namelijk juni tot en met december 2018[27], omdat het Land geen duidelijkheid biedt over het bedrag dat als uitgangspunt wordt genomen. In de volgende tabel wordt de totale indiensttredingen gedurende 2018, naast de voor 2018 geldende periode van juni tot en met december gepresenteerd.

Tabel 2.10: Indiensttredingen 2018 t.o.v. juni t/m december 2018

	Hele jaar 2018	BVP-periode (Juni - dec)
Vitale diensten	74	36
Kern diensten	71	44
Niet vitale diensten	96	31
Totaal	**241**	**111**

Bron: Personeelsbestand DRH-PSA

Het onderzoek wijst uit dat, in tegenstelling tot de doelstelling conform de herijking, er indiensttredingen hebben plaatsgevonden bij zowel vitale als niet-vitale diensten. In de bovengenoemde periode hebben 31 indiensttredingen plaatsgevonden bij niet-vitale of kerndiensten. Bij 17 van de 31 indiensttredingen gaat het om indiensttredingen in functies zonder een goedgekeurde vacature. Het gaat hierbij om 1 ambtenaar, 6 arbeidscontractanten met ambtelijke voorwaarden en 10 arbeidscontractanten met bedongen arbeidsvoorwaarden.

Ad 2. Aflopende arbeidscontracten

Dit beheersinstrument houdt in dat aflopende contracten slechts voor kerndiensten en/of cruciale functies opnieuw kunnen worden vervuld, met voorafgaand advies van de DRH. De besparing die hiermee wordt beoogd is gebaseerd op 55 arbeidscontracten die in 2018 niet verlengd zullen worden.

De Algemene Rekenkamer constateert dat tussen juni en december 2018, 133 arbeidscontracten zouden aflopen. Van deze 133 aflopende contracten zijn 82 arbeidscontracten beëindigd en 51 verlengd. Van de 51 verlengde contracten hebben 24

[27] Hierbij is nagegaan in hoeverre de vervulde vacatures vitale en niet-vitale diensten en goedgekeurde vacatures betreffen. In het BVP is het overzicht van de vitale diensten van het Land opgenomen.

betrekking op vitale diensten. Het onderzoek wijst uit dat tien medewerkers, waarvan de contracten waren beëindigd, als ambtenaar zijn aangesteld. Hiervan gaat het in de helft van de gevallen (5) om aanstellingen bij niet-vitale diensten, waar tevens geen vacatures voor zijn begroot.

De meeste verlengingen van arbeidscontracten, tussen juni en december 2018, doen zich voor bij: Departamento di Integracion, Maneho y Admision di Stranhero (16), Bureau Orthopedagogisch Centrum (10) en Korps Politie Aruba (KPA) (4). Van deze drie diensten is het Bureau Orthopedagogisch Centrum niet vitaal.

Ad 3. Elimineren van automatisme in periodieke verhoging en bevordering

Het voornemen van de regering was om de stijging van de personeelskosten af te remmen door periodieke verhogingen en bevorderingen aan het functioneren van de medewerker te koppelen. De nadruk ligt hierbij op een inhoudelijk, beargumenteerd en positief advies van het diensthoofd alvorens een periodieke verhoging wordt toegekend.

In de uitvoeringsrapportage over het vierde kwartaal van 2018 wordt aangegeven dat er geen besparing te vermelden is van de personeelskosten, omdat de eerste resultaten van dit instrument in de loop van 2019 verwacht worden. Dit vanwege het actief gaan toepassen van een functionerings- en beoordelingssysteem[28]. Als gevolg hiervan heeft de Algemene Rekenkamer geen nader onderzoek verricht naar de uitvoering van dit beheersinstrument. Wel kan worden opgemerkt dat het automatisme van periodieke verhogingen in 2018 niet is aangepast.

Ad 4. Verlaging overwerkkosten

Getracht wordt de overwerkvergoeding te verlagen door de uitbetaling van overwerkkosten aan executieve en administratieve diensten te begrenzen. In het BVP wordt, naast de bestaande maatregel om geen *overtime* uit te betalen aan medewerkers met schaal 9 en hoger, niet aangegeven welke concrete acties ondernomen moeten worden om de begrenzing te verwezenlijken. Het beheersinstrument is van toepassing op medewerkers werkzaam bij de executieve diensten, zoals het Korps Politie Aruba, de Departamento di Aduana en het Korrectie Instituut Aruba. Hiermee wordt een besparing beoogd van 75% ten opzichte van de gemiddelde uitbetaalde *overtime* kosten over 2013 tot en met 2017. In hoofdstuk 2.6 wordt de trend in overwerkkosten gepresenteerd. Uit de cijfers blijkt dat de overwerkkosten met Afl. 50.722 zijn gedaald ten opzichte van 2017. Dit is gelijk aan 0,22% van de gemiddelde *overtime* kosten (afl. 17.238.227) over 2013 tot en met 2017. Voor meer informatie wordt verwezen naar het focusonderzoek *Oorzaken overwerk uit perspectief van KPA, KIA*[29] *en CEA*[30] dat de Algemene Rekenkamer in december 2019 heeft gepubliceerd.

Ad 5. VUT-regeling

Het Land heeft per ingang van augustus 2018 de Vrijwillige Uitdiensttreding (VUT)-regeling opnieuw opengesteld. De bedoeling is om de uitstroom van relatief dure

[28] Bijlage II, Pagina 35, Uitvoeringsrapportage 3de kwartaal 2018.
[29] KIA staat voor Korrectie Instituut Aruba.
[30] CEA staat voor Cuerpo Especial Aruba.

ambtenaren te stimuleren en posities vrij te maken voor personeel dat minder lang in dienst is en voldoet aan de functievereisten.

Uit het personeelsbestand dat van de DRH is ontvangen blijkt dat er van september tot en met december 2018 VUT is toegekend aan 34 medewerkers. Van deze 34 toegekende VUT, gaat het in 18 gevallen (53%) om uitdiensttreding bij vitale diensten.

Ad 6. Uitstroom gepensioneerden met limitatief vervulling vacature

Het doel van dit beheersinstrument is om de vervulling van functies van ambtenaren die wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd afvloeien, te beperken. De bedoeling is om de vrijgekomen functies niet automatisch te vervullen, tenzij het om een vitale dienst gaat.

Het onderzoek wijst uit dat gedurende de periode van juni tot en met december 2018, 24 medewerkers uitdienst zijn getreden vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Van de 24 gepensioneerden waren 10 werkzaam bij een vitale dienst. Tevens constateert de Algemene Rekenkamer dat vier van de 24 gepensioneerden, na uitdiensttreding opnieuw in dienst zijn genomen op basis van een arbeidscontract. Van de vier gecontracteerde gepensioneerden is één in dienst van een vitale dienst. De duur van de contracten variëren tussen de vier en twaalf maanden.

Ad.7 Uitstroom overige redenen

Het gaat bij dit beheersinstrument om uitdiensttreding op basis van eigen verzoek, disciplinaire straf, overlijden of een andere reden die niet reeds is behandeld. Er wordt beoogd sneller en strenger op te treden bij het disfunctioneren van een medewerker. Het is ook de bedoeling om de non-actievenpool actief te verminderen door per 2018 de toelagen van de non-actieven te stoppen.

Het onderzoek wijst uit dat er 33 personen uitdienst zijn getreden, waarvan 14 wegens een disciplinaire straf, 14 op eigen verzoek en 5 door overlijden.

Over het verloop van de non-actievenpool is tot nu toe in geen van de uitvoeringsrapportages gerapporteerd. Bij de analyse van de realisatie van dit beheersinstrument, is het dienstjaar 2016 als vergelijking genomen, gezien dit de laatst uitgevoerde analyse van de Algemene Rekenkamer is. Uit de analyse blijkt dat er per 31 december 2018, 66 medewerkers de status van non-actief hebben. Dit is acht minder non-actieven vergeleken met 2016 (74 non-actieven). De hieraan gerelateerde personeelskosten bedragen in 2018 Afl. 5,3 miljoen en zijn Afl. 0,6 miljoen lager dan in 2016 (Afl. 5,9 miljoen).

2.4 Nog geen verbetering in resultaat Land

Het Land heeft in 2018 een exploitatietekort van Afl. 139,8 miljoen behaald. Vergeleken met het exploitatietekort van Afl. 129,9 miljoen in 2017, is dit een verslechtering. Het exploitatieresultaat van het Land over 2017 en 2018 wordt onderstaand geïllustreerd.

Tabel 2.12: Exploitatieresultaat Land 2018 (bedragen in Afl.)

	2018	2017	Verschil
Middelen	1.303.172.825	1.224.417.533	78.755.292
Kosten	1.442.995.571	1.354.302.852	88.692.719
Exploitatieresultaat	**-139.822.746**	**-129.885.319**	**-9.937.427**

Bron: Jaarrekening Land 2018 en 2017

Bovenstaand tabel laat zien dat de middelen in 2018 met bijna Afl. 78,8 miljoen zijn toegenomen. Desondanks leidde deze toename, gezien de toename in de kosten van Afl. 88,7 miljoen, tot een verslechtering van bijna Afl. 10 miljoen van het resultaat in vergelijking met 2017.

2.4.1 Resultaat kosten 2018

Het onderzoek wijst uit dat de grootste stijgingen in de kosten, ten opzichte van voorgaand jaar, zich hebben voorgedaan in de volgende hoofdkostensoorten:

1. *4700 Bijdragen & afschrijvingen*; stijging van Afl. 48.255.954 (ofwel 33%);
2. *4300 Goederen en diensten*; stijging van Afl. 24.154.828 (ofwel 14,6%);
3. *4600 Subsidies*; stijging van Afl. 10.210.180 (ofwel 5,1%).

Ad 1. 4700 Bijdragen en afschrijvingen

Volgens de minister van Financiën is de toename in *bijdragen en afschrijvingen* voor een groot deel toe te schrijven aan minder positieve effecten van voorzieningen en de voeding van het Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan (IBFSCP). De Algemene Rekenkamer constateert dat de grootste stijgingen ten opzichte van vorig boekjaar zich voordoen bij de kostensoort *Voorzieningen* met circa Afl. 18,6 miljoen ofwel 85,7% en kostensoort *Reserves en fondsen* met Afl. 18 miljoen ofwel 576%. Daarnaast is een stijging te bemerken bij kostensoort *Beschikbaarstelling infrastructuur* met Afl. 6,8 miljoen.

De voeding van het IBFSCP voor het bedrag van Afl. 18 miljoen is onder de kostensoort *Reserves en fondsen* verwerkt. Het Land heeft bij de suppletoire begroting, op budget neutrale wijze, ramingen voor dit doeleinde, bij andere ministeries, gebruikt voor de inrichting van dit begrotingsfonds.

Voor wat de kostensoort *Beschikbaarstelling infrastructuur* betreft, zijn in de centrale financiële administratie van het Land de verrichte betalingen ten behoeve van het Green Corridor project te zien, voor een totaalbedrag van Afl. 6,8 miljoen. De kostensoort *Kwijtschelding Hoofdsom en Rente* laat een grote procentuele stijging zien van 271,8%. In absolute bedragen is dit een stijging van circa Afl. 1 miljoen ten opzichte van 2017. Deze stijging wordt veroorzaakt door de verlening van 35% kwijtschelding van studieschulden[31].

[31] Conform AB 2017 no. 47: Landsverordening van 14 juli 2017 tot wijziging van de Landsverordening houdende machtiging aan de minister, belast met financiën, om kwijtschelding van studieschuld te verlenen (AB 2011 no. 70)

In tabel 2.13 wordt een specificatie van de stijgingen per kostensoort behorend tot hoofdkostensoort *4700 Bijdragen en afschrijvingen* gepresenteerd, met het verschil ten opzichte van 2017.

Tabel 2.13: Vergelijking bijdragen en afschrijvingen (bedragen in Afl.)[32]

	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4700 Bijdragen en afschrijvingen	196.376.754	148.120.796	48.255.954	33%

Stijgingen in hoofdkostensoort 4700

Kostensoort	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4799 Voorzieningen	-3.105.069	-21.686.138	18.581.069	85,7%
4704 Reserves en fondsen	21.212.941	3.138.164	18.074.777	576,0%
4716 Beschikbaarst. infrastructuur	6.806.203	-	6.806.203	-
4707 Uitkering a/landsbedrijf/HCS	68.843.954	62.418.932	6.425.022	10,3%
4711 Landsbijdrage AZV	39.146.151	36.259.720	2.886.431	8,0%
4712 Zorg gerelateerde kosten	24.918.745	23.648.528	1.270.217	5,4%
4730 Kwijtschelding Hoofdsom en Rente	1.335.031	359.052	975.979	271,8%

Voorzieningen

Bij de *Voorzieningen*, die de grootste stijging in absolute bedragen vertoont, wordt in het verslag van de minister het volgende aangegeven: "*de toename in bijdragen en afschrijvingen is voor een groot deel toe te schrijven aan minder positieve effecten van voorzieningen*". Het onderzoek wijst uit dat het minder positief effect van de voorziening in 2018 voornamelijk te wijten is aan een dotatie in de voorziening voor ziektekosten derden van Afl. 3,1 miljoen en een dotatie in de voorziening SVB Ziekteverzekering van circa Afl. 2,9 miljoen, wegens een negatief exploitatieresultaat, waarvoor het Land garant staat. Daartegenover staat een vrijval van Afl. 9,6 miljoen dat betrekking heeft op studieleningen. Hierdoor vertoont deze kostensoort per saldo een vrijval van Afl. 3,1 miljoen in 2018. In 2017 bedroeg de vrijval van de voorzieningen per saldo bijna Afl. 21,7 miljoen.

De post *Voorzieningen* wordt beschouwd als een boekhoudkundige post, die (vooralsnog) niet in de begroting wordt opgenomen, omdat deze vanwege haar aard moeilijk voorspelbaar zijn[33]. Deze zullen niet leiden tot een betalingsverplichting. Door het ontbreken van formeel vastgestelde verslaggevingsvoorschriften voor de jaarrekening, doet de Algemene Rekenkamer verder geen uitspraak over deze post. Zij kaart het belang nogmaals aan, om de verslaggevingsvoorschriften vast te stellen.

[32] Bron: Centrale financiële administratie van het Land, E1.
[33] Conform Jaarrekening Land Aruba 2018, Toelichting op de exploitatierekening over 2018, pag. 107.

Ad 2. 4300 Goederen en diensten

De minister merkt in haar verslag op dat de stijging in de kosten voor goederen en diensten te wijten is aan een forse toename in de kosten van deskundig advies en uitbestede werkzaamheden. Deze toenames hebben volgens de minister voor een groot deel te maken met specifieke zaken, namelijk betalingen aan Serlimar voor uitgevoerde diensten, evenals (in het geval van deskundig advies) de ondersteuning bij de finale afwikkeling van de zaak rond Eagle Beach Hotel.

Uit onderzoek blijkt dat de grootste toenames zich inderdaad voordoen bij de kostensoort *Overige uitbestedingen* met een stijging van Afl. 11.436.542 (56,0%) en *Deskundig advies* met een stijging van Afl. 8.256.619 ofwel 70,5%. Bij de overige uitbestedingen veroorzaken betalingen aan de Serlimar de grootste stijging. De stijging van deskundig advies heeft vooral te maken met uitbetalingen aan een advocatenkantoor in relatie tot de finale afwikkeling van de zaak rond het faillissement van het Eagle Beach Hotel N.V. voor een bedrag van Afl. 7,2 miljoen.

In tabel 2.14 wordt een specificatie van de tien kostensoorten met de grootste stijgingen ten opzichte van 2017, in absolute bedragen, bij de hoofdkostensoort *Goederen en diensten* gepresenteerd.

Tabel 2.14: Vergelijking goederen en diensten (bedragen in Afl.)[34]

	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4300 goederen en diensten	188.515.224	165.360.403	24.154.821 ↑	14,6%

Tien grootste stijgingen in hoofdkostensoort 4300

Kostensoort	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4362 Overige uitbestedingen	31.862.269	20.425.727	11.436.542	56,0%
4361 Deskundig advies	19.969.127	11.712.508	8.256.619	70,5%
4386 Koersverschillen	1.344.243	-3.391.340	4.735.583	-139,6%
4385 Afsluiting provisies behoeften aangegaan geldleningen	3.929.966	-	3.929.966	-
4320 Huurgebouw	24.965.527	22.552.582	2.412.945	10,7%
4311 Kantoorinventaris	2.449.398	1.101.848	1.347.550	122,3%
4385 Reguliere bankkosten	1.290.059	-	1.290.059	-
4343 Innovatie project onderwijs	1.561.259	686.420	874.839	127,4%
4312 Huur kantoorinventaris	6.704.347	5.844.359	859.988	14,7%
4324 Onderhoud gebouwen	2.220.861	1.446.301	774.560	53,6%

<u>Serlimar</u>

Het Land heeft in 2018 Afl. 5,7 miljoen meer uitgegeven dan waarvoor de dienstverleningsovereenkomst met Serlimar de basis biedt. Hiermee is een bedrag van

[34] Bron: Centrale financiële administratie van het Land, E1.

Afl. 27,8 miljoen geboekt aan kosten aan de Serlimar. Dit was in 2017 nog Afl. 16,6 miljoen. Tussen het Land en de Serlimar is in 2018 een dienstverleningsovereenkomst afgesloten, waarbij de jaarlijkse vergoeding aan dit bedrijf is bijgesteld van Afl. 12,8 miljoen[35] naar circa Afl. 22,1 miljoen[36]. Daarnaast zijn er in het jaar 2018 extra geldmiddelen toegekend aan de Serlimar. Dit omdat zij aangeven in een precaire financiële situatie te zijn beland, die mede ontstaan is vanwege het niet innen van gelden voor ophaal en verwerking van afval en voor de dekking van ontstane betalingsachterstanden in de afdracht van pensioenpremies.

Ondanks het feit dat de Serlimar, die deel uitmaakt van de collectieve sector, geen verantwoordingscijfers oplevert, kent het Land structureel extra gelden toe. Het is van groot belang dat er volledige transparantie bestaat over de financiële situatie in relatie tot het toekennen van middelen. Dit kan alleen als de financiële cijfers van de Serlimar, middels opgeleverde vastgestelde jaarverslagen worden gepresenteerd. Het opleveren en vaststellen van jaarverslagen zou een minimale vereiste van het Land moeten zijn, alvorens gelden worden toegekend. Dit geldt niet alleen voor de Serlimar, maar voor alle entiteiten, waaraan het Land middelen toekent in de vorm van een landsbijdrage, subsidie of kapitaaloverdracht.

Ad 3. 4600 Subsidies

De hoofdkostensoort Subsidies vertoont per saldo een stijging van Afl. 10,2 (ofwel 5,1%) ten opzichte van 2017. Uit nader onderzoek blijkt dat de grootste stijging zich voordoet bij de kostensoort *Subsidie bedrijf*, met Afl. 4,8 miljoen (ofwel 66,8%). Dit heeft te maken met de bijdrage aan Arubus N.V.. Daarnaast blijkt dat de salarissubsidies in het onderwijs zijn toegenomen met bijna Afl. 3,5 miljoen ofwel 2,8%. Dit wordt ook door de minister in het verslag aangegeven. In tabel 2.15 wordt een specificatie van de stijgingen, per kostensoort, van de hoofdkostensoort *Subsidies* gepresenteerd, inclusief het verschil ten opzichte van 2017.

Tabel 2.15: Vergelijking subsidies (bedragen in Afl.)[37]

	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4600 subsidies	210.947.490	200.737.312	10.210.178 ↑	5,1%

Stijgingen in hoofdkostensoort 4600

Kostensoort	2018	2017	Verschil 2018 t.o.v. 2017	% t.o.v. 2017
4601 Subsidie bedrijf	12.100.000	7.256.000	4.844.000	66,8%
4616 Subsidie salariskosten onderwijs	125.833.685	122.380.501	3.453.184	2,8%
4613 Algemene subsidies	54.237.928	52.043.616	2.194.312	4,2%
4614 Subsidie exploitatie onderwijs	13.439.277	12.383.599	1.055.678	8,5%

[35] Bron: Ministeriële Beschikking no. MINROII/ 07-2015 2990/15 waarin een bedrag wordt toegekend van Afl. 12.830.800 per jaar.
[36] Bron: addendum op dienstverleningsovereenkomst 2018, waarbij per 1 mei 2018 een bedrag van Afl. 22.050.100 per jaar wordt afgesproken tussen land Aruba en de Servicio di Limpiesa di Aruba Sui Generis en Ministeriele Beschikking no. MinROIM 1837/18.
[37] Bron: Centrale financiële administratie van het Land, E1.

Arubus N.V.

In 2018 heeft het Land Afl. 8,1 miljoen meer uitgegeven aan Arubus N.V. dan hetgeen is opgenomen in de bestaande dienstverleningsovereenkomst. Conform deze overeenkomst dient het Land jaarlijks een bedrag van Afl. 4 miljoen te betalen voor geleverde diensten van Arubus N.V., waaronder de introductie van nieuwe routes, de toepassing van een sociaal tarief en de implementatie van een smart card project[38]. Het Land heeft in 2018, hiernaast een landsbijdrage van Afl. 2 miljoen[39] en een extra landsbijdrage van Afl. 6,1 miljoen[40] aan de Arubus N.V. toegekend. De Algemene Rekenkamer merkt op dat landsbijdragen aan de Arubus N.V. worden uitgekeerd zonder duidelijke grondslag en zonder dat actuele verantwoordingscijfers door de Arubus N.V. worden opgeleverd. Het laatst vastgestelde jaarverslag van de Arubus N.V. is dat van het jaar 2015[41], welke nog niet aan de verantwoordelijke minister is aangeboden. Het is belangrijk dat inzicht wordt geboden in de financiële huishouding van dit noodlijdend bedrijf alvorens extra middelen worden toegekend vanuit het Land.

2.4.2 Resultaat middelen 2018

De middelen vertonen in 2018 een toename van Afl. 78,5 miljoen ten opzichte van 2017. Dit is een toename van 6,4%. De grootste toename in de middelen in absolute bedragen, is te zien bij hoofdmiddelensoort *Indirecte belastingen*, met een groei van Afl. 51,7 miljoen ten opzichte van 2017. In procenten is dit een toename van 11,5%. De hoofdmiddelensoort *Niet-belastingopbrengsten* vertoont de grootste procentuele toename ten opzichte van 2017. Dit is een toename van 58% met een bedrag van Afl. 35,9 miljoen. Voor een verdere analyse van de middelen wordt verwezen naar paragraaf 2.5.

2.5 Ontwikkeling financiële positie Land 2015-2018

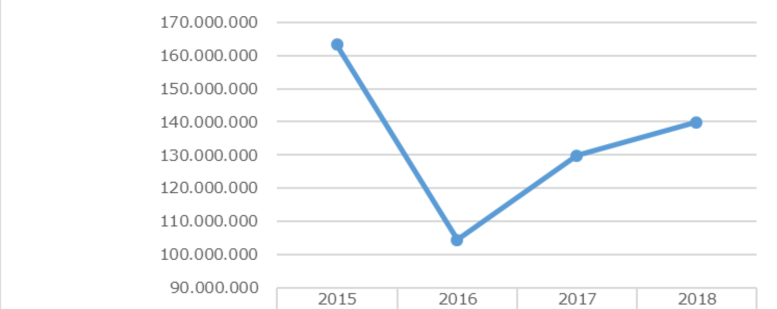
Bij dit onderdeel brengt de Algemene Rekenkamer de ontwikkelingen in de financiële positie van het Land van de afgelopen jaren in kaart. Hiermee wordt een beeld gegeven van onder anderen de behaalde exploitatieresultaten over de jaren heen. Ook wordt de schuldpositie van het Land over de jaren heen in kaart gebracht.

2.5.1 Exploitatietekorten

Indien de kosten de middelen overschrijden ontstaat er een exploitatietekort, dat gefinancierd dient te worden, veelal door het aangaan van leningen. Zoals in de vorige paragraaf reeds is aangegeven, is het exploitatieresultaat in 2018 verslechterd in vergelijking met 2017. Het verloop van het exploitatieresultaat in de afgelopen jaren wordt in onderstaande figuur weergegeven.

[38] Conform een Service Agreement dd. 18 juli 2012 (in de centrale financiële administratie omschreven met no. 984-A).
[39] Bedrag uitbetaald dd. 17 september 2018 conform de centrale financiële administratie.
[40] Het gaat om een bedrag van Afl. 500.000 d.d. 3 augustus 2018 en Afl. 5,6 miljoen d.d. 28 december 2018 conform de centrale financiële administratie van het Land.
[41] Volgens de Arubus N.V. liggen de jaarverslagen van 2016 t/m 2018 in concept bij de Raad van Commissarissen ter goedkeuring.

Figuur 2.1: Verloop exploitatietekort (bedragen in Afl.)

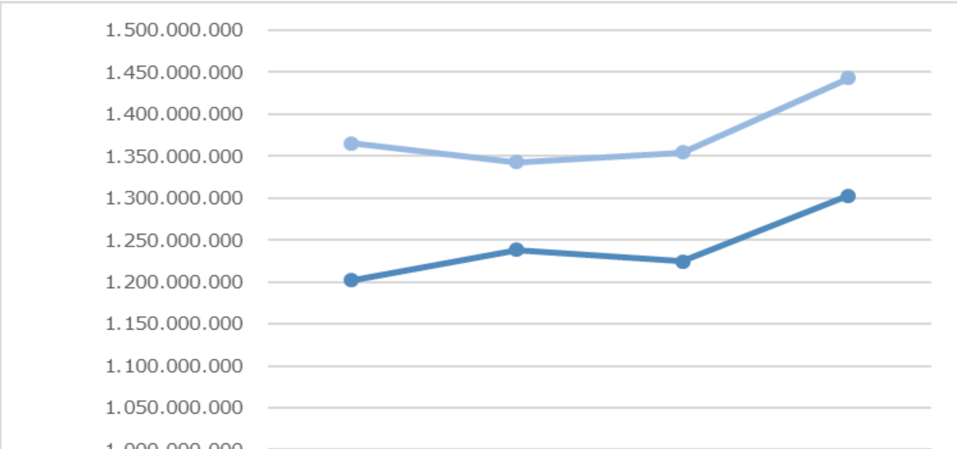
	2015	2016	2017	2018
Exploitatietekort lopend boekjaar	163.341.217	104.450.168	129.885.319	139.822.746

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

Bovenstaande figuur laat zien dat het exploitatieresultaat van 2016 een verbetering toonde in vergelijking met het dienstjaar 2015. Er was sprake van een verlaging van het tekort met Afl. 58,9 miljoen (ofwel 36%). Het is het Land sindsdien niet gelukt om verdere verbetering in het resultaat te behalen. De Algemene Rekenkamer geeft hierbij wel als kanttekening dat de verbetering in het exploitatieresultaat in het dienstjaar 2016, niet volledig het resultaat was van structurele beheersing, maar dat het hier incidentele gebeurtenissen betroffen[42]. In 2017 was er sprake van een stijging in het tekort van Afl. 25,4 miljoen (ofwel 24,4%) ten opzichte van het jaar 2016. In 2018 bedraagt het exploitatietekort Afl. 139,8 miljoen, wat wederom een stijging betekent van Afl. 9,9 miljoen (ofwel 7,7%) ten opzichte van het jaar 2017.

Om een volledig beeld te geven van het verloop van het exploitatieresultaat van de afgelopen jaren, heeft de Algemene Rekenkamer ook naar de ontwikkelingen in de kosten en middelen gekeken. Het verloop van de totale kosten en middelen voor de jaren 2015 tot en met 2018 wordt in onderstaande figuur gepresenteerd.

Figuur: 2.2: Weergave totale kosten en middelen 2015-2018 (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
Totale kosten	1.365.338.598	1.342.498.117	1.354.302.852	1.442.995.571
Totale middelen	1.201.997.381	1.238.047.949	1.224.417.533	1.303.172.825

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

[42] Algemene Rekenkamer; Rapport onderzoek jaarrekening land Aruba 2016, pagina 17.

Bovenstaand figuur laat een redelijk stabiel verloop in de kosten zien in de periode 2015 tot en met 2017. Er is sprake van een lichte daling in 2016 ten opzichte van 2015, met vervolgens een lichte stijging in 2017. In 2018 is er sprake van een forse stijging in de kosten ten opzichte van 2017.

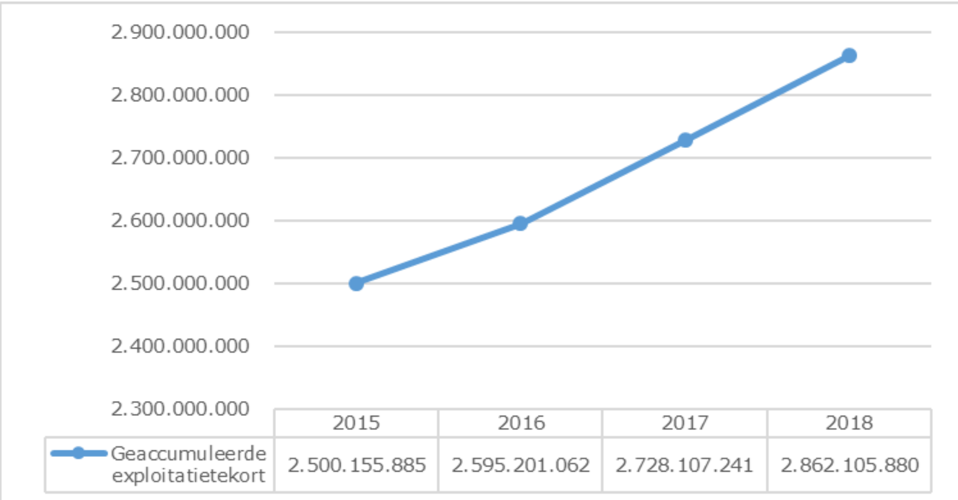
Ook de middelen laten in de periode 2015 tot en met 2017 een redelijk stabiele ontwikkeling zien. In 2018 tonen de middelen een forse stijging ten opzichte van 2017. De figuur laat tevens zien dat de kosten over de afgelopen jaren, structureel hoger zijn dan de middelen. De Algemene Rekenkamer merkt op, dat het in het kader van duurzaamheid wenselijk is dat de kosten worden beheerst, voornamelijk door het treffen van structurele bezuinigingen op kostenposten, waar de regering directe invloed op heeft. Alleen dan zal een stijging in de middelen het gewenste effect hebben.

De stijging in de kosten is reeds verklaard in paragraaf 2.4. De stijging in de middelen zal in paragraaf 2.6.2 aan bod komen.

2.5.2 Geaccumuleerde exploitatietekorten

De geaccumuleerde exploitatietekorten geven een indicatie van onder andere de financiële weerbaarheid van het Land. De stijging in het geaccumuleerde exploitatietekort is de laatste twee jaren forser dan de jaren voorheen. Het geaccumuleerde exploitatietekort is in 2016 met Afl. 95 miljoen gestegen ten opzichte van 2015. In 2017 bedroeg de toename ten opzichte van het dienstjaar 2016 Afl. 132,9 miljoen. Het eindsaldo van de geaccumuleerde exploitatietekorten bedraagt eind 2018 Afl. 2.862 miljoen negatief. Dit betekent een toename van Afl. 134 miljoen ten opzichte van voorgaand jaar. In figuur 2.3 wordt het verloop van de *Geaccumuleerde exploitatietekorten* voor de dienstjaren 2015 tot en met 2018 weergegeven.

Figuur 2.3: Geaccumuleerde exploitatietekorten 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

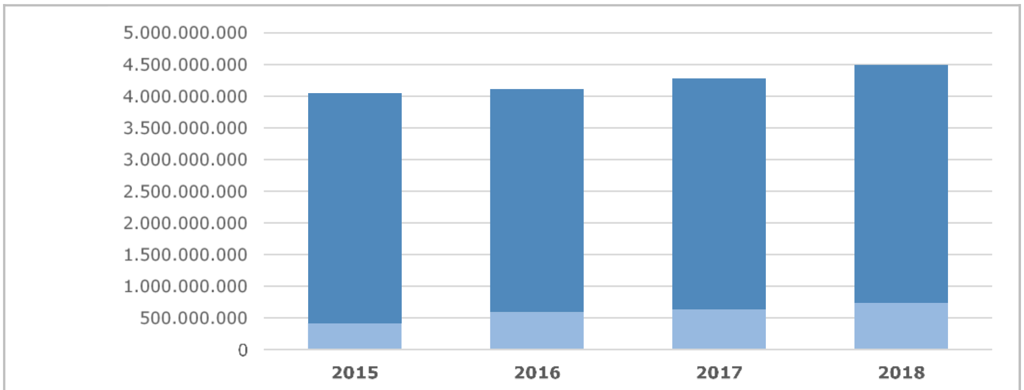
De balanspost *Geaccumuleerde exploitatietekorten* bestaat onder meer uit het totaal van de exploitatietekorten van voorgaande jaren. Daarnaast worden directe vermogensmutaties onder deze balanspost verwerkt, zoals mutaties met betrekking tot

Fondo Desaroyo Aruba (FDA), afboeking van gereserveerde inkooporders en mutaties die betrekking hebben op de Fundacion Cas pa Comunidad Arubano (FCCA). De Algemene Rekenkamer heeft bij haar onderzoek een nadere analyse van de jaarrekening 2018 en de onderliggende boekingsgangen in de centrale financiële administratie uitgevoerd. Uit onderzoek blijkt dat inconsistent wordt omgegaan met boekingen die betrekking hebben op voorgaande jaren. De jaarrekening van het Land kent geen formeel vastgestelde verslaggevingsrichtlijnen, die de normen voorschrijft voor het omgaan met zowel de balanspost geaccumuleerde exploitatietekorten als de kostenposten voorgaande jaren. De Algemene Rekenkamer doet daarom geen uitspraak over de aanvaardbaarheid van bovengenoemde boekingen. Zij wijst wel op het risico dat het exploitatieresultaat van het huidig boekjaar, welk nodig is voor het bepalen van het resultaat van de collectieve sector, wordt beïnvloed door de inconsistente wijze waarmee omgegaan wordt met bovengenoemde posten.

2.5.3 Ontwikkeling schulden en rentekosten

De ontwikkeling van de schulden en in het verlengde daarvan de rentekosten, zijn van grote invloed op de financiële positie van het Land. De schulden van het Land bedragen in 2018 Afl. 4,5 miljard, wat een stijging is van Afl. 215,1 miljoen ten opzichte van 2017. De rentekosten (zie figuur 2.5) tonen ook in 2018 een stijging ten opzichte van 2017.

Figuur 2.4: Verloop schulden 2015 tot en met 2018 (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
Langlopende schulden	3.629.422.642	3.519.148.481	3.648.714.592	3.757.554.848
Kortlopende schulden en overlopende passiva	420.396.735	593.751.943	631.884.347	738.191.292
Totale schulden	**4.049.819.377**	**4.112.900.424**	**4.280.598.939**	**4.495.746.140**

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

Verschil in presentatie schulden van het Land

De Algemene Rekenkamer presenteert bij dit onderdeel de ontwikkeling in de schulden, waarbij de comptabele verslaggeving wordt aangehouden[43]. Dit verschilt met de presentatie conform het verslag van de minister belast met Financiën in de jaarrekening. Volgens het verslag van de minister komt dit doordat de schuldstand in het voorwoord overeenkomt met de internationaal aanvaarde standaarden voor publicatie, welke

[43] De algemene grondslagen hiervoor zijn terug te vinden in de memorie van toelichting van de CV 1989.

gehanteerd worden door de Centrale Bank van Aruba (CBA)[44]. De Algemene Rekenkamer constateert dat de schuldstand 2018 zoals opgenomen in de jaarrekening, niet aansluit met de *outstanding government debt* conform de *Statistical digest* van de CBA[45]. Dit wordt gepresenteerd in tabel 2.16. De Algemene Rekenkamer heeft het verschil niet nader onderzocht.

Tabel 2.16: Stand leningen jaarrekening (voorwoord) vs. CBA statistical digest 2018

(Bedragen in miljoenen Afl.)	Stand conform voorwoord jaarrekening 2018	Stand conform statistical digest CBA 2018	Verschil
Binnenlandse leningen	2.433,6	2.037,9	395,7
Buitenlandse leningen	1.774,3	2.248,5	-474,2
Totale leningen	**4.207,9**	**4.286,4**	**-78,5**

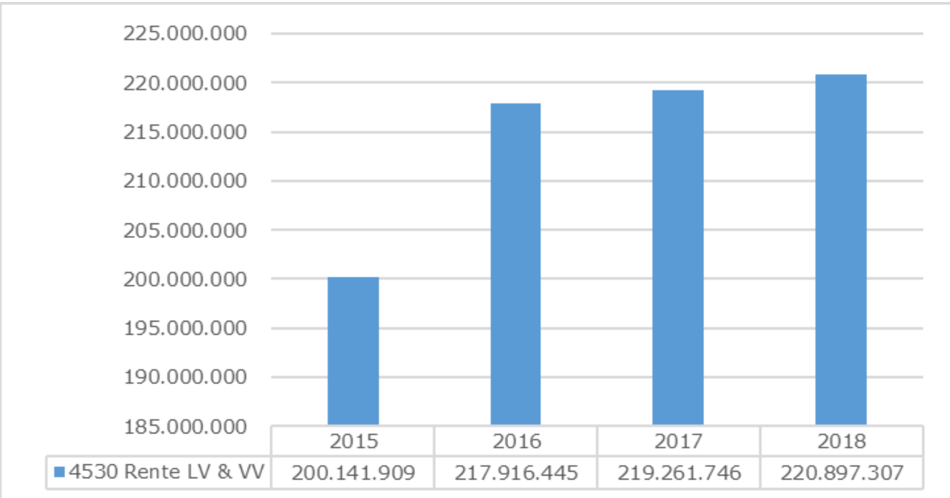
Bron: Statistical digest 2018 en verslag van de minister belast met Financiën jaarrekening 2018

Bij de berekening van de schulden volgens de comptabele voorschriften, vallen de schulden conform de balans, hoger uit dan wat in het voorwoord en de *Statistical digest* van de CBA wordt gepresenteerd. Dit heeft onder anderen te maken met waarborgsommen die in de jaarrekening worden opgenomen onder de langlopende schulden. Figuur 2.4 toont het verloop van de schulden, conform de balans, met hierbij de verhouding tussen de lang- en kortlopende schulden.

Ontwikkeling rentekosten

De rentekosten, die in directe relatie staan tot de aangegane geldleningen, worden verantwoord op de hoofdkostensoort *Rente LV en VV.* Voor de weergave van de rentekosten worden de koersverschillen buiten beschouwing gelaten. Het verloop van de rentekosten over de jaren 2015 tot en met 2018 wordt in de volgende figuur gepresenteerd.

Figuur 2.5: Verloop rentekosten jaren 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

[44] Zie Jaarrekening 2018 voorwoord blz.8.
[45] Statistical Digest 2018 CBA issue no. 13 d.d. 15 juli 2019; Table C5 *Outstanding government debt* kolom 2018 pagina 113.

De rentekosten tonen sinds 2016 een lichte stijging. In 2018 bedraagt de stijging ten opzichte van 2017 Afl. 1,6 miljoen (0,7%). Volgens de toelichting in de jaarrekening is de geringe stijging van de rentekosten het gevolg van de financieringsactiviteiten van het voorgaande jaar. Het onderzoek wijst uit dat er in 2017 vijf leningen zijn vervallen en afgelost, goed voor een gemiddelde rente van 6,285%. Daartegenover heeft het Land in 2017, middels staatsobligaties, vier leningen aangetrokken voor een gemiddelde rente van 4,188%.

De rentekosten in 2018 maken 15,3% uit van de totale kosten van het Land. In onderstaand worden de rentekosten afgezet tegen de totale kosten.

Tabel 2.17: Verloop rentekosten in verhouding tot totale kosten (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
4530 Rentekosten LV & VV	200.141.909	217.916.445	219.261.746	220.897.307
Totale kosten	1.365.338.624	1.342.498.117	1.354.302.852	1.442.995.571
Verhouding totale kosten (in %)	14,7%	16,2%	16,2%	15,3%

Bron: Jaarrekening Land 2015-2018

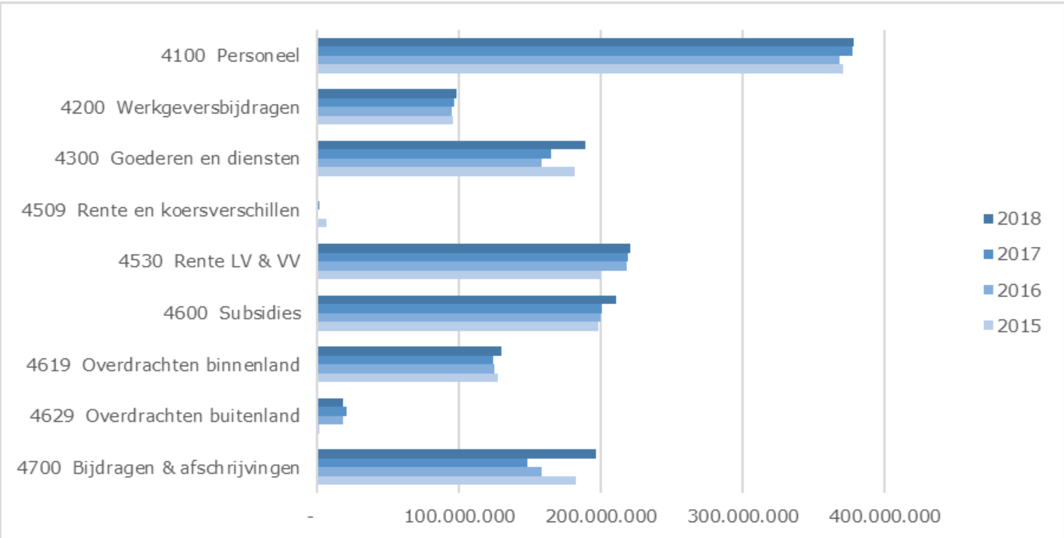
2.6 Ontwikkeling kosten en middelenposten 2015-2018

In sub paragraaf 2.5.1 (figuur 2.2) is reeds ingegaan op de ontwikkeling in de kosten en middelen over de periode 2015 tot en met 2018. In dit onderdeel wordt aandacht besteed aan de trends die hierin te identificeren zijn.

2.6.1 Verloop kosten in jaren 2015 tot en met 2018

De Algemene Rekenkamer heeft bij haar onderzoek de ontwikkelingen per hoofdkostensoort in kaart gebracht. Deze worden in figuur 2.6 gepresenteerd.

Figuur 2.6: Verloop kosten per hoofdkostensoort jaren 2015 tot en met 2018 (in Afl.)[46]

Bron: jaarrekeningen land Aruba 2015-2018

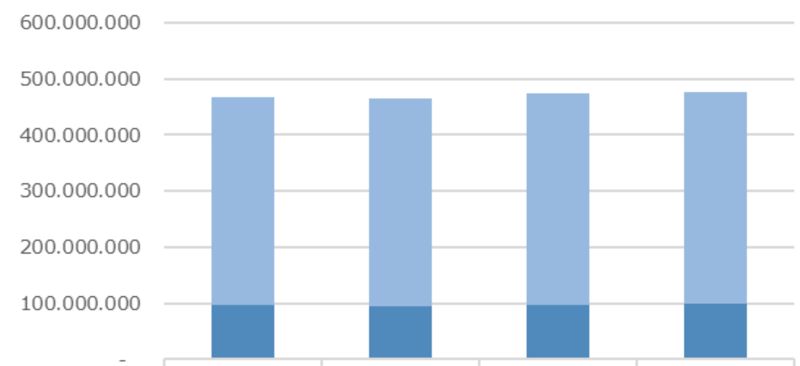
[46] De tabellarische weergave van de figuur is opgenomen in bijlage 3.

Opvallende ontwikkelingen in het verloop van de kosten doen zich voor bij de hoofdkostensoorten *Bijdragen en afschrijvingen*, *Goederen en diensten* en *Subsidies*. De hoofdkostensoort *Bijdragen en afschrijvingen* kent een stijging ten opzichte van het jaar 2017 van bijna Afl. 48,3 miljoen ofwel 33%, nadat er zich in de jaren daarvoor een dalende trend voordeed. Deze stijging is reeds in paragraaf 2.4.1 behandeld. Een noemenswaardige stijging doet zich ook voor bij de hoofdkostensoort *Goederen en diensten*, namelijk van Afl. 24,2 miljoen, ofwel 14,6%, ten opzichte van 2017. In 2017 kende deze kostensoort reeds een stijging ten opzichte 2016 van Afl. 7,2 miljoen ofwel 4,6%, nadat er in 2016 ten opzichte 2015, een daling van Afl. 23,8 miljoen (13,1%), had voorgedaan. Tot slot toont hoofdkostensoort *Subsidies* een noemenswaardige stijging van Afl. 10,2 miljoen, ofwel 5,1%, ten opzichte van 2017. Deze ontwikkelingen ten opzichte van 2017 zijn in hoofdstuk 2.3 reeds toegelicht.

Ontwikkeling personeelskosten

Kosten voor personeel vormen de grootste kostenpost van het Land. De personeelskosten en de werkgeversbijdragen vormen samen 33% van de totale kosten in 2018. In figuur 2.7 wordt het verloop over de jaren 2015 tot en met 2018 van hoofdkostensoorten *Personeel* en *Werkgeversbijdragen* gepresenteerd. Zie ook paragraaf 2.3, tabel 2.4.

Figuur 2.7: Verloop personeelskosten 2015-2018 (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
4100 Personeel	371.189.333	368.679.167	377.202.285	377.901.593
4200 Werkgeversbijdragen	95.756.420	95.190.101	96.929.590	98.535.375

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

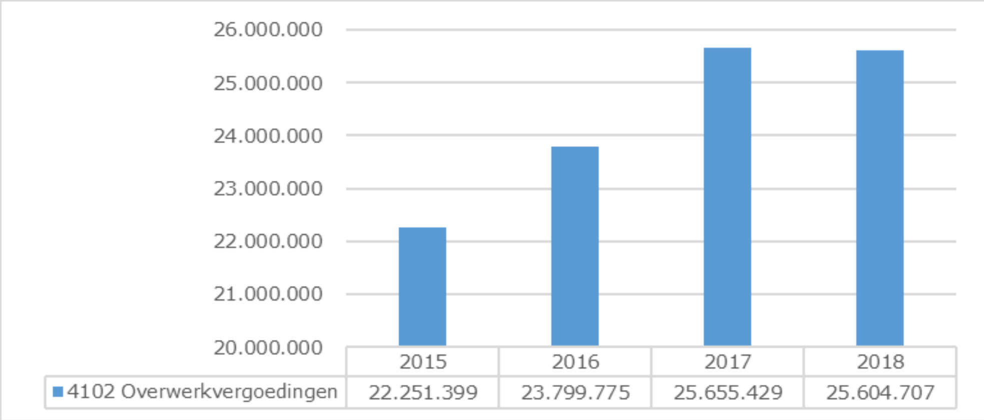
De personeelskosten (4100 en 4200 samen) tonen in 2016 een daling van Afl. 3,1 miljoen (0,7%) ten opzichte van 2015. Vervolgens stijgen deze kosten in 2017 met Afl. 10,3 miljoen (2,2%) ten opzichte van 2016. Ook in 2018 is er een stijging te bemerken van Afl. 2,3 miljoen (0,5%) ten opzichte van 2017.

Ontwikkeling Overwerkvergoedingen

De Algemene Rekenkamer heeft reeds gerapporteerd dat de kosten voor overwerk over de jaren heen steeds zijn blijven stijgen. Reden waarom de ontwikkeling van de kostensoort *Overwerkvergoedingen* ook bij dit onderzoek is meegenomen. Volledigheidshalve wordt verwezen naar het focusonderzoek: *Oorzaken overwerk uit perspectief van KPA, KIA en CEA* dat de Algemene Rekenkamer in december 2019 heeft

gepubliceerd. In de volgende figuur wordt het verloop van de overwerkvergoedingen gedurende de jaren 2015 tot en met 2018 gepresenteerd.

Figuur 2.8: Verloop overwerkvergoeding jaren 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

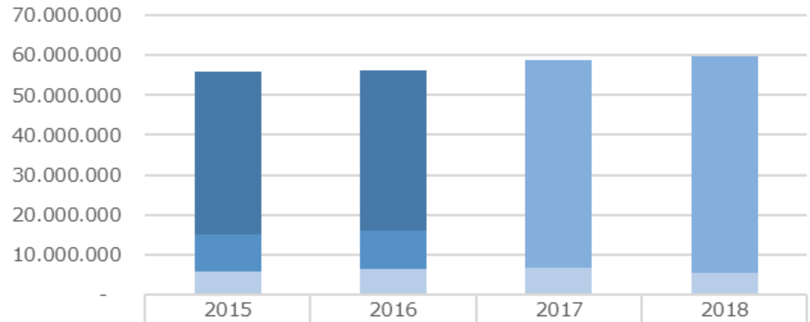
Uit onderzoek blijkt dat de stijgende tendens zich in 2018 niet heeft voortgezet. Er is een lichte daling te zien van Afl. 50.722 (0,2%) ten opzichte van 2017. Bij twee van de veroorzakers van kosten voor overwerk, namelijk Cuerpo Especial Aruba en Korrectie Instituut Aruba is er in 2018 een daling in overwerkkosten te zien van respectievelijk Afl. 365 duizend (15,1%) en Afl. 189 duizend (4,6%), terwijl KPA de grootste veroorzaker blijft.

Ontwikkeling algemene en projectsubsidie

De Algemene Rekenkamer heeft bij haar onderzoek naar ontwikkelingen in de kosten ook de algemene en de projectsubsidie meegenomen. Dit zijn subsidies die worden verstrekt op grond van de Subsidieverordening instellingen van openbaar nut, niet zijnde onderwijs of vervoer of ten behoeve van huur[47]. Deze subsidies worden verantwoord onder de hoofdkostensoort *Subsidies.* Sinds 2017 worden de kosten van de subsidieverstrekking op de kostensoort *Algemene subsidie* en *Project subsidie* begroot en verantwoord. Er wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen de exploitatiesubsidie en de salarissubsidie die vroeger op de kostensoort *Exploitatiesubsidies instellingen* en *Salarissubsidies instelling* werden begroot en verantwoord. Onder de kostensoort *Algemene subsidie* wordt de subsidie van zowel de exploitatie- als de salarissubsidie van de gesubsidieerde instellingen begroot en verantwoord. In de volgende figuur wordt het verloop van de algemene en projectsubsidie over de jaren 2015 tot en met 2018 gepresenteerd.

[47] AB 1990 no. GT 34.

Figuur 2.9: Verloop subsidie op basis van subsidieverordening (bedragen in Afl.)

	2015	2016	2017	2018
4615 Exploitatie subsidie	40.813.935	40.247.781	-	-
4618 Salaris subsidie	9.346.829	9.609.672	-	-
4613 Algemene subsidie	-	-	52.043.616	54.237.928
4617 Projectsubsidie	5.672.160	6.327.300	6.673.596	5.336.600

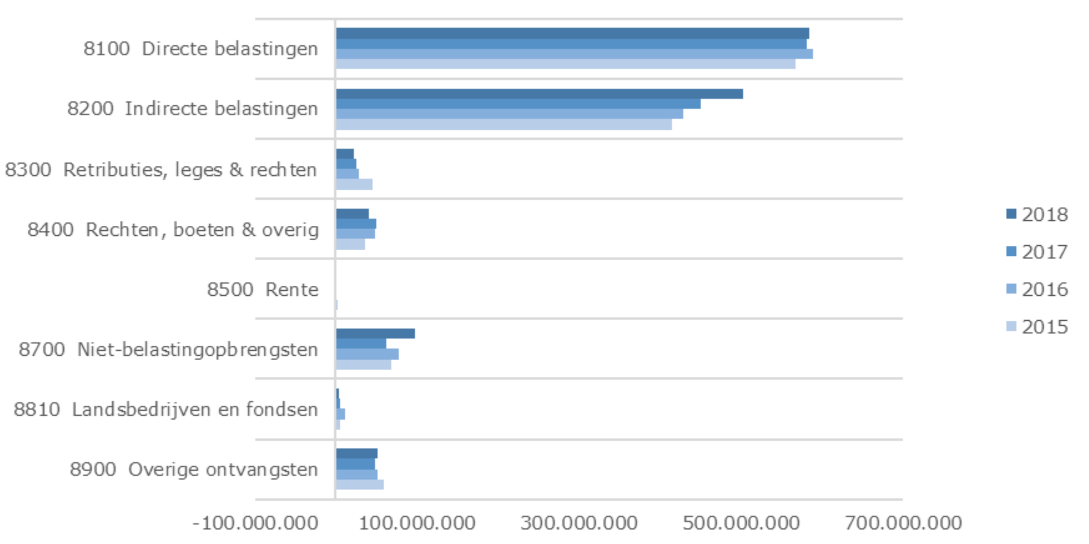
Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

Tussen de jaren 2015 tot en met 2018 is een lichte stijgende lijn te zien van de subsidie verstrekt op basis van de Subsidieverordening. In 2018 is een totaal van Afl. 59,6 miljoen verantwoord aan subsidie. Dit is een stijging van Afl. 0,9 miljoen (1,5%) ten opzichte 2017[48]. In de jaren 2015 tot en met 2018 is de hoogste stijging te zien in 2017 ten opzichte van 2016 van Afl. 2,5 miljoen ofwel 4,5%.

2.6.2 Verloop middelen in jaren 2015 tot en met 2018

Net als bij de kosten, zijn ook voor de middelen de ontwikkelingen per hoofdmiddelensoort in kaart gebracht. Dit wordt in figuur 2.10 gepresenteerd.

Figuur 2.10: Verloop middelen per hoofdmiddelensoort jaren 2015 tot en met 2018 (in Afl.) [49]

Bron: jaarrekeningen land Aruba 2015- 2018

Bovenstaande weergave laat zien dat de hoofdmiddelensoort *Directe belastingen* de grootste middelengroep vormen. Deze middelen tonen in het jaar 2018 een lichte

[48] De oorzaak van de stijging wordt in hoofdstuk 4.2.3 behandeld.
[49] De tabellarische weergave van de figuur is opgenomen in bijlage 3.

stijging van bijna Afl. 3 miljoen (0,5%) ten opzichte van 2017. Dit nadat er in 2017 sprake was van een daling ten opzichte van het jaar daarvoor.

De hoogste stijging in de middelen ten opzichte van 2017 is te zien bij de hoofdmiddelensoort *Indirecte belastingen* voor een bedrag van Afl. 51,8 miljoen (11,5%). Deze hoofdmiddelensoort kent de laatste jaren een stijgende lijn. De grootste stijging in 2018 binnen deze hoofdmiddelensoort wordt veroorzaakt door de introductie van de middelensoort *BAVP* met Afl. 38,7 miljoen gevolgd door *Invoerrechten*[50] met Afl. 16,3 miljoen.

Een opvallende ontwikkeling is te zien bij de hoofdmiddelensoort *Niet-belastingopbrengsten,* die in 2018 een stijging vertoont van circa Afl. 36 miljoen ofwel 58%. In 2017 toonde deze hoofdmiddelensoort nog een daling ten opzichte 2016 van Afl. 16,3 miljoen ofwel 20,8%. De stijging in 2018 is het gevolg van een toename van de uitkeringen van deelnemingen. Deze uitkering is afkomstig van de Refineria di Aruba N.V. en Utilities N.V[51] voor een bedrag van respectievelijk Afl. 17,5 miljoen en Afl. 10 miljoen.

Bij het onderzoek naar de jaarrekening 2018 heeft de Algemene Rekenkamer specifiek aandacht besteed aan de ontwikkelingen van twee middelensoorten, namelijk de BBO/ BAVP en de winstbelasting.

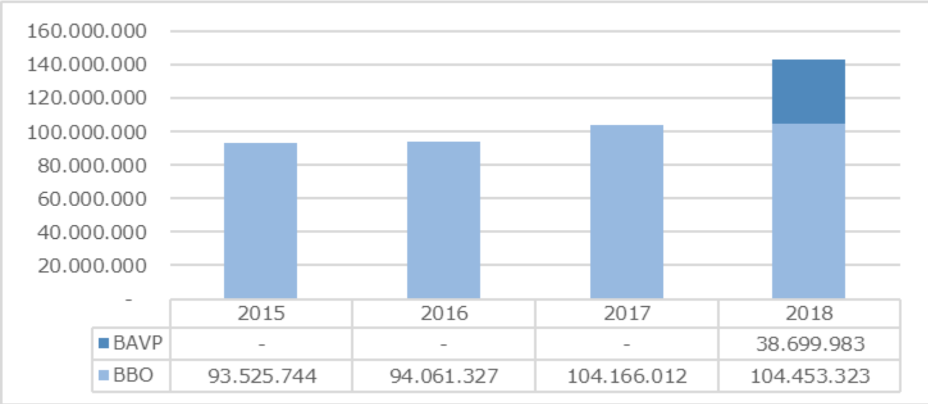
Ontwikkeling BBO en BAVP

Per 1 juli 2018 is de BAVP geïntroduceerd zijnde een nieuwe belasting additionele voorzieningen PPS-projecten. Net als de BBO, is de BAVP een belasting over bedrijfsomzetten die door ondernemers in het kader van hun bedrijf of beroep worden gerealiseerd, door het leveren van goederen en het verrichten van diensten in Aruba[52]. De tarieven van de BAVP en de BBO bedragen ieder 1,5%[53] over de bedrijfsomzetten.

De Algemene Rekenkamer heeft een analyse verricht van het verloop van de BBO en de BAVP[54] gedurende de jaren 2015 tot en met 2018. Het verloop hiervan wordt in figuur 2.11 gepresenteerd.

[50] Jaarrekening 2018, pagina 170.
[51] Jaarrekening 2018, pagina 5.
[52] Landsverordening belasting over bedrijfsomzetten en additionele voorzieningen PPS-projecten (AB 2006 no. 83).
[53] Landsverordening belasting over bedrijfsomzetten en additionele voorzieningen PPS-projecten artikel 8 en 13b (AB 2006 no. 83).
[54] De BAVP is alleen voor het jaar 2018 geldig.

Figuur 2.11: Verloop BBO en BAVP jaren 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

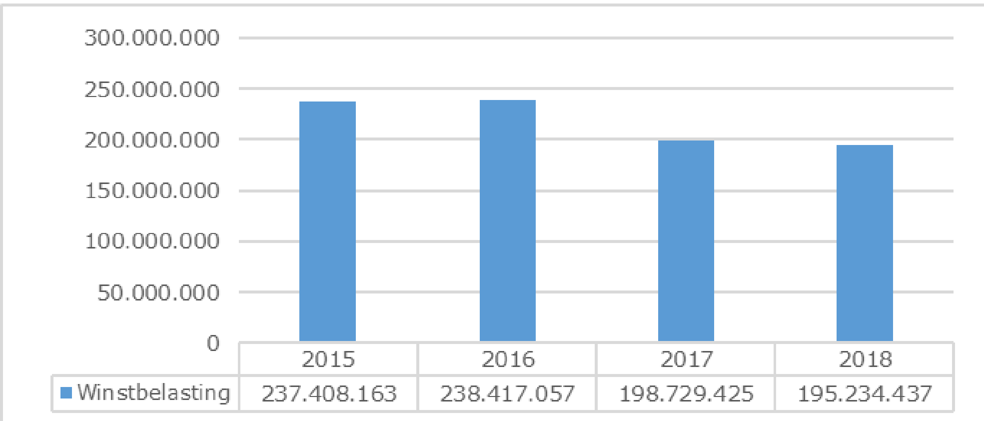
In figuur 2.11 is over de jaren, een lichte stijgende lijn in de middelensoort *BBO* te bezien. In 2018 bedroegen de inkomsten uit BBO Afl. 104,5 miljoen, wat een stijging van Afl. 0,3 miljoen ofwel 0,3% betekent ten opzichte van 2017. In 2018 is een bedrag van Afl. 38,7 miljoen aan BAVP geïnd.

Ontwikkeling winstbelasting

De winstbelasting is de tweede grootste middelensoort onder de directe belastingen. In 2018 is een totaal van Afl. 195,2 miljoen geïnd aan winstbelasting. Dat is een totaal van 33% van de totale directe belastingen voor het jaar 2018. De winstbelasting is een belasting die wordt geheven van de winst van in Aruba gevestigde belastingplichtige lichamen en niet in Aruba gevestigde lichamen die door middel van een in Aruba gevestigde inrichting worden uitgeoefend[55].

De Algemene Rekenkamer heeft, net als bij BBO/BAVP, een analyse verricht naar het verloop van de winstbelasting gedurende de jaren 2015 tot en met 2018. Het verloop wordt in figuur 2.12 gepresenteerd.

Figuur 2.12: Verloop winstbelasting jaren 2015 tot en met 2018 (bedragen in Afl.)

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

Uit figuur 2.12 blijkt dat voor de middelensoort *Winstbelasting* in 2017 en 2018 sprake is van een daling ten opzichte van de jaren daarvoor, waarbij de grootste daling te zien is

[55] Landsverordening winstbelasting (AB 1988 no. GT 47) artikel 1.

in 2017 met een bedrag van Afl. 39,7 miljoen. Deze daling had, volgens de regering, te maken enerzijds met de uitwerking van de eenmalige effecten rond de invoering van de regeling Voldoening bij Aangifte systeem (VAS) en was anderzijds de uitdrukking van een verslechterde economische toestand in de winstcijfers van de ondernemingen[56]. In 2016 was er nog sprake van een lichte stijging ten opzichte van 2015. In 2018 is er sprake van een daling ten opzichte van 2017 van Afl. 3,5 miljoen (1,8%). Het in 2018 geïnde bedrag aan winstbelasting bestaat uit Afl. 29,8 miljoen aan winstbelasting en Afl. 165,4 miljoen uit de VAS-aangiften. De realisatie op winstbelasting in 2018 is lager uitgevallen dan de vastgestelde Landsbegroting. De begroting 2018 is, ten opzichte van de begroting 2017, naar beneden bijgesteld. De begrote invorderingsacties van de DIMP op het gebied van winstbelasting, is in 2018 voor 54% gerealiseerd. Voor de realisatie op winstbelasting ten opzichte van de Landsbegroting wordt verwezen naar hoofdstuk drie (3).

[56] Bron: verslag van de minister belast met Financiën in de Jaarrekening van het Land over het dienstjaar 2017 pagina 5.

3 Begrotingsrealisatie

De begroting van het Land over een dienstjaar vormt het wettelijke kader, waarin kosten respectievelijk investeringen kunnen worden gedaan. De Staten van Aruba geven, door middel van de begrotingsverordening, toestemming aan de minister belast met Financiën om (nieuwe) leningen te mogen aangaan. Kosten en investeringen dienen in een dienstjaar binnen deze door de Staten goedgekeurde kaders te blijven. De Algemene Rekenkamer constateert dat zich in 2018 begrotingsonrechtmatigheden hebben voorgedaan op het autorisatieniveau van de Staten. Dit is het niveau van hoofdbudgethouder/ hoofdkostensoort en is de indeling die wordt aangehouden in de Landsverordening vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor een bepaald dienstjaar. Deze onrechtmatigheden doen zich voor, ondanks het feit dat er in december 2018 een begrotingswijziging is doorgevoerd[57]. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen over de begrotingsuitvoering over het dienstjaar 2018 gepresenteerd. Eerst wordt de begrotingsuitvoering gepresenteerd. Hierbij zijn de gerealiseerde kosten en middelen naast de Landsbegroting gelegd. Overschrijdingen tot op dit niveau, waarbij de gerealiseerde bedragen hoger zijn dan begroot (inclusief de suppletoire begroting), betekenen dat er niet aan de begrotingswet is voldaan en worden in principe aangemerkt als onrechtmatig. Volledigheidshalve worden de onderschrijdingen van de middelensoorten ook gepresenteerd. De bevindingen worden in de volgende paragrafen gepresenteerd. Tot slot wordt de cijfermatige consistentie van de jaarrekening belicht.

3.1 Hogere kosten en minder middelen dan begroot

In 2018 is, zowel bij de kosten als bij de middelen, een nadelig resultaat te zien ten opzichte van de begroting. De begrotingsrealisatie op totaalniveau wordt in onderstaand tabel gepresenteerd.

Tabel 3.1: Exploitatiesaldo 2018 (bedragen in Afl.)

Algemene dienst	2018		
	Begroting	Jaarrekening	Over- (-) of onder-schrijding (+)
Totale middelen	1.340.707.400	1.303.172.825	37.534.575
Totale kosten	1.438.854.200	1.442.995.571	-4.141.371
Exploitatiesaldo	**-98.146.800**	**- 139.822.746**	**41.676.946**

Bron: jaarrekeningen land Aruba 2018

[57] Landsverordening van 19 december 2018 tot wijziging van de Landsverordening van 25 april 2018 tot vaststelling van de ministeries van het Land (AB 2018 no. 75)

De totale kosten zijn Afl. 4,1 miljoen hoger dan begroot, terwijl de totale middelen in 2018 Afl. 37,5 miljoen lager zijn dan begroot. De overschrijding van de kosten met Afl. 4,1 miljoen wordt in principe als onrechtmatig aangemerkt, aangezien dit bedrag de machtiging van de Staten overstijgt. In 2018 is zowel bij de kosten als bij de middelen een nadelig resultaat te zien ten opzichte van de begroting. Deze nadelige resultaten hebben hun doorwerking in het exploitatieresultaat. Het exploitatietekort is Afl. 41,7 miljoen hoger dan begroot in 2018.

Voor de beoordeling van de overschrijdingen in de kosten, wordt rekening gehouden met overschrijdingen die het gevolg zijn van het niet begroten van bepaalde boekhoudkundige jaarrekeningposten die geen begrotingsposten betreffen, door de Directie Financiën aangemerkte *moeilijk voorspelbare posten*[58]. Deze posten worden in de algemene toelichting op de exploitatierekening genoemd en zijn bijvoorbeeld voorzieningen, koers- en renteverschillen en kosten die betrekking hebben op voorgaande jaren. Voor zover de Algemene Rekenkamer bepaalde (overschrijdingen in de) kosten wel voorspelbaar acht, wordt dit genoemd. Het gaat om (extra) kosten, waarvan een minister redelijkerwijs had kunnen voorspellen dat deze kosten zich zouden voordoen. De minister wordt geacht in staat te zijn geweest maatregelen te nemen, om een dreigende overschrijding tijdig te voorkomen.

3.2 Overschrijdingen op ministerieniveau

Zoals reeds in hoofdstuk twee is aangegeven, is iedere minister verantwoordelijk voor de begrotingsuitvoering van zijn ministerie. In deze paragraaf wordt ingegaan op de realisatie van zowel de kosten als de middelen op ministerieniveau.

Realisatie kosten

Uit onderzoek blijkt dat bij twee van de acht ministeries de goedgekeurde begroting is overschreden. Deze totale overschrijding op ministerie niveau, is een saldering van alle over- en onderschrijdingen van de onder elk ministerie vallende hoofdbudgethouders op hoofdkostensoortniveau. De totale realisatie in de kosten per ministerie wordt in tabel 3.2 gepresenteerd [59]. In bijlage 4 is de totale realisatie per ministerie, per hoofbudgethouder en per hoofdkostensoort opgenomen.

---

[58] Jaarrekening Land Aruba 2018; Toelichting op de exploitatierekening over 2018, pagina 107.
[59] Door de verschuiven van de ministeries door de Landsverordening Instelling ministeries 2018 wordt er geen vergelijking met de over- of onderschrijdingen van kosten per ministeries van de voorgaande jaar gepresenteerd.

Tabel 3.2: Totale realisatie kosten per ministerie (bedragen in Afl.)

Ministerie	Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Over- (-) of onder-schrijdingen (+)	In % t.o.v. de begroting
AIOIE	95.313.500	88.266.278	7.047.222	7,4%
ROIM	148.521.700	149.312.305	-790.605	-0,5%
TCPS	37.104.000	36.227.667	876.333	2,4%
TVS	129.949.100	150.988.776	-21.039.676	-16,2%
SZA	93.871.300	93.698.392	172.908	0,2%
OWDO	288.007.500	281.181.077	6.826.423	2,4%
JVI	213.527.000	212.448.805	1.078.195	0,5%
FEC	432.560.100	430.872.274	1.687.826	0,4%
Totaal	**1.438.854.200**	**1.442.995.574**	**-4.141.374**	-0,3%

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

De grootste overschrijding in absolute bedragen is te zien bij het ministerie van Toerisme, Volksgezondheid en Sport, met een bedrag van Afl. 21 miljoen (16,2%) als gevolg van de aanzuivering van het structureel tekort van de AZV, dat achteraf bij de jaarrekening van het uitvoeringsorgaan (UO) AZV wordt vastgesteld. Hier is het Land wettelijk toe verplicht. De grootste overschrijdingen doen zich voor bij de hoofdkostensoort *4700 Bijdragen en afschrijvingen*. De toelichtingen op de grootste overschrijdingen komen in de volgende paragraaf aan bod.

Realisatie middelen

Om een compleet beeld te geven van de begrotingsuitvoering wordt ook de realisatie van de middelen per ministerie weergegeven. Bij zes van de acht ministeries is er een onderschrijding in de middelen te zien. De totale realisatie in de middelen per ministerie wordt in tabel 3.3 gepresenteerd[60].

Tabel 3.3: Totale realisatie middelen per ministerie (bedragen in Afl.)

Ministerie	Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Over- (-) of onder-schrijdingen (+)	In % t.o.v. de begroting
AIOIE	46.184.000	45.507.013	676.987	1,5%
ROIM	30.708.400	24.062.910	6.645.490	21,6%
TCPS	30.080.700	26.874.936	3.205.764	10,7%
TVS	29.489.100	29.523.537	-34.437	-0,1%
SZA	321.300	932.877	-611.577	-190,3%
OWDO	1.436.100	980.771	455.329	31,7%
JVI	19.713.700	17.577.176	2.136.524	10,8%
FEC	1.182.774.100	1.157.713.605	25.060.495	2,1%
Totaal	**1.340.707.400**	**1.303.172.825**	**37.534.575**	**2,8%**

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

[60] Net als bij de realisatie van de kosten worden er geen vergelijking met de over- of onderschrijdingen van kosten per ministeries van de voorgaande jaar gepresenteerd door de verschuiven van de ministeries door de Landsverordening Instelling ministeries 2018.

De grootste onderschrijding in middelen in absolute zin doet zich voor bij het ministerie van Financiën, Economische Zaken en Cultuur met bijna Afl. 25,1 miljoen (2,1%). De tweede grootste onderschrijding is te zien bij het ministerie van Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu en bedraagt Afl. 6,6 miljoen (21,6%). In de volgende paragraaf worden de onderschrijdingen toegelicht.

Bij de middelen dient (net zoals bij de kosten) opgemerkt te worden dat de totale onderschrijdingen een saldo is van alle onder- en overschrijdingen van de, onder elk ministerie vallende, hoofdbudgethouders op hoofdmiddelensoortniveau. In bijlage 4 is de totale realisatie per ministerie, per hoofbudgethouder en per kostensoort opgenomen.

3.3 Onrechtmatigheden op autorisatieniveau Staten

Er doen zich in de kosten overschrijdingen voor van Afl. 47,6 miljoen. Deze paragraaf gaat alleen in op de vijf grootste overschrijdingen, voor een bedrag van Afl. 28,4 miljoen. Omdat er bij overschrijdingen tot op dit niveau in principe sprake is van een onrechtmatigheid, dienen de overschrijdingen te worden toegelicht in de jaarrekening. Reden waarom bij dit onderzoek is nagegaan in hoeverre de overschrijdingen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening. Toereikend betekent dat de toelichting begrijpelijk, concreet, relevant en kwantificeerbaar dient te zijn. Voor de volledigheid zijn ook de toelichtingen op de onderschrijdingen meegenomen. Naast het afleggen van verantwoording aan de Staten, geeft een toereikende toelichting in de jaarrekening de gebruiker de mogelijkheid deze te beoordelen en binnen de juiste context te plaatsen.

Overschrijdingen in de kosten

De realisatie van de kosten kent op het niveau van hoofdbudgethouder/ hoofdkostensoort verschillende overschrijdingen. In tabel 3.4 volgen de vijf grootste overschrijdingen in absolute bedragen, welke in volgorde van grootte worden weergegeven[61].

Tabel 3.4: Vijf grootste overschrijdingen in 2018 (bedragen in Afl.)

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostensoort	Begroot	Werkelijk	Over-schrijding	In % t.o.v. de begroting
1	066 Overig Toerisme, Volksgezondheid en Sport/ 4700 Bijdragen & afschrijvingen	51.191.300	71.659.518	20.468.218	40%
2	033 Openbare Werken/ 4700 Bijdragen & afschrijvingen	49.466.300	53.126.435	3.660.135	7%
3	066 Overig Toerisme, Volksgezondheid en Sport/ 4300 Goederen en diensten	7.303.500	9.230.347	1.926.847	26%
4	108 Overig Financiën, Economische Zaken en Cultuur/ 4300 Goederen en diensten	8.965.000	10.353.341	1.388.341	15%
5	138 Sociale Voorziening en maatschappelijk werk/ 4600 Subsidie	17.994.500	18.929.928	935.428	5%

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

[61] Volledigheidshalve is in bijlage 5 een overzicht opgenomen van de toelichting op de exploitatierekening op de vijf grootste overschrijdingen met daarbij onze opmerking.

Van bovenstaande overschrijdingen merkt de Algemene Rekenkamer het volgende op:

- *Overschrijding Overig Toerisme, Volksgezondheid en Sport (Afl. 20,5 miljoen):* in de jaarrekening 2018 wordt vermeld dat deze overschrijding het gevolg is van onder meer een hoger dan begrote landsbijdrage aan de AZV van Afl. 17,6 miljoen. De begrote landsbijdrage AZV was in 2018 Afl. 39 miljoen lager dan hetgeen in 2017 is begroot wegens de verhoging van de BAZV. Opmerkelijk is dat deze post eind 2018, middels suppletoire begroting naar beneden bijgesteld is met Afl. 7,4 miljoen vanwege de verwachte inkomsten van de tijdelijke crisisverhoging van de BAZV per 1 juli 2018[62] en het positief saldo over 2017 door te veel ontvangen bijdrage van ongeveer Afl. 5 miljoen. De regering verwachte door deze verhoging dat de landsbijdrage aan de AZV zou afnemen. Ondanks hogere opbrengsten heeft dit niet tot de verwachte verlaging in de landsbijdrage geleid. Uit het jaarverslag van de AZV valt af te leiden dat de kosten in 2018 Afl. 37 miljoen hoger zijn uitgevallen in vergelijking met 2017. Dit is een stijging van 9,1%. De Algemene Rekenkamer merkt op dat deze significante kostenstijging niet in tussentijdse projecties en analyses die door het Land per kwartaal worden uitgebracht, zichtbaar is geworden. Dit wordt onderstaand geïllustreerd:

  De Directie Financiën verwerkt per kwartaal de exploitatieresultaten van de entiteiten behorend tot de collectieve sector. Daarbij vermelden zij het verwachte resultaat per eind december 2018. Het verwachte resultaat en de geprojecteerde cijfers waren als volgt:

Document	Exploitatieresultaat AZV	Projectie per 31 december 2018
URK 3e kwartaal	Tekort Afl. 21,8 miljoen	Surplus Afl. 2,1 miljoen
URK 4e kwartaal	Tekort Afl. 20,2 miljoen	Tekort Afl. 9,6 miljoen

  Uiteindelijk was het tekort dat het Land moest aanvullen Afl. 17,6 miljoen conform het jaarverslag van de AZV.

  Het is onduidelijk hoe het projectieresultaat in de URK tot stand is gekomen. De deugdelijke totstandkoming van projecties is van belang alsook de tijdige en juiste informatieverstrekking vanuit het UO AZV gezien beslissingen, zoals in dit geval het naar beneden stellen van de Landsbijdrage, tot overschrijdingen kunnen leiden.
- *Overschrijding Openbare Werken (Afl. 3,7 miljoen)*: het gaat hier om een overschrijding van Afl. 1,1 miljoen in de afschrijvingen en Afl. 2,6 miljoen als gevolg van een hoger dan begrote bijdrage aan het Landsbedrijf DOW, vanwege een middelenonderschrijding bij de DOW. De overschrijding wordt als onrechtmatig aangemerkt, aangezien dit bedrag de machtiging van de Staten overstijgt.
- *Overschrijding Overig Toerisme, Volksgezondheid en Sport (Goederen en diensten Afl. 1,9 miljoen):* deze overschrijding herhaalt zich elk jaar en betreft, zoals toegelicht in de jaarrekening, voornamelijk de overschrijding op de aanvullende ziektekostenverzekering voor ambtenaren ten bedrage van Afl. 2,2 miljoen. Het is van belang dat de verantwoordelijke minister een uitleg geeft, waarom deze overschrijding zich jaarlijks voordoet, en of/ waarom deze niet opgevangen kan worden bij het opstellen van de begroting.

[62] Zie Memorie van Toelichting op de suppletoire begroting 2018.

De Algemene Rekenkamer heeft ook de toelichtingen in de jaarrekening geanalyseerd[63]. Hierin wordt vaak wel aangegeven wat de overschrijdingen zijn, maar de oorzaak van de overschrijdingen wordt niet duidelijk of concreet genoeg aangegeven. De toelichtingen op de vijf grootste overschrijdingen worden daarom als onvoldoende bestempeld.

Afsluitend merkt de Algemene Rekenkamer op dat er in december 2018 een begrotingswijziging is doorgevoerd, waarbij ramingen zijn aangepast. Desondanks doen zich in 2018 significante overschrijdingen voor. Gedurende 2018 is door geen van de ministers een procedure conform artikel 14 Comptabiliteitsverordening 1989 (CV 1989) doorlopen, waarbij de Staten tussentijds de mogelijkheid geboden wordt om zich over dreigende begrotingsoverschrijdingen te buigen. Op basis van ontvangen uitvoeringsrapportages per kwartaal, adviezen van het CAft en reacties van de minister van Financiën, heeft de Staten ook geen acties ondernomen om zich daarover te uiten met een begrotingswijzigingsvoorstel.

Onderschrijdingen middelen

De middelen dienen ter dekking van de kosten. De realisatie van de middelen is daardoor van eminent belang, aangezien onderschrijdingen in de middelen van negatieve invloed zijn op het exploitatiesaldo en de vermogenspositie van het Land. Het is van groot belang dat onderschrijdingen in de jaarrekening worden toegelicht.

De realisatie van middelen kent verschillende onderschrijdingen. In tabel 3.5 volgen de vijf grootste onderschrijdingen voor de jaarrekening 2018 in absolute bedragen, welke in volgorde van grootte worden gegeven[64].

Tabel 3.5: Vijf grootste onderschrijdingen (bedragen in Afl.)

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostensoort	Begroot	Werkelijk	Onder-schrijding	In % t.o.v. de begroting
1	101 Belastingen en I&A/ 8100 Directe belastingen	600.250.000	584.527.283	15.722.717	3%
2	101 Belastingen en I&A/ 8200 Indirecte belastingen	514.505.000	502.751.380	11.753.620	2%
3	035 Infrastructuur/ 8700 Niet- belastingopbrengsten	25.499.500	18.446.416	7.053.084	28%
4	104 Financierings- & Algemene Dekkingsmiddelen/ 8500 Rente	339.000	-2.871.809	3.210.809	947%
5	035 Infrastructuur/ 8300 Retributies leges & rechten	540.800	-2.014.426	2.555.226	472%

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

De onderschrijding op *8100 Directe belastingen* betreft onderschrijdingen op de *winstbelasting* van Afl. 12,8 miljoen, *grondbelasting* van Afl. 12,6 miljoen en *rente belastingvordering* van Afl. 3,4 miljoen. De onderschrijding op *8200 Indirecte belastingen* betreft onderschrijdingen op de *Accijnzen op bier* (Afl. 2,9 miljoen), op *minerale oliën* (Afl. 9 miljoen) en *BBO* (Afl. 45,5 miljoen).

[63] De analyse van de toelichtingen is opgenomen in bijlage 5.
[64] Volledigheidshalve is in bijlage 5 een overzicht opgenomen van de toelichting in de jaarrekening op de vijf grootste onderschrijdingen met daarbij onze opmerkingen.

De Algemene Rekenkamer heeft de toelichtingen in de jaarrekening geanalyseerd[65]. De Algemene Rekenkamer merkt op dat slechts een van de toelichtingen als voldoende te bestempelen is. Eén toelichting was onvolledig, twee toelichtingen waren onvoldoende, omdat deze niet in gingen op de oorzaken. Eén onderschrijding bevatte geen toelichting in de jaarrekening.

Totale overschrijdingen

De totale overschrijdingen is de som van alle overschrijdingen die zich in 2018 hebben voorgedaan op hoofdbudgethouder/hoofdkostensoort niveau. Deze overschrijdingen geven een beeld van de totale onrechtmatigheid op het autorisatieniveau van de begroting. In tabel 3.6 wordt deze totale overschrijding weergeven.

Tabel 3.6: Totale overschrijdingen per hoofdkostensoort (bedragen in Afl.)

Hoofdkostensoort	Overschrijding	Niet begrote kosten vanwege onvoorspelbaarheid[66]	Restant overschrijding wel te voorspellen
4100 Personeel	-736,787		-736,787
4200 Werkgeversbijdragen	-470,527		-470,527
4300 Goederen en diensten	-4,793,802	-1,778,061	-3,015,741
4509 Rente en Koersverschillen	-351,491	-351,491	0
4530 Rente LV & VV	-153,107		-153,107
4600 Subsidies	-935,428		-935,428
4619 Overdrachten binnenland	-553,232		-553,232
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-39,639,432	-5,640,839	-33,998,593
Totaal	**-47.633.806**	**-7,770,391**	**-39.863.415**

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

Ten aanzien van de totale overschrijding merkt de Algemene Rekenkamer op dat een bedrag van circa Afl. 7,8 miljoen betrekking heeft op kosten die niet worden begroot, vanwege de aard, aangezien deze jaarrekeningposten niet tot betalingsverplichtingen leiden. Voor het overig bedrag aan overschrijdingen, namelijk Afl. 39,9 miljoen, wordt van de betrokken ministers verwacht dat zij tijdig maatregelen treffen om overschrijdingen te voorkomen. Sterker nog, bij overschrijdingen in de hoofdkostensoort *4300 Goederen en diensten* gaat het om betalingsverplichtingen en dus uitgaven, waarvoor een duidelijk omschreven procedure bestaat en een voorafgaande toetsing aan de budgetruimte is vereist. Deze uitgaven zijn voorspelbaar, waardoor de betrokken ministers overschrijdingen kunnen voorkomen. Bij de overschrijding in de *bijdragen en afschrijvingen* gaat het voornamelijk om de landsbijdrage aan de AZV (Afl. 17,6 miljoen). Omdat het Land wettelijk verplicht is een structureel tekort bij de AZV aan te zuiveren, is het van belang dat de minister voldoende toezicht houdt op en geïnformeerd is omtrent de ontwikkeling in het resultaat van de AZV, zodat er tijdige maatregelen kunnen worden genomen. Aan de andere kant is de AZV wettelijk verplicht[67] de minister tijdig te informeren bij een dreigend structureel tekort, waardoor de minister voor een wijziging van de landsverordening tot vaststelling van zijn begroting kan zorgen. Verder

[65] De analyse van de toelichtingen is opgenomen in bijlage 5.
[66] Zie Jaarrekening Land Aruba 2018, Toelichting op de exploitatierekening over 2018, pag. 107
[67] Artikel 38r, lid 1 en 2 van de Landsverordening algemene ziektekostenverzekering (AB 1992 no. 18)

is er een overschrijding van Afl. 13 miljoen te zien bij de afschrijvingen. Hoewel de afschrijvingen geen uitgaven zijn, hebben deze kosten wel invloed op het resultaat van het Land. Bij afschrijvingen gaat het om een waardevermindering van de vaste activa op de balans. Door een goede registratie van de vaste activa, alsook een uniforme toepassing van de afschrijvingsmethode, kan een zo nauwkeurig mogelijke calculatie worden gedaan van de te boeken afschrijvingen en kunnen deze technische overschrijdingen voorkomen worden.

3.4 Aansluiting cijfers jaarrekening

De aansluitingswerkzaamheden bij het jaarrekeningonderzoek richten zich op de rekenkundige juistheid en de interne consistentie. Daarnaast wordt ingegaan op de afstemming van de jaarrekening 2018 met de centrale financiële administratie van het Land, de jaarrekening 2017 en met de goedgekeurde begroting.

3.4.1 Rekenkundige juistheid en de interne consistentie

Rekenkundige juistheid houdt in dat de tellingen in de jaarrekening kloppen en interne consistentie betekent dat de opgenomen cijfers in de verschillende onderdelen van de jaarrekening, op elkaar aansluiten. Deze onderdelen zijn: de balans, de exploitatierekening, de staat van investeringen, de staat van herkomst en besteding van middelen (SHBM) en de bijbehorende toelichting en bijlagen. Het onderzoek wijst uit dat de jaarrekening 2018 rekenkundig juist is.

In lijn met de Landsverordening instelling ministeries 2018 (AB 2018, no. 22) is in 2018 het aantal ministeries teruggebracht van negen naar acht. Als gevolg hiervan bestaat het ministerie van Economische Zaken, Communicatie, Energie & Milieu (ECZEM) niet meer. De vergelijkende cijfers van 2017 van de diensten/ directies die voorheen onder dit ministerie ressorteerden, zijn in de jaarrekening 2018 niet geconverteerd naar de nieuwe ministeries. De jaarrekening 2018 is nagenoeg intern consistent. Met nagenoeg wordt bedoeld dat in het hoofdstuk 2b. Exploitatierekening over 2018 (per ministerie), het ministerie van ECZEM wel is opgenomen bij zowel de kosten als de middelen, terwijl in de hoofdstukken 2c. Exploitatierekening over 2018 (kosten per hoofdbudgethouder) en 2d. Exploitatierekening over 2018 (middelen per hoofdbudgethouder) het totaalcorrectiebedrag van ministerie 3 onder de naam "niet in de Landsverordening instelling ministeries (LIM) 2018" is opgenomen.

3.4.2 Afstemming jaarrekening 2018 met overige cijfers

De jaarrekening 2018 is afgestemd met de centrale financiële administratie[68] van het Land, de vergelijkende cijfers (jaarrekening 2017) en met de goedgekeurde begroting over 2018.

[68] Bij de aansluiting van de jaarrekening op de centrale financiële administratie is niet onderzocht of de in de financiële administratie opgenomen cijfers betrouwbaar zijn.

Afstemming centrale financiële administratie

De in de jaarrekening 2018 opgenomen onderdelen balans, exploitatierekening en staat van investeringen en de bijlagen -met uitzondering van bijlage C "Financieringsbehoefte"- sluiten aan op de centrale financiële administratie van het Land. Voor wat de SHBM betreft, zijn geen aansluitingswerkzaamheden verricht, aangezien de cijfers niet volledig zijn ontleend uit de centrale financiële administratie. Er is geen aansluiting gevonden tussen de cijfers van de post *Lokale krediet aflossing in* bijlage *C Financieringsbehoefte* van de jaarrekening 2018 en de centrale financiële administratie. Het verschil bedraagt Afl. 17,38 miljoen. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat in bijlage *C Financieringsbehoefte,* de in 2018 feitelijk ontvangen aflossingen worden gepresenteerd en niet de gefactureerde bedragen die door de centrale financiële administratie worden geregistreerd. De feitelijk ontvangen aflossingen zijn verzameld vanuit de debiteurenadministratie.

Afstemming jaarrekening 2017

De vergelijkende cijfers over het jaar 2017, zoals opgenomen in de jaarrekening 2018, komen overeen met de cijfers van de jaarrekening 2017, met uitzondering- zoals eerder is aangegeven- van de diensten en/ of directies die toen onder het ministerie ECZEM oftewel ministerie 3 ressorteerden. In de vergelijkende cijfers van 2017 zijn in een aantal overzichten van de jaarrekening, aparte totaalbedragen gepresenteerd als totaalcorrectiebedrag van het ministerie 3 onder de naam "Niet in LIM 2018".

Afstemming goedgekeurde begroting 2018

De Algemene Rekenkamer heeft vastgesteld dat de in de jaarrekening 2018 opgenomen begrotingscijfers in lijn zijn met de vastgestelde begrotingen en ook nauwkeurig en volledig zijn opgenomen.

4 Financieel beheer

Ontwikkelingen in het financieel beheer binnen het Land zijn doorlopende aangelegenheden die de Algemene Rekenkamer de laatste jaren op de voet volgt. Hoewel het financieel beheer alle diensten van de overheid raakt, ligt de focus bij dit onderzoek op het beheer van de grootste kosten- en middelenposten van het Land en de diensten die daarvoor verantwoordelijk zijn.

4.1 Personeelsbeheer

Het beheer van personeel dient de rechtmatige uitgave van personeelskosten te waarborgen. Zoals in hoofdstuk 3 al naar voren is gekomen, worden begrotingsoverschrijdingen in principe als onrechtmatige uitgaven aangemerkt. Bij de personeelskosten is er sprake van overschrijdingen in 2018. Deze overschrijdingen worden onderstaand gepresenteerd[69].

Tabel 4.1: Overschrijdingen personeelskosten op hoofdbudgethouder niveau (bedragen in Afl.)

Hoofdbudgethouder	Begroting 2018	Realisatie 2018	Overschrijding
205 Immigratie & Naturalisatie	6.588.100	6.796.660	208.560
086 EPI	19.518.300	19.578.442	60.142
122 Luchtvaart	5.551.400	5.572.407	21.007
038 Minister van TCPS	2.307.900	2.326.950	19.050
034 Reiniging	-	18.492	18.492
096 Overige OWD	249.200	265.919	16.719
061 Zorgdiensten	5.424.100	5.440.421	16.321
118 Veterinaire dienst	637.200	646.161	8.961
124 Scheepvaart	1.209.900	1.212.303	2.403

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

De Algemene Rekenkamer heeft bij dit onderzoek aandacht besteed aan het personeelsbeheer bij de DRH.

Naast het vooraf beschikken over een goedgekeurde begroting, dient er aan meerdere voorwaarden voldaan te worden om de rechtmatigheid van de personeelskosten te kunnen waarborgen. De Algemene Rekenkamer heeft een rechtmatigheidstoets uitgevoerd door middel van een dossieronderzoek, waarbij de volgende voorwaarden in ogenschouw zijn genomen:

[69] Een totaaloverzicht van alle overschrijdingen per ministerie per hoofdbudgethouder is opgenomen in bijlage 4.

- het bestaan van formatierapporten waaraan de aanstelling van personeel, door de DRH, vooraf worden getoetst. In een formatierapport worden de (toegestane) formatieplaatsen, per functie, van een dienst vastgelegd;
- het bestaan van aanstellingsdocumenten. Een aanstellingsdocument is een officieel document op basis waarvan een ambtenaar formeel in een functie bij de overheid wordt aangesteld of benoemd, bijvoorbeeld landsbesluiten of contracten;
- het bestaan van wettelijk/juridisch vereiste documenten voor de toekenning van toelagen, bevorderingen e.d.;
- de afstemming van de uitbetaalde bezoldiging volgens het personeels- en salarisadministratie (PSA) van de DRH en de Directie Financiën met de aangetroffen documenten, zoals bijvoorbeeld LB, MB of arbeidscontract, ter onderbouwing van de bezoldigingen en toelagen.

Bij het dossieronderzoek zijn 100 personeelsdossiers bij de DRH onderzocht. Dit dossieronderzoek is exclusief dossiers van het openbaar onderwijspersoneel, aangezien de DRH niet verantwoordelijk is voor deze dossiers. Deze zijn in het beheer van de DPS. Van de 100 onderzochte dossiers, behoren 30 tot personeel dat in 2018 in dienst van het Land is getreden en 70 tot personeel dat uit dienst is getreden. Bij de indiensttreding was één geval onterecht aangemerkt als zijnde een indiensttreding [70]. Hierdoor worden de bevindingen over 29 gevallen gepresenteerd. Bij het onderzoek naar uitdiensttreding, was één geval onterecht aangemerkt als uitdiensttreding, omdat deze persoon een contractverlenging heeft gekregen. Dit is de reden dat de bevindingen van uitdiensttreding over 69 gevallen gaan.

Tabel 4.2: Bevindingen m.b.t. voorwaarden rechtmatigheid personeelskosten

Voorwaarden	Bevindingen
Aanwezigheid Formatierapporten[71]	Van de 78, per stand van zaken 2019, bestaande overheidsdiensten, hebben 52 een goedgekeurd formatierapport. Van de resterende 26 diensten, zijn 23 in concept, waarvan 1 is aangehouden door de minister en 3 hebben geen formatierapport.
Aanwezigheid Aanstellingsdocumenten bij indiensttreding	Van de 29 onderzochte personeelsdossiers zijn bij 26 dossiers aanstellingsbesluiten/ contracten aanwezig, waarvan 21 arbeidsovereenkomsten en 5 LB 's. Bij de overige 3 dossiers is bij 1 geval de informatie over de indiensttreding niet aanwezig en zijn 2 dossiers niet aanwezig bij de DRH, omdat het personeel betreft dat ter beschikking is bij de DPS.
Inschaling conform advies DRH	Van de 29 indiensttredingen heeft de Algemene Rekenkamer geconstateerd dat in 17 gevallen de inschaling conform het advies van de DRH is. In 5 gevallen is de inschaling niet conform advies van de DRH. In 5 gevallen is de informatie niet beschikbaar in de dossiers. Bij 2 gevallen liggen de dossiers niet bij de DRH, omdat het personen betreffen die ter beschikking zijn bij de DPS.
Uitbetaling toelagen conform grondslagen	Van de 29 dossiers wordt geconstateerd dat: Bij 1 dossier was een Landsbesluit aanwezig. Bij 14 dossiers zijn geen LB of MB's aanwezig, maar wel een uittreksel van de besluitenlijst van een ministerraad vergadering die de goedkeuring van de toelagen vermeld. Bij 5 dossiers was er wel een salarisstaat, maar geen besluit van goedkeuring vanuit de ministerraad. In 2 gevallen zijn de stukken nog niet bij de DRH gedeponeerd. Bij 5 dossiers ontbreekt de informatie over de uitbetaling conform de grondslagen en de aanwezige documenten ter goedkeuring voor uitbetaling. Van 2 gevallen is de

[70] Deze persoon had een arbeidsovereenkomst voor het jaar 2016-2017 en kreeg daarna een duurovereenkomst.
[71] Bij het onderzoek naar de aanwezigheid van formatierapporten zijn alle overheidsdiensten meegenomen.

Voorwaarden	Bevindingen
	informatie niet te achterhalen, door het ontbreken van dossiers bij de DRH. Deze liggen bij de DPS.
Afstemming PSA met grondslag	De Algemene Rekenkamer constateert dat in 25 gevallen de bezoldiging in de payroll-administratie overeenkomt met de toegekende bezoldiging. In de resterende 4 gevallen is dit niet te achterhalen doordat 2 dossiers bij de DPS liggen en bij 2 gevallen is de informatie niet beschikbaar.
Geen uitbetaling na datum uitdiensttreding	De Algemene Rekenkamer constateert geen bijzonderheden bij dit onderdeel.

De Algemene Rekenkamer heeft op basis van de gekozen dossiers vastgesteld, dat voor desbetreffende personeelsdossiers geen sprake is van adequate dossiervorming. Hoewel de populatie bij dit onderdeel niet het grootste deel van de totale dossiers vertegenwoordigt, bestaat het risico dat personeelsdossiers niet volledig zijn, waardoor het besluitvormingsproces achteraf niet kan worden beoordeeld en de rechtmatigheid van de personeelskosten niet kan worden vastgesteld. Het is van belang dat de personeelsdossiers bij de DRH alle relevante documentatie bevat. Dit kan door het opstellen van eenduidige instructies, checklists voor wat betreft de inhoud en bewaarplaats van personeelsdossiers en het toezicht op de naleving hiervan. De DRH geeft aan dat zij in 2018 nog bezig waren met voorbereidende werkzaamheden voor de implementatie van het systeem JOIN. Dit project is sinds 2016 gaande. Onderdeel van deze werkzaamheden was het digitaliseren van alle personeelsdossiers, door deze te laten inscannen. Vanaf 2019 zal het payroll proces helemaal gedigitaliseerd zijn in het systeem JOIN. Onderzoek zal moeten uitwijzen of de digitalisering zal leiden tot verbetering van bovenstaande bevindingen.

4.2 Beheer rentekosten

De rentekosten zijn de tweede grootste kostenpost van het Land (na personeelskosten) en bedragen volgens de jaarrekening[72] circa Afl. 220,9 miljoen. Het gaat hier om de rentekosten die in directe relatie staan tot de aangegane geldleningen, die worden verantwoord op de hoofdkostensoort *Rente LV en VV*. Gezien de omvang van deze kosten, heeft de Algemene Rekenkamer aandacht besteed aan het beheer, door het vaststellen van de nauwkeurigheid van de geboekte rentekosten. Rentekosten dienen op de juiste rekening en voor het juiste bedrag te worden geboekt. De Algemene Rekenkamer heeft bij haar onderzoek kunnen vaststellen dat de rentekosten nauwkeurig zijn geboekt en dat deze aansluiten met de boekingen in de centrale financiële administratie.

[72] Onder rentekosten m.b.t. aangegane leningen van het Land vallen rekeningen 4531 Rente geldleningen LV, 4532 Rente schatkistpromessen, 4533 Rente obligatielening LV, 4534 Rente overig leningen LV en 4535 Rente geldleningen VV. Bron: Jaarrekening Land 2018, bijlage B-3 Exploitatieoverzichten totale kosten Algemene dienst 2018 op blz. 172. In overzicht 2a Exploitatierekening over 2018 (per hoofdkostensoort) op blz. 18 wordt ook rekening 4512 Rente wegens late betaling in het totaal meegenomen.

Het onderzoek wijst uit dat er sprake is van onvolledigheid in de documentatie met betrekking tot één lening[73]. Deze lening is nu in het beheer van het Arubahuis. De Directie Financiën beschikt niet over de volledige documentatie hiervan en heeft dit ook niet via het Arubahuis kunnen bemachtigen. Het niet hebben van volledige documentatie/zicht over een lening impliceert een risico voor het beheer. Er bestaat het risico dat te veel rente over deze lening betaald kan worden. Voor het beheer van leningen is het van belang dat er bij het Land een centrale bewaarplaats bestaat van alle door het Land afgesloten leningen. In dit geval is de ideale bewaarplaats de afdeling Treasury van de Directie Financiën.

Rechtmatigheid afgesloten leningen 2018

Het Land heeft in 2018 vijf leningen afgesloten voor een totaalbedrag van Afl. 487 miljoen om de financieringsbehoefte voor het dienstjaar 2018 te financieren. Deze worden onderstaand gepresenteerd.

Tabel 4.3: Afgesloten leningen 2018 (in Afl.)

	Valuta	Geleend bedrag	Lening (in Afl.)	Wettelijke grondslag
Staatsobligaties (binnenland)				
5,750% CBA 2018-2033	Afl.	100.000.000	100.000.000	Landsbesluit 29 mei 2018 no. 1 (LB Financieringsbehoefte 2018-I)
4,000% CBA 2018-2023	Afl.	10.000.000	10.000.000	Landsbesluit 25 sep 2018 no. 1 (LB Financieringsbehoefte 2018-III)
4,250% CBA 2018-2024	Afl.	44.000.000	44.000.000	Landsbesluit 25 sep 2018 no. 2 (LB Financieringsbehoefte 2018-IV)
Buitenlandse leningen				
6,500% CS/CIBC 2018-2029	USD	125.000.000	225.000.000	Landsbesluit 26 juli 2018 no. 2 (LB Financieringsbehoefte 2018-II)
5,750% RBC 2018-2033	USD	60.000.000	108.000.000	Landsbesluit 13 dec 2018 no. 1 (LB Financieringsbehoefte 2018-V)
		Totaal afgesloten leningen	**487.000.000**	

Bron: Verslag van de minister belast met Financiën Jaarrekening Land 2018 en bijlagen A1 t/m A4 blz. 143-146

De Landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2018[74], regelt de machtiging aan de minister van Financiën om namens het Land een of meer geldleningen af te sluiten in 2018 voor een maximum uitstaand bedrag van Afl. 149,9 miljoen. Dit betreft het financieringstekort voor 2018. In afwachting op de vaststelling van de begroting voor 2018, is de minister van Financiën via een separate landsverordening gemachtigd, om één of meer geldleningen aan te gaan voor de aflossing van leningen die in 2018 zouden vervallen[75]. Deze machtiging is voor een maximum van Afl. 337,9 miljoen. Samen met hetgeen in de begrotingswet wordt genoemd, wordt hiermee de financieringsbehoefte van het Land in

[73] Het gaat hier om de lening Achmea-Acier (voormalig Staal Bankier), afgesloten in 1998. Deze leningsovereenkomst is toentertijd ondertekend door de gevolmachtigde minister in plaats van de minister van Financiën, zoals wordt bepaald door de CV 1989.
[74] AB 2018 no. 23: Landsverordening van 25 april 2018 tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2018.
[75] AB 2017 no. 78: Landsverordening van 22 december 2017 houdende machtiging van de minister, belast met Financiën, tot het aangaan van een of meer geldleningen ter aflossing onderscheidenlijk herfinanciering van leningen die in het dienstjaar 2018 afgelost dienen te worden.

2018 van Afl. 487,1 miljoen[76] gedekt. Bovenstaande tabel laat zien dat de afgesloten leningen in 2018 binnen de financieringsbehoefte zijn gebleven en rechtmatig zijn afgesloten.

4.3 Subsidiebeheer

De minister belast met Financiën heeft met ingang van 1 januari 2016 een nieuw subsidiestelsel[77] geïntroduceerd voor subsidies van openbaar nut, niet zijnde onderwijs en openbaar vervoer. Dit om het subsidieproces en de hiermee gemoeide kosten beter te kunnen beheren. Uit onderzoek blijkt dat er zich in 2018 onrechtmatigheden hebben voorgedaan in het uitbetalen van voorschotten op subsidies en in de toekenning van subsidies. Daarnaast constateert de Algemene Rekenkamer dat de procedures gericht op het rechtmatig verstrekken van subsidies, in de praktijk niet of niet uniform worden toegepast. Volledigheidshalve wordt verwezen naar het focusonderzoek: *Zicht op subsidies*, dat de Algemene Rekenkamer in november 2019 heeft gepubliceerd.

4.3.1 Onrechtmatigheden in de toekenning en betaling van subsidies

De rechtmatigheid van de toegekende en betaalde subsidies(voorschotten) in het jaar 2018 is getoetst door middel van een deelwaarneming. Bij dit onderzoek is ook nagegaan of er zich begrotingsoverschrijdingen hebben voorgedaan bij de kostensoorten *Algemene subsidie* en *Projectsubsidie*.

Toekenning subsidie

Er wordt van rechtmatigheid gesproken als de toekenning van subsidie geschiedt op basis van een wettelijke grondslag, in dit geval een landsbesluit[78]. Nadat het landsbesluit is geformaliseerd wordt het subsidiebedrag door de Directie Financiën, conform het landsbesluit en onder inhouding van het reeds ontvangen voorschot, uitbetaald aan de instelling.

Uit het onderzoek blijkt dat aan de toekenning van subsidies in 2018, voor 47 van de 48 instellingen een landsbesluit ten grondslag lag. De toegekende subsidie aan één instelling, namelijk de *Stichting Consumidornan Arubiano Solidario*, wordt als onrechtmatig aangemerkt vanwege het ontbrekende landsbesluit. Het toegekende subsidiebedrag bedraagt Afl. 109.800.

De hoogte van subsidies aan instellingen, is afhankelijk van een subsidietop die aan de goedgekeurde begroting is gekoppeld[79]. Deze subsidietop mag niet worden overschreden, omdat dit een in de begroting van het Land geautoriseerd bedrag betreft. Er is Afl. 58,6 miljoen begroot en in totaal Afl. 59.574.528 in 2018 uitbetaald. Dit betekent een overschrijding van Afl. 935.428. Deze overschrijding wordt als onrechtmatig

[76] De financieringsbehoefte bestaat uit het exploitatietekort verhoogd met het tekort kapitaaldienst. De minister van Financiën benoemt dit tekort ook in haar verslag bij de jaarrekening 2018.
[77] Het nieuw subsidiestelsel is in het handboek Overheidssubsidies Aruba 2016-2017 beschreven.
[78] Artikel 12 Subsidieverordening
[79] Handboek Overheidssubsidies Aruba 2016-2017

aangemerkt, omdat deze overschrijding zich voordoet op het niveau van hoofdbudgethouder/hoofdkostensoort. De overschrijding van Afl. 935.428 wordt veroorzaakt door een afrekening van Afl. 987.628 van een achterstallige subsidie uit het jaar 2014[80] die in 2018 werd uitbetaald. De Algemene Rekenkamer merkt op dat deze achterstallige betaling niet voorzien was in de begroting, toch werd deze niet als kosten voorgaande jaren verantwoord. In tabel 4.4 worden de realisatie ten opzichte van de begroting gepresenteerd.

Tabel 4.4 Totale overschrijding subsidies per ministeries/ per hoofdbudgethouder (bedragen in Afl.)

Ministeries/Hoofdbudgethouder	Begroting 2018	Jaarrekening 2018[81]	Overschrijding
Ruimtelijk Ontwikkeling, Infrastructuur & Milieu			
Directie Natuur en Milieu	2.442.200	2.442.200	0
Toerisme, Volksgezondheid & Sport			
Directie Volksgezondheid	27.048.100	27.048.100	0
Instituto Biba Saludabel y Activo	5.133.700	5.133.700	0
Bureau Ondersteuning Verslavingszorg	1.545.800	1.545.800	0
Sociale Zaken & Arbeid			
Directie Sociale Zaken	17.994.500	18.929.928	935.428
Dienst Huur- en Consumentenzaken	109.800	109.800	0
Justitie, Veiligheid & Integratie			
Directie Voogdijraad	1.576.700	1.576.700	0
Financiën, Economische Zaken & Cultuur			
Directie Cultuur Aruba	2.788.300	2.788.300	0
Totaal	**58.639.100**	**59.574.528**	**935.428**

Bron: Centrale financiële administratie van het Land-E1

Het onderzoek wijst verder uit dat er, conform de vermelde bedragen in de landsbesluiten, een totaalbedrag van Afl. 59.982.800 is toegekend aan subsidies. Dit is Afl. 1.343.700 meer dan in de Landsbegroting is opgenomen (namelijk Afl. 58.639.100). Dit verschil blijkt te worden veroorzaakt door onder meer een inconsistentie in één van de landsbesluiten[82]. Hoewel er in dit geval geen sprake is van onrechtmatigheid gaat het in dit geval om risicovolle fouten, omdat er onterechte bedragen kunnen worden uitbetaald.

Voorschot subsidie

De Subsidieverordening biedt de mogelijkheid om een voorschot te verlenen op de algemene subsidie [83]. Het subsidievoorschot wordt toegekend om de continuïteit van de werkzaamheden van de gesubsidieerde instellingen te bewerkstelligen. Gedurende het proces van indiening van de subsidieaanvraag tot de formele toekenning van de subsidie, krijgt de gesubsidieerde instelling maandelijks een subsidievoorschot. Belangrijk voor het waarborgen van de rechtmatigheid van de (voorschot) betaling, is dat de betaling gebaseerd is op een betalingsopdracht van de beleidsverantwoordelijke minister en/of de minister van Financiën.

[80] Bron: Directie Financiën.
[81] Een nadere specificatie van de subsidiekosten voor 2018 is in bijlage 6 opgenomen.
[82] In dit landsbesluit wordt in artikel 1: Subsidieverlening, een subsidiebedrag van Afl. 2.950.000 vermeld en in artikel 4: Wijze van toekenning, wordt een subsidiebedrag van Afl. 1.442.300 vermeld. De subsidie is uiteindelijk conform het in artikel 4 vermelde bedrag uitbetaald.
[83] Artikel 10 Subsidieverordening 1990.

Het onderzoek wijst uit dat 39 instellingen die een algemene subsidie ontvangen, een maandelijks voorschot hebben ontvangen. De periode van uitbetaling van de maandelijkse voorschotten loopt tussen januari en november, tot het moment waarop het landsbesluit voor toekenning is geformaliseerd. Het onderzoek wijst uit dat in de periode januari tot en met maart 2018 aan 39 instellingen voorschotten zijn uitbetaald op basis van een schriftelijk verzoek van de betreffende ministers. Van de voorschotten vanaf april tot en met november 2018 heeft de Algemene Rekenkamer geen bewijs van de betalingsverzoeken ontvangen. Het totaal betaalde bedrag aan subsidievoorschotten zonder een daartoe strekkende betalingsverzoek van de betreffende ministers en/of minister van Financiën, bedraagt Afl. 25.024.798. Over de rechtmatigheid van deze uitgave bestaat er onzekerheid.

Uit onderzoek blijkt verder dat 13 van de 15 instellingen die een projectsubsidie ontvangen, ook een voorschot hebben ontvangen op deze projectsubsidie, terwijl de Subsidieverordening slechts een voorschot op de algemene subsidie toelaat[84]. Het totaal uitbetaalde subsidievoorschot aan projectsubsidie (Afl. 4.292.343), wordt door de Algemene Rekenkamer als onrechtmatig beschouwd.

4.3.2 Het proces van subsidieverstrekking

Er wordt sinds 2016 een gewijzigd subsidieproces gevolgd door het Land gericht op een output subsidie. Gelijktijdig aan de instelling van een Coördinatiebureau Overheidssubsidies (CBOS) is het voormalig subsidiestelsel beëindigd en is de output gerichte normsubsidie geïmplementeerd[85].

Het subsidieproces is beschreven in het Handboek Overheidssubsidies Aruba 2016-2017 (hierna: het handboek). De Algemene Rekenkamer heeft niet kunnen vaststellen dat het handboek door de ministerraad is vastgesteld. Hoewel de vaststelling in de ministerraad geen wettelijke bekrachtiging betekent, is de vaststelling van het handboek wel een bevestiging dat de regering het nieuwe subsidieproces heeft goedgekeurd en dat het wordt gedragen. De wijziging van het subsidieproces zou gepaard gaan met de introductie van een nieuwe subsidieverordening (Subsidieverordening 2018). Uit onderzoek blijkt dat dit proces niet is afgerond. De ontwerpverordening is op 12 maart 2019 aan de minister van Financiën aangeboden samen met de concept memorie van toelichting en het subsidieproces. Het concept is nog niet aan de Directie Wetgeving en Juridische Zaken (DWJZ) aangeboden voor de verdere formele behandeling hiervan.

Het subsidieproces bevat diverse momenten, waarop controle of een bepaalde toetsing dient te worden uitgevoerd. Deze momenten dienen de doelmatig-, doeltreffend- en rechtmatigheid van de subsidie te waarborgen. Bij dit onderzoek wordt alleen stilgestaan bij het rechtmatigheidsaspect. In tabel 4.5 worden de belangrijke momenten in het subsidieproces, die de rechtmatigheid van de subsidieverstrekking dienen te waarborgen, gepresenteerd.

[84] Artikel 10 subsidieverordening.
[85] Instellingsbesluit CBOS; Landsbesluit no 51 d.d. 17 februari 2016.

Tabel 4.5: Handelingen ter waarborging van de rechtmatigheid

Fase	Stakeholder	Verantwoordelijk voor:
Subsidieaanvraag	Gesubsidieerde instelling	- Het tijdig[86] indienen van de subsidieaanvraag bij het CBOS.
	CBOS	- De controle van de voldoening aan de wettelijke subsidie vereisten, de formele toetsing.
Toekennen en uitbetaling	Beleidsverantwoordelijke minister	- Het wel of niet toekennen van de subsidie en de vastlegging van deze beslissing in een landsbesluit. - Het verzoeken van de voorschotbetaling vooruitlopend op de formalisatie van de toekenning van subsidie.
	Directie Financiën	- Het uitbetalen van het voorschot op basis van een betalingsverzoek van de betreffende ministers en/of schrijven van de minister van Financiën. - De uitbetalingen op basis van de lansbesluiten ter toekenning van subsidies.
Monitoring	CBOS	- De monitoring op de rechtmatige besteding van de toegekende subsidiegelden.
	Gesubsidieerde instellingen	- Het leveren van tussentijdse financiële rapportages aan het CBOS over de besteding van de bevoorschotting van de subsidiegelden.
Verantwoording	Gesubsidieerde instellingen	- Het afleggen van eindverantwoording aan de minister door het indienen van de jaarlijkse rapportage voor 1 maart van elk kalenderjaar, voorzien van een controle-, beoordelings- of samenstellingsverklaring.
	CBOS	- De controle op de eindverantwoording waarbij de naleving van de relevante wet- en regelgeving wordt getoetst.

Toetsing en toezicht vanuit het CBOS

Uit tabel 4.5 blijkt dat het CBOS bij drie fasen een belangrijke rol speelt in het waarborgen van de rechtmatigheid van de te verstrekken subsidie. De Algemene Rekenkamer heeft niet kunnen vaststellen dat de subsidieaanvraag door het CBOS wordt getoetst op de volledigheid en rechtmatigheid (formele toetsing). Dit vanwege het ontbreken van de opgevraagde dossiers en/of checklists op basis waarvan het CBOS toetst. Het CBOS heeft voor de subsidieaanvragen over 2018 geen dossiers aangehouden, hier is in 2019 mee begonnen.

Tussentijdse monitoring door het CBOS houdt in dat er periodiek gecontroleerd moet worden of de toegekende subsidiegelden rechtmatig worden besteed. Volgens het handboek dient een gesubsidieerde instelling periodiek[87] verantwoording af te leggen bij het CBOS over de besteding van de bevoorschotting van de subsidiegelden. Deze maatregel is bedoeld om ruimte te geven voor tussentijdse bijsturing met eventuele opschorting indien noodzakelijk, totdat de definitieve jaarrekening van de gesubsidieerde instelling wordt ingediend ter vaststelling van de eindafrekening. Het onderzoek wijst uit dat de tussentijdse monitoring door het CBOS in het jaar 2018 niet heeft plaatsgevonden. Tevens blijkt dat er geen rapportageperiodes zijn afgesproken met instellingen, waardoor geen tussentijdse rapportages door de instellingen aan het CBOS zijn opgeleverd. Volgens het CBOS heeft zij in 2018 geen financiële controles

[86] De subsidieaanvraag dient volgens het Handboek uiterlijk 1 april voorafgaande aan het subsidiejaar worden ingediend. De wettelijke termijn volgend de geldende Subsidieverordening is voor 1 maart voorafgaande aan het subsidiejaar.
[87] Afhankelijk van de subsidieomvang is dit per kwartaal, halfjaarlijks of jaarlijks.

(tussentijdse en eindcontroles) uitgevoerd, omdat er geen financiële medewerker werkzaam is bij het CBOS om deze controles uit te voeren.

Het onderzoek wijst uit dat de procedures gericht op het rechtmatig verstrekken van subsidies, zoals opgenomen in het handboek, in de praktijk niet of niet uniform worden toegepast. Hierdoor bestaat het risico op onrechtmatig verstrekking van subsidies. Het vaststellen van eenduidige procedures is van belang voor de bevordering van de uniforme toepassing hiervan door de stakeholders. Een wettelijke vaststelling van de hoofdregels, zoals de verantwoordelijkheden, bevoegdheden, verplichtingen en vereisten is hierbij ook van belang om de naleving van het nieuwe proces te kunnen afdwingen.

4.4 Volledigheid/ nauwkeurigheid belastinginkomsten

Belastingen zijn de belangrijkste middelen van het Land en worden geïnd door de DIMP. In 2018 heeft de DIMP een totaal van circa Afl. 774 miljoen ingevorderd aan directe- en indirecte belastingen. Dat is een totaal van 59% van de in 2018 totaal geïnde middelen door het Land. Het is van belang dat het beheer binnen de DIMP zodanig is ingesteld, dat de volledigheid en nauwkeurigheid van de in de jaarrekening verantwoorde belastinginkomsten gewaarborgd kan worden. Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer richtte zich bij dit onderdeel specifiek op de winstbelasting en de BBO/BAVP.

4.4.1 Belastingopbrengsten winstbelasting en BBO/BAVP

Om de nauwkeurigheid en volledigheid van de belastinginkomsten te kunnen garanderen dient de AO/IB in opzet, bestaan en werking effectief en efficiënt te zijn. Er dient voldoende controletechnische functiescheiding te bestaan en interne controles moeten de betrouwbaarheid van de (primaire) registraties en de verwerkingen waarborgen. Gedurende het onderzoek naar de verantwoording over 2018 was de DIMP bezig met een grootschalig automatiseringsproject, naast het voorbereiden van de *Reforma Fiscal*. Uit onderzoek is niet gebleken dat er individuele procedures en processen voor de middelen winstbelasting en BBO/BAVP beschreven zijn, door gebrek aan oplevering van documentatie vanuit de DIMP. De Algemene Rekenkamer benadrukt het belang van een goedgekeurde en vastgelegde AO en daarbij een goede inbedding van de IB. Dit vormt namelijk de basis van een organisatie en zorgt ervoor dat de processen effectief en efficiënt verlopen. Dit is belangrijk voor het waarborgen van de nauwkeurige, volledige en tijdige vastlegging van de financiële informatie die als input dient voor de centrale financiële administratie van het Land en voor de daaruit voortvloeiende financiële verantwoording.

Sinds april 2018 maakt de DIMP gebruik van een hernieuwd geautomatiseerd systeem (hierna te noemen SAP-systeem). De DIMP heeft nog geen onderzoek (laten) uitvoeren naar de in opzet en bestaan opgenomen beheersingsmaatregelen ter waarborging van de betrouwbaarheid van dit SAP-systeem.

Om de volledige inning van de BBO/BAVP te garanderen, is het beschikken over een volledig belastingplichtigenbestand van belang. Hiervoor is de DIMP afhankelijk van het personeel dat waarneming ter plaatse verricht. Door het achterwege blijven van opgevraagde informatie bij de DIMP, is het niet mogelijk geweest vast te stellen in hoeverre de DIMP afstemming verricht met bestaande registraties of bestanden van andere instanties zoals de Kamer van Koophandel of het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het risico bestaat dat de registratie van de BBO/BAVP- en winstbelastingplichtige bedrijven niet volledig zijn opgenomen in het belastingplichtigensysteem, waardoor het Land inkomsten misloopt.

Afdeling IC/AO bij de DIMP

Uit onderzoek blijkt dat de afdeling *Interne controle en administratieve organisatie* (IC/AO) van de DIMP onbemand is. Er worden geen interne controles verricht naar de effectieve werking van de AO/IB. Het risico bestaat dat de interne beheersing kwetsbare plekken bevat, die onopgemerkt blijven, waardoor belastinginkomsten onnauwkeurig, niet tijdig en/of onvolledig kunnen worden verantwoord. Verder kan het uitblijven van interne controle op de naleving van de procedures en richtlijnen, leiden tot een verhoogd risico dat onrechtmatigheden en onjuistheden niet (tijdig) gesignaleerd en gecorrigeerd worden.

4.4.2 Tussenrekeningen belastingmiddelen

De Algemene Rekenkamer rapporteert al enkele jaren over twee tussenrekeningen van de belastingmiddelen die niet gladlopen in de centrale financiële administratie van het Land. Het gaat om de tussenrekeningen *Ontvangsten Algemeen* en *Restituties*[88] op de balans. Het probleem heeft volgens de DIMP voornamelijk te maken met vereffeningen die over en weer zijn verricht in het belastingplichtigensysteem. Voor het jaar 2018 heeft de Algemene Rekenkamer geconstateerd dat de tussenrekening *Ontvangsten Algemeen* Afl. 67 miljoen lager is vergeleken met het jaar 2017. De tussenrekening *Restituties* is gestegen met Afl. 27 miljoen vergeleken met het jaar 2017. Het boekhoudkundig probleem is nog niet opgelost. Het is van belang ervoor te zorgen dat deze tussenrekeningen gladlopen, om het risico te vermijden dat deze balansposten een vertekend beeld geven in de jaarrekening van het Land.

4.5 Ontwikkelingen bij Directie Financiën

De Algemene Rekenkamer heeft bij dit onderzoek de ontwikkelingen in het financieel beheer binnen de Directie Financiën in kaart gebracht. Onderstaand komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB);
- Tussentijdse rapportages;

[88] Deze rekeningen worden beheerd door de Directie Financiën.

- Project verbetering financieel beheer en
- Protocol Aruba-Nederland.

4.5.1 Administratieve organisatie en interne beheersing

Sinds 2016 is de Directie Financiën bezig met het project "beschrijven van de AO/IB". Uit onderzoek blijkt dat dit project tot heden niet is afgerond. Het doel van dit project is het actualiseren respectievelijk beschrijven van de processen binnen de Directie Financiën. Dit project heeft lage prioriteit bij de Directie Financiën. Andere projecten, zoals de URK en sinds kort de najaarsnota, krijgen prioriteit. De Algemene Rekenkamer benadrukt dat de beschrijving van AO/IB een continu proces is. Het is van belang dat dit project in voorzienbare tijd afgerond wordt. Reeds beschreven processen kunnen in de tussentijd zijn veranderd, of er kunnen nieuwe processen zijn bijgekomen, waardoor de AO/IB beschrijving herzien en/of geactualiseerd moeten worden.

Net als bij de DIMP, is het ook voor de Directie Financiën van belang om over een goedgekeurde en vastgelegde AO en daarbij een goede inbedding van de IB te beschikken. De Directie Financiën is verantwoordelijk voor de centrale financiële administratie van het Land. Het is daarom belangrijk dat de juiste, volledige en tijdige vastlegging van financiële informatie in de centrale financiële administratie gewaarborgd wordt. Dit is ook voor de daaruit voortvloeiende financiële verantwoording, namelijk de jaarrekening van het Land, van belang. Bij het ontbreken van een gedegen en betrouwbare AO/IB loopt de Directie Financiën en dus het Land het risico, dat de interne beheersing kwetsbare plekken bevat die onopgemerkt blijven. Dit kan een direct effect hebben op de controle van de jaarrekening en (toekomstige) controleverklaring.

Afdeling IC/AO

De Algemene Rekenkamer heeft geconstateerd dat de afdeling IC/AO binnen de Directie Financiën zich momenteel niet bezighoudt met haar kerntaken. Vanwege andere prioriteiten die door Directie Financiën worden gesteld, is de afdeling IC/AO voornamelijk projectmatig uitvoerend bezig. Zo is de afdeling onder meer bezig met de ondersteuning van de DRH met het project PSA-systeem (ofwel payroll systeem), door het ontwikkelen van onderdelen hiervoor. Overheidsbreed is de afdeling IC/AO binnen de Directie Financiën één van de weinigen die bemand is. Andere IC/AO-afdelingen, zoals bij de DIMP, zijn momenteel onbemand[89].

Dat de afdeling IC/AO zich niet bezig kan houden met haar kerntaken, heeft gevolgen voor de controle op (effectieve) werking van de AO/IB. Het uitblijven van interne controle op de naleving van de procedures en richtlijnen kan leiden tot een verhoogd risico dat onrechtmatigheden en onjuistheden niet (tijdig) gesignaleerd en gecorrigeerd worden.
Bovengenoemd risico geldt ook voor alle organisaties overheidsbreed die (financiële) informatie aan de Directie Financiën leveren, doordat zij niet over een (bemande)

[89] Relevante informatie over de DIMP is reeds vermeld in hoofdstuk 4.3.1.

afdeling IC/AO beschikken. Het ontbreken van een toereikend systeem van interne beheersing op dienstniveau brengt met zich mee dat er geen waarborgen zijn met betrekking tot de betrouwbaarheid van gegenereerde en aangeleverde financiële informatie door de diensten aan de Directie Financiën. Dit heeft invloed op zowel de betrouwbaarheid als de rechtmatigheid van de jaarrekening van het Land, dat wordt samengesteld aan de hand van deze financiële informatie.

4.5.2 Tussentijdse rapportages

Het Land brengt sinds het dienstjaar 2015 tussentijdse rapportages uit, namelijk de URK, in het kader van de LAft. In 2018 werd voor het eerst een najaarsnota uitgebracht die, net als de URK, door de Directie Financiën is opgesteld. Deze rapportage zal voortaan, naast de reguliere URK, worden uitgebracht.

Bij de Directie Financiën vinden geen maandafsluitingen van de centrale financiële administratie plaats. De centrale financiële administratie wordt per kwartaal tijdelijk afgesloten om de URK te kunnen opstellen. Hierna is het weer mogelijk om facturen die achteraf binnenkomen alsnog in een reeds afgesloten kwartaal te verwerken. Volgens de Directie Financiën worden facturen niet tijdig aangeleverd door de diensten. Hoewel zij een verbetering merken in de discipline hiervan, komt het nog steeds voor dat aan het eind van het jaar facturen nog worden ontvangen die betrekking hebben op het begin van het jaar. De Algemene Rekenkamer merkt op dat er hierdoor tijdige, juiste en volledige financiële informatie ontbreekt, wat gevolgen heeft voor de accurate weergave van voornamelijk de begrotingsuitvoering. Deze informatie is van eminent belang voor tijdige tussentijdse bijsturing.

De URK wordt aan de Staten en het CAft aangeboden. De Algemene Rekenkamer merkt op dat het kunnen boeken in een reeds afgesloten periode, waarvoor al een uitvoeringsrapportage is uitgebracht, een risico vormt voor de informatievoorziening richting de stakeholders. Deze stakeholders kunnen de financiële informatie die in de rapportages gepresenteerd worden namelijk gebruiken bij de besluitvorming. Het beeld, waarop besluiten eventueel genomen worden, kan tussentijds veranderd zijn. Als de centrale financiële administratie op enig moment als uitgangspunt wordt genomen, is de betrouwbaarheid van de cijfers volgens deze niet gewaarborgd. Dit komt omdat niet vastgesteld kan worden of alle financiële transacties juist, tijdig en volledig in die desbetreffende maand/kwartaal zijn verwerkt. De Algemene Rekenkamer benadrukt hierbij het belang van het treffen van maatregelen om de discipline bij de diensten van het Land en bij de entiteiten van de collectieve sector te verbeteren, met betrekking tot de tijdige aanlevering van facturen en andere financiële informatie. Daarnaast dient er voorkomen te worden dat reeds afgesloten periodes in de centrale financiële administratie worden heropend.

4.5.3 Uitwerking van afspraken protocol Aruba-Nederland

Op 22 november 2018 hebben de regeringen van Aruba en Nederland een samenwerkingsprotocol voor de periode 2019-2021 getekend, dat het kader schept richting solide, transparante en houdbare overheidsfinanciën. Dit protocol presenteert onder anderen de nieuwe begrotingsnormen, die vanaf 2019 geldig zijn.

Conform dit protocol dient het Land over het boekjaar 2020 een accountantsverklaring te verkrijgen, dat door een externe accountant zal worden afgegeven, bij de financiële verantwoording in overeenstemming met een financieel stelsel voor bijzondere doeleinden[90].

Voordat het Land tot een goedkeurende accountantsverklaring kan komen, zal er een nulmeting door Centrale Accountantsdienst (CAD) worden uitgevoerd. Het is de bedoeling dat de gesignaleerde (significante) tekortkomingen uit de nulmeting, in 2020 worden verholpen om de controleerbaarheid van de jaarrekening van het Land mogelijk te maken, dan wel te verbeteren. In het dienstjaar 2021 dienen vervolgens de cijfers over het dienstjaar 2020 aan een accountantscontrole onderworpen te worden. De CAD heeft ter voorbereiding op de nulmeting, een adviesnota opgesteld en aan de minister van Financiën aangeboden. Doel van deze nota is om in hoofdlijnen een plan van aanpak in te kaderen hoe de weg naar een controleerbare en vervolgens een gecontroleerde jaarrekening stapsgewijs gerealiseerd kan worden. Hierin wordt ook de rol van de CAD beschreven.

Door de regering is gerapporteerd dat de CAD haar plan van aanpak van de nulmeting heeft opgesteld en afgerond. Dit is met de minister van Financiën besproken [91].

4.5.4 Project verbetering financieel beheer

Door het Land is in 2015 een *self assesment* (nulmeting), conform de *Public Expenditure and Financial Accountability* (PEFA), uitgevoerd in het kader van het project verbetering financieel beheer. De tweede PEFA-meting, die gepland stond in het najaar van 2017 werd verschoven naar de tweede helft van 2018. Uit onderzoek blijkt dat deze tweede meting wederom is uitgesteld, om ruimte te geven aan de nulmeting die de CAD zal uitvoeren. Door de uitvoering van de nulmeting door de CAD, wordt gewerkt aan het onderdeel *extern toezicht en controle* van de PEFA.

De Algemene Rekenkamer merkt op dat de Directie Financiën nog geen toetsingen heeft verricht naar de effecten van activiteiten, die als reeds afgerond zijn aangemerkt op de PEFA-lijst.

---

[90] Zie artikel VI, lid 1 Uitvoeringsprotocol Aruba-Nederland 2019-2021.
[91] Uitvoeringsrapportage 4de kwartaal 2018 d.d. 11 februari 2019, pagina 30.

4.6 Begrotingscyclus

De begrotingscyclus van een dienstjaar dient naar behoren te verlopen. De tijdige indiening van de betreffende wetsontwerpen en bijbehorende documenten in een begrotingscyclus is niet alleen belangrijk voor het voldoen aan de wettelijke plicht, maar ook voor de relevantie van de informatie. Zo is de tijdige indiening en vaststelling van het saldo van de exploitatierekening van een bepaald dienstjaar van belang, omdat dit saldo de grondslag is voor de begroting van een nieuwe cyclus. Tijdige en relevante (financiële) informatie is nodig voor realistische ramingen in de nieuwe begroting. Dit is de reden waarom de Algemene Rekenkamer het verloop van de begrotingscyclus jaarlijks in kaart brengt. Het verloop van de begrotingscyclus over het dienstjaar 2018 wordt in onderstaande tabel per fase geïllustreerd.

Tabel 4.6 Oplevering t.o.v. wettelijke vereisten begrotingscyclus 2018

Documenten begrotingscyclus betreffende dienstjaar 2018	Wettelijke termijn indiening	Datum indiening	Binnen wettelijk termijn?
Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de exploitatierekening 2016 (inclusief jaarrekening 2016 Land Aruba en rapport Algemene Rekenkamer over het jaar 2016).	Uiterlijk 1 september 2017 aan de Staten ter behandeling **(CV 1989 artikel 45)**	2 maart 2018 Behandeld en afgewezen door de Staten tijdens de openbare vergadering no. 6 op 14 november 2018	Nee; overschrijding termijn met 6 maanden en 1 dag
Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2018	Uiterlijk 1 september 2017 aan de Staten ter behandeling **(Staatsregeling artikel V.12)**	5 april 2018 Afgekondigd op 26 april 2018 (AB 2018 no. 23)	Nee; overschrijding termijn met 7 maanden en 4 dagen
Jaarrekening Land Aruba 2018	Vóór 1 juni 2019 aan de Algemene Rekenkamer ter beoordeling **(CV 1989 artikel 42)**	30 september 2019	Nee; overschrijding termijn met 4 maanden
Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de exploitatierekening 2018 (inclusief jaarrekening 2018 Land Aruba en rapport Algemene Rekenkamer over het jaar 2018)	Uiterlijk 1 september 2019 aan de Staten ter behandeling **(CV 1989 artikel 45)**	Nog niet ingediend	Nee; termijnoverschrijding niet vast te stellen
Documenten met wettelijke opleveringsdata in 2018			
Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de exploitatierekening 2017 (inclusief	Uiterlijk 1 september 2018 aan de Staten ter behandeling	Nog niet ingediend. Concept-LV is	Nee; termijnoverschrijding niet vast te stellen

Documenten begrotingscyclus betreffende dienstjaar 2018	Wettelijke termijn indiening	Datum indiening	Binnen wettelijk termijn?
jaarrekening 2017 Land Aruba en rapport Algemene Rekenkamer over het jaar 2017)	**(CV 1989 artikel 45)**	aangeboden aan DWJZ, maar aanbieding met successievelijke behandeling in de Staten is vertraagd[92].	
Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2019	Uiterlijk 1 september 2018 aan de Staten ter behandeling **(Staatsregeling artikel V.12)**	20 november 2018 Afgekondigd op 27 december 2018 (AB 2018 no. 80)	Nee; overschrijding termijn met 2 maanden en 19 dagen.

Uit de bovenstaande tabel kan worden afgeleid dat de regering zich niet heeft gehouden aan de wettelijke indieningsdatum voor de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de exploitatierekening 2016 en de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2018. De oplevering van beide wetsontwerpen heeft de indieningstermijn overschreden met respectievelijk zes en zeven maanden. Ook de jaarrekening 2018 is ruim 4 maanden te laat aangeboden aan de Algemene Rekenkamer. De Algemene Rekenkamer heeft conform de CV 1989 een wettelijk termijn van 12 weken om haar onderzoek naar de jaarrekening te verrichten. De verlate indiening en vaststelling van de begroting van het Land over een bepaald dienstjaar heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering. Zo is in paragraaf 4.2 reeds gerapporteerd dat door de verlate vaststelling van de begroting 2018, de aflossing van bestaande en aflopende leningen in 2018 door middel van een aparte Landsverordening (machtiging) moest worden geregeld. De Algemene Rekenkamer merkt op dat het van eminent belang is dat het Land zich verbindt aan de wettelijke begrotingscyclus termijnen.

De wetsontwerpen met bijbehorende documenten die betrekking hebben op de begrotingscyclus 2019, maar een wettelijke opleveringsdatum in 2018 hebben, hebben beide de indieningstermijn overschreden. Hoewel de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2019 de indieningstermijn heeft overschreden, heeft de goedkeuring en vaststelling hiervan wel tijdig, ofwel voor eind 2018, plaatsgevonden.

Vaststelling saldo van de exploitatierekeningen 2016 en 2017

De Staten heeft in november 2018 tijdens een openbare vergadering de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de exploitatierekening 2016 afgewezen. Het exploitatiesaldo van het Land over dat dienstjaar is afgekeurd en dus niet vastgesteld. Dit heeft tot gevolg dat ook de vaststelling van het saldo van de exploitatierekening over het dienstjaar 2017 op zich laat wachten. Uit onderzoek blijkt dat de concept ontwerp-landsverordening tot vaststelling van het saldo van de

[92] Bron: Uitvoeringsrapportage 2de kwartaal 2019, tabel 4.4 op bladzijde 28.

exploitatierekening over 2017 nog bij de DWJZ ligt. Formeel zijn beide begrotingscycli nog niet afgesloten. Door de ontstane impasse, is (formeel) een achterstand in de aflegging van verantwoording ontstaan. De Algemene Rekenkamer benadrukt het belang om de ontstane achterstand zo spoedig mogelijk weg te werken.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusie van het onderzoek

Het bewerkstelligen van duurzame overheidsfinanciën komt moeilijk op gang. De in 2018 behaalde resultaten zijn nog niet voldoende om het op termijn behalen van duurzame overheidsfinanciën te ondersteunen. Daar heeft de Algemene Rekenkamer de afgelopen jaren herhaaldelijk haar zorgen over geuit. Zo heeft de Algemene Rekenkamer in het verleden aangegeven dat *"als het Land haar financiële huishouding niet op orde krijgt, een ander dit voor haar zal doen"*. Het niet op orde krijgen van de overheidsfinanciën kan namelijk verstrekkende gevolgen hebben voor het Land en haar burgers. Zij zal bijvoorbeeld niet in staat zijn om onverwachtse (financiële) klappen op te vangen. Dit kan financiële en economische gevolgen hebben voor huidige en toekomstige generaties. Om duurzame resultaten te behalen en voortgang te boeken, is een structurele aanpak noodzakelijk. Beleidsacties die worden aangekondigd dienen ook daadwerkelijk gerealiseerd te worden. Hier dient streng op toegezien te worden. Een gezamenlijke inspanning van alle ministeries is nodig. Het blijkt namelijk nog niet, dat algemene doelstellingen worden omgezet naar concrete actieplannen binnen elk ministerie. Ook blijkt uit onderzoek niet dat de ministers de kosten die onder hun verantwoordelijkheid vallen onder controle hebben. De Algemene Rekenkamer merkt op dat het Land ook zicht dient te hebben op instellingen op afstand, waar zij financieel aan bijdraagt. Dit blijkt nog in onvoldoende mate het geval te zijn. Zo wordt jaarlijks bijgesprongen door het Land, zonder dat transparantie bestaat in noodlijdende financiële instellingen op afstand.

Het onderzoek naar de jaarrekening 2018 wijst uit dat de voorgenomen beleidsacties aan de kostenkant, die als instrumenten moeten dienen om de weg naar duurzaamheid in te slaan, niet tot de verwachte resultaten hebben geleid. Het effect van de middelenstijging in 2018, wordt tenietgedaan door de gelijktijdige kostenstijging die zich ten opzichte van 2017 heeft voorgedaan[93]. Het gevolg is dus een verslechtering van het exploitatieresultaat ten opzichte van het daaraan voorafgaande dienstjaar.

Er doen zich in 2018 begrotingsonrechtmatigheden voor op zowel totaalniveau, ministerieniveau als op het niveau van hoofdkostensoort/ hoofdbudgethouder. Dit is het geval, wanneer de kosten hoger zijn dan hetgeen door de Staten is geautoriseerd. Deze gang van zaken is onrechtmatig. De Algemene Rekenkamer merkt op dat diverse overschrijdingen in de kosten, in onvoldoende mate in de jaarrekening van het Land

[93] De grootste stijgingen in de kosten, ten opzichte van voorgaand jaar, doen zich voor in de hoofdkostensoorten: 4700 Bijdragen & afschrijvingen, 4300 Goederen en diensten en 4600 Subsidies.

worden toegelicht[94]. Transparantie naar de Staten toe komt hierbij in het geding. Indien het door de Staten geautoriseerd bedrag wordt overschreden dient hier op zijn minst een degelijke toelichting op gegeven te worden (*comply or explain*).

Ontwikkelingen in het financieel beheer komen nog in onvoldoende mate op gang. Zo kunnen de rechtmatigheid, volledigheid en nauwkeurigheid van kosten en middelen, door bestaande tekortkomingen in het financieel beheer, niet worden gewaarborgd. Tekortkomingen die de rechtmatigheid beïnvloeden zijn zichtbaar in het personeelsbeheer en het subsidiebeheer. Bij de Belastingdienst (DIMP) kan het waarborgen van de volledigheid en nauwkeurigheid van de winstbelasting en BBO/BAVP niet worden aangetoond. Dit is een ernstige constatering.
Het onderzoek wijst tevens uit dat bij de Directie Financiën in het verleden plannen in gang gezet zijn voor de verbetering van het financieel beheer. Deze worden met verloop van tijd aangepast. In 2018 waren deze bijvoorbeeld gericht op de verbetering van uit te brengen rapportages, waaronder de jaarrekening. Omdat andere prioriteiten aan de directie worden gesteld, lopen diverse geplande activiteiten achterstand op, zoals het beschrijven van de processen binnen de Directie Financiën. Dit zal onder andere het verbeteren van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de jaarrekening van het Land in de weg kunnen staan.

De deelconclusies worden onderstaand gepresenteerd.

Houdbaarheid overheidsfinanciën

In 2018 is niet aan de begrotingsnorm zoals verankerd in de LAft voldaan. In plaats van een financieringsoverschot van 0,5% van het BBP is een financieringstekort van 1,9% van het BBP behaald. Dit kan niet met nauwkeurigheid worden gemeten, aangezien de benodigde informatie uit vastgestelde jaarrekeningen van entiteiten van de collectieve sector ontbreken. Er wordt bij meerdere entiteiten gebruik gemaakt van voorlopige cijfers omdat, er een achterstand bestaat in de oplevering van vastgestelde cijfers. Dit is een onacceptabele situatie, aangezien afspraken zijn gemaakt binnen het Koninkrijk, waaraan het Land zich dient te houden. Uit onderzoek blijkt, dat de regering reeds in een eerder stadium aan het CAft had aangegeven dat de begrotingsnorm niet zou worden behaald. Het CAft heeft toen geadviseerd om het tekort in 2018 tenminste lager te laten uitkomen dan het tekort in 2017. Conform de beschikbare cijfers heeft het Land zich gehouden aan deze afspraak en heeft een lager tekort behaald dan in 2017.

Uit de analyse van het behaalde resultaat van het Land, in enge zin[95], blijkt dat de middelen in 2018 ten opzichte van het voorgaand jaar zijn gestegen. Het effect van deze middelenstijging werd tenietgedaan doordat er zich ook in de kosten, een flinke stijging heeft voorgedaan. De stijging in de middelen is niet voldoende geweest om de kostenstijging op te vangen en geeft vooralsnog geen blijk van duurzame overheidsfinanciën. Het Land heeft in 2018 een exploitatietekort van Afl. 139,8 miljoen

[94] Voor de toelichtingen op de overschrijdingen wordt verwezen naar bijlage 5.
[95] Hiermee wordt bedoeld alleen het Land en niet de gehele collectieve sector.

gerealiseerd. Vergeleken met het exploitatietekort van Afl. 129,9 miljoen in 2017, is dit een verslechtering.

De Algemene Rekenkamer merkt op dat een stijging in de kosten van het Land deels te wijten is aan de bijdragen die het Land heeft verstrekt aan instellingen op afstand, namelijk de Serlimar S.G. en de Arubus N.V. Het is van groot belang dat inzicht wordt geboden in de financiële huishouding van deze instellingen op afstand. Dit is in onvoldoende mate het geval. De Algemene Rekenkamer concludeert dat het Land financiële risico's loopt door jaar in jaar uit bij te springen, zonder dat aan de minimale voorwaarden van verantwoording door de instellingen wordt voldaan. Er bestaat een onaanvaardbaar gebrek aan transparantie in de financiële positie van de instellingen op afstand.

De beleidsacties van de regering, die bedoeld waren om de kosten te verlagen, en het herstel pad naar gezonde overheidsfinanciën in te slaan, zijn in de meeste gevallen niet bereikt. Zo is er een kostenstijging van bijna Afl. 21 miljoen te zien bij de kostensoort *Goederen en diensten* terwijl op deze kostensoort een besparing van Afl. 5 miljoen was beoogd voor 2018. Dit is een van de kostensoorten waarop direct door de ministers gestuurd kan worden. Om doelstellingen te behalen dient dan ook actief toezicht te worden gehouden op de begrotingsuitvoering. Monitoring en bijsturing door elke individuele minister is van groot belang voor het uiteindelijk behalen van de doelstellingen.

De Algemene Rekenkamer concludeert dat de meerderheid van de ministers zich wel bewust zijn van hun eigen verantwoordelijkheid om het gezamenlijke doel van gezonde overheidsfinanciën te behalen en te behouden, maar uit onderzoek blijkt niet dat ze ook *in control* zijn. Zo zijn algemene doelstellingen niet vertaald naar specifieke actieplannen om de kosten binnen het eigen ministerie te verlagen. Dit bemoeilijkt het realiseren van de voorgenomen doelen. Ook is er in sommige gevallen niet voldoende zicht op de begrotingsuitputting of doen er zich overschrijdingen voor bij kosten waar een minister geen directe invloed op heeft, maar wel verantwoordelijk voor is.

Het gevoerd beleid ter verlaging van personeelskosten heeft in 2018 niet geleid tot het gewenste resultaat. Er was sprake van een verlaging in personeelsaantallen, maar de kosten tonen een lichte stijging. Bij de uitvoering van het personeelsbeleid heeft de regering zich niet altijd gehouden aan het vastgestelde beleid, dat ten grondslag ligt aan het BVP[96]. Zo komen er indiensttredingen en contractverlengingen voor bij niet-vitale diensten en niet-kerndiensten waarvoor er geen vacatures zijn goedgekeurd. Om de personeelskosten te kunnen beheersen is het van belang dat het personeelsbeleid uniform wordt beheerd en dat er periodiek toezicht wordt gehouden en controle uitgevoerd op de toepassing en de resultaten van het beleid.

[96] Beleidsplan Verlaging Personeelskosten

Begrotingsrealisatie

Er doen zich op hoofdbudgethouder/ hoofdkostensoort niveau overschrijdingen voor in de kosten van Afl. 47,6 miljoen. Dit wordt in principe als begrotingsonrechtmatigheid geclassificeerd. De overschrijdingen doen zich voor ondanks het feit dat er in december 2018 een begrotingswijziging is doorgevoerd, waarmee reeds diverse verwachte overschrijdingen zijn opgevangen. Rekening houdend met overschrijdingen die het gevolg zijn van het niet begroten van moeilijk voorspelbare posten, heeft een bedrag van Afl. 39,9 miljoen van de overschrijdingen, betrekking op kosten die beheersbaar behoren te zijn [97] . Het is aan de ministers om maatregelen te treffen opdat overschrijdingen worden voorkomen. Zo zijn bij de goederen en diensten, de algemene voorwaarden van het Land van toepassing en is toezicht op de kredietruimte vereist. De Algemene Rekenkamer constateert dat in 2018 door geen van de ministers een procedure conform artikel 14 CV 1989 is verzocht of doorlopen, welke bij signalen van dreigende begrotingsoverschrijdingen opgestart had moeten worden. Hierdoor is de Staten niet in de gelegenheid gesteld om te verwachten overschrijdingen te beoordelen en zich hierover te uiten.

De Algemene Rekenkamer merkt tevens op dat de toelichtingen op de vijf grootste overschrijdingen niet genoeg inzicht geven in de oorzaak van de overschrijdingen[98]. Dit schaadt de transparantie in de begrotingsuitvoering naar de Staten toe aangezien een minister verantwoording schuldig is aan de Staten over de financiële implicaties van het gevoerde beleid, met name als een toegekend budget wordt overschreden.

Financieel beheer

Het onderzoek richtte zich op het personeels- en subsidiebeheer, het beheer van de rentekosten en de belastinginkomsten. De Algemene Rekenkamer heeft onderzocht in hoeverre de rechtmatigheid, nauwkeurigheid en volledigheid van deze kosten en inkomsten is gewaarborgd. De conclusies zijn als volgt:

- *Personeelsbeheer*; De Algemene Rekenkamer concludeert dat, aan de hand van de huidige dossiervorming bij de DRH, de beoordeling (achteraf) van het besluitvormingsproces en daarmee de vaststelling van de rechtmatigheid van de personeelskosten niet gewaarborgd is. De deelwaarneming laat zien dat formatierapporten ontbraken en dossiers niet volledig waren, voornamelijk voor de uitbetaling van toelagen en bevorderingen. Ook blijkt uit het onderzoek dat een deel van de personeelskosten buiten de directe invloed van de DRH en de minister ligt[99].
- *Beheer rentekosten*; de rentekosten over 2018 zijn nauwkeurig geboekt en sluiten aan met de boekingen in de centrale financiële administratie van het Land. Er is een (1) tekortkoming waar te nemen in het beheer wegens ontbrekende documentatie van een lening uit 1998 bij het Arubahuis. Het onderzoek wijst verder uit dat de aangegane leningen in 2018 rechtmatig zijn afgesloten.

[97] Voor de bevindingen wordt verwezen naar pagina 42 van dit rapport.
[98] Voor de toelichtingen wordt verwezen naar bijlage 5 van dit rapport.
[99] Zie pagina 15, *Personeel niet in beheer van de DRH*

- *Subsidiebeheer*; de rechtmatigheid van de verstrekte subsidies, op grond van de Subsidieverordening, niet zijnde van onderwijs of openbaar vervoer, is niet gegarandeerd. Procedures die gericht zijn op het rechtmatig verstrekken van subsidies, worden in de praktijk niet of niet uniform toegepast. Er zijn tekortkomingen/onjuistheden geconstateerd in zowel de toekenning als de uitbetaling van subsidies. Niet alle controlemomenten worden uniform toegepast. Hierdoor bestaan er risico's voor de doelmatig-, doeltreffend- en rechtmatigheid van de subsidieverstrekking.
- *Belastinginkomsten;* er kan geen zekerheid worden gegeven over de volledigheid en nauwkeurigheid van de verantwoording van twee onderzochte middelensoorten. De Algemene Rekenkamer heeft, wegens het gebrek aan oplevering van opgevraagde informatie door de DIMP, namelijk niet kunnen vaststellen of de individuele procedures en processen omtrent de middelen winstbelasting en BBO/BAVP zijn beschreven. Uit onderzoek blijkt dat de IC/AO afdeling van de DIMP onbemand is en dus geen interne controles vanuit de AO/IC worden verricht naar de effectieve werking van de AO/IB. Dit is een ernstige constatering, welke onverwijld dient te worden opgepakt.

Door de Algemene Rekenkamer zijn tevens de ontwikkelingen in het financieel beheer bij de Directie Financiën onderzocht. Hoewel er ontwikkelingen zijn voor wat betreft de uit te brengen rapportages en de uitvoering van een nulmeting door de CAD over de controleerbaarheid van de jaarrekening, zijn bestaande tekortkomingen, waaronder het gebrek aan een beschreven AO/IC nog niet opgelost. Gezien de jarenlange achterstand hierin, drukt de Algemene Rekenkamer op het hart om dit proces binnen afzienbare tijd af te ronden.

5.2 Aanbevelingen

De Algemene Rekenkamer adviseert de regering om:

- Realistische doelen voor de individuele ministeries vast te stellen, die aansluiten op de algemene doelstellingen van het Land. Over de realisatie hiervan dienen duidelijke afspraken en actieplannen te worden gemaakt, met de nodige monitoring en bijsturing. Op deze manier kan effectief bijgedragen worden aan het behalen van duurzame overheidsfinanciën.
- Eisen (randvoorwaarden) te stellen aan de toekenning van middelen aan noodlijdende publieke entiteiten. Er dient, mede door het opleveren van definitieve jaarrekeningen, transparantie in de financiële huishoudingen van deze entiteiten te worden geboden; de tijd is hiervoor aangebroken. Voorkomen dient te worden dat, zonder uitzicht op verbetering, telkens weer wordt bijgesprongen met alle gevolgen van dien.
- Ervoor zorg te dragen dat de achterstanden in het opleveren van definitieve jaarrekeningen bij alle entiteiten die tot de collectieve sector behoren wordt ingelopen. Alleen dan kan een goed beeld van het wel of niet voldoen aan (de overeengekomen) begrotingsnormen worden gepresenteerd.

- De nodige structurele maatregelen te nemen om tekorten tot een surplus te brengen in lijn met de afgesproken begrotingsnormen. De Algemene Rekenkamer benadrukt de noodzaak om vooral de kostenkant niet uit het oog te verliezen en de noodzakelijke beheersing hiervan te bewerkstelligen.
- Prioriteit te geven aan het vaststellen van uniforme verslaggevingsvoorschriften met algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling inclusief toelichting- en presentatievereisten voor de jaarrekening. Over- en onderschrijdingen dienen in de jaarrekening van het Land beter toegelicht te worden omwille van transparantie.
- Maatregelen te nemen zodat IC-werkzaamheden bij kern- en vitale diensten spoedig en adequaat kunnen worden uitgevoerd. Diensten zoals bijvoorbeeld de DRH dienen zo snel mogelijk over een afdeling IC/AO te beschikken. Diensten zoals de DIMP die over een onbemande afdeling IC/AO beschikken dienen deze zo snel mogelijk kwalitatief en kwantitatief te bemannen. Bij de Directie Financiën dient ervoor gezorgd te worden dat de afdeling die belast is met het uitvoeren van de IC-werkzaamheden, deze werkzaamheden ook daadwerkelijk uitvoert.
- De nodige maatregelen te treffen ter bevordering van de vaststelling van de saldi over 2016 en 2017, teneinde verdere vertraging in de behandeling te beperken en de begrotingscycli te kunnen afsluiten.

6 Bestuurlijke afstemming

De minister van Financiën heeft op 23 juli 2020 middels brief op het conceptrapport gereageerd. De volledige tekst van de brief is in de volgende paragraaf opgenomen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met het nawoord van de Algemene Rekenkamer.

6.1 Reactie minister van Financiën

Minister di Finansa,
Asuntonan Economico y Cultura

L.G.Smith Blvd. 76
Oranjestad, Aruba
Tel. (297) 528 4900
Fax. (297) 528 7538

Gobierno di Aruba
INGEKOMEN
Volgnummer: 316/2020
Datum: 23 JUL 2020
Paraaf: V.D.
Algemene Rekenkamer

MinFEC/20/6817

Aan de Wnd Voorzitter Algemene
Rekenkamer
Dhr. mr. F. Nuboer
Wilhelminastraat 6
Oranjestad

Aruba, 23 juli 2020.

Onderwerp: Concept-rapport onderzoek jaarrekening Land Aruba 2018.

Geachte heer Nuboer,

Naar aanleiding van uw schrijven d.d. 18 juni 2020 betreffende het conceptrapport over de Jaarrekening 2018 bericht ik u als volgt.

Houdbaarheid overheidsfinanciën en begrotingsrealisatie

Met de Algemene Rekenkamer ben ik het eens dat een voortzetting van de behaalde resultaten zoals in 2018 niet houdbaar is. Daarom is in het Financieel Economisch Memorandum van februari 2018 een pad uitgestippeld voor duurzame overheidsfinanciën voor de jaren 2018-2021 met een structurele aanpak. Ombuigingen zijn evenwel geen kwestie van een korte termijn en voor een groot deel is het behaalde resultaat in 2018 gevolg van de bij het aantreden van het kabinet aangetroffen financiële situatie in november 2017. De voorlopige resultaten voor 2019 bieden in ieder geval een blik op verbetering die overigens door de op het moment van deze reactie heersende COVID-19 pandemie grotendeels teniet wordt gedaan.

Ten aanzien van uw opmerking over het niet behalen van de LAft-norm 2018, wens ik te benadrukken zoals u overigens ook in 2.1.1. aangeeft dat bij de opstelling van de begroting 2018 reeds vast kwam te staan dat deze norm zoals wettelijk vastgesteld niet behaald kon worden. Het Land heeft voorafgaand hieraan reeds gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheden om hiervan af te wijken en is in dit kader een alternatieve norm overeengekomen, die wel is gehaald, zoals in 2.1.1. is aangegeven. Niet begrepen wordt waarom de nadruk wordt gelegd op de niet behaalde norm terwijl deze in feite met goedkeuring van het CAft en BZK is vervangen door een realistische norm die wel gehaald is. Dit heeft zich overigens verder vertaald in het met Nederland overeengekomen Protocol van 22 november 2018 waarin nieuwe realistische normen zijn overeengekomen.

Verder wordt eveneens in uw verslag vooral de nadruk gelegd op de toegenomen kostenontwikkeling vergeleken met 2017 als zijnde debet aan een verslechterde financiële toestand. Allereerst zij hier herhaald dat in termen van de gehanteerde norm (tekort uitgedrukt in procenten bbp) er een verbetering heeft plaatsgevonden ten opzichte van 2017. Verder dient er ook gezegd te worden dat ten opzichte van de begroting en dus de voor ogen zijnde financiële planning voor 2018 het achterlopen van de middelen een grotere weerslag heeft gehad op het resultaat dan de kosten. De kosten zijn weliswaar met 4 miljoen in totaal overschreden ten opzichte van de begroting, maar de middelen bleven evenwel met 30 miljoen achter op de begroting. Als men bovendien bij de kostenontwikkeling de meer administratieve posten (afschrijvingen en voorzieningen) buiten beschouwing laat dan volgt er dat er eigenlijk sprake is geweest van onderschrijding in de begroting op het allerhoogste niveau. Hier wordt onderstreept dat het behalen van de beoogde middelen op dit niveau van cruciaal belang is. Ik zal mij dan ook inzetten ten behoeve van verbeteringen op dit gebied.

Een aantal kostenoverschrijdingen kunnen inderdaad wat meer toegelicht worden zoals bijvoorbeeld de begrotingsrealisatie van de landsbijdrage AZV. Hier had aanvullend toegelicht kunnen worden dat de lagere raming van de landsbijdrage ook een weergave is geweest van de lopende rekeningverhouding met deze instelling naast alleen een prognose van het totale resultaat over 2018. Dit is relevant omdat in het jaar 2017 de AZV namelijk een omvangrijk overschot heeft mogen boeken waardoor er de facto te veel aan landsbijdrage is overgemaakt aan deze instelling. Daar terugvordering op de AZV juridisch niet mogelijk is gebleken, is overgegaan tot verrekening in 2018 via de alsdan over te maken bijdrage. Dit onderdeel had inderdaad dus beter toegelicht moeten worden, zowel bij de begrotingsopstelling als bij de verantwoording. Het lijkt mij in dit kader wenselijk dat er op korte termijn concrete toetsingscriteria overeengekomen worden ten behoeve van de opstelling van toelichtingen. Het is namelijk niet altijd even duidelijk wat er aan toelichtingen ontbreekt. Voor een aantal, zoals het aangegeven voorbeeld, is dat redelijk duidelijk, maar van een ander aantal is niet altijd duidelijk waar er precies de tekortkomingen zijn.

Verder acht ik van belang dat er scherper in beeld wordt gebracht wanneer er echt sprake is van onrechtmatigheid. Dit is een gevoelig onderwerp, waarvoor enige terughoudendheid aan de orde is. Als voorbeeld wens ik hier te noemen overschrijdingen in de kostensoorten afschrijvingen en bijdragen aan landsbedrijven. In het eerste geval wordt door uw College aangegeven dat de afschrijvingen weliswaar geen uitgaven tot gevolg hebben, maar wel degelijk een effect hebben op het financieel resultaat. Hier zij voor alle duidelijkheid aangegeven dat het gaat om het exploitatieresultaat. Op het financieringsresultaat en de schuldontwikkeling heeft deze kostensoort geen effect, evenmin dus op de uitgaven. Al is er dus dan formeel wellicht sprake van onrechtmatigheid, met alle (politieke) gevolgen van dien, van schade is er geen sprake. Deze kostensoort kan zelfs eigenlijk van het exploitatieresultaat onthouden worden zonder een nadelig resultaat. Deze laatste mogelijkheid zal dan ook, omwille van het vermijden van nodeloze en tijdrovende discussies, onderzocht worden. Wat de bijdragen aan landsbedrijven betreft wordt dit jaar bij de DOW aangegeven dat er sprake zou zijn van onrechtmatigheid in de in rekening gebrachte bijdrage omdat er juist onderschrijding was in de middelen bij de DOW.

Hier leidt dus een situatie die voor het Land zelf geen onrechtmatigheid als gevolg heeft, in de context van de relatie met de DOW wel tot onrechtmatigheid. Dus precies dezelfde situaties leiden toch tot verschillende uitkomsten. Dat acht ik onwenselijk.

Ik deel de zorg tenslotte van uw college ten aanzien van resultaten van entiteiten in de collectieve sector en vooral de overheidsdeelnemingen. De behoefte aan transparantie vanuit deze instellingen wordt onderschreven en stappen in die richting zullen ook genomen worden. In dat kader baart vooral de situatie bij Serlimar en Arubus zorgen. De aanbeveling van de Rekenkamer om de terbeschikkingstelling van middelen te conditioneren en de verantwoording van deze entiteiten sterker ter hand te nemen wordt onderschreven.

Financieel beheer

Ten aanzien van een aantal onderwerpen over het financieel beheer die door de Algemene Rekenkamer onder de loep genomen, wens ik de volgende opmerkingen te plaatsen.

Wat betreft de afwezigheid, met uitzondering bij Directie Financiën, van bezette IC/AO-afdelingen bij cruciale diensten zij aangegeven dat ik deze zorg deel. In het kader van verlaging van de personeelskosten met het spaarzaam vervullen van bestaande vacatures, laat staan het werven van personeel voor nieuwe functies, zal dat een grote uitdaging zijn. Bij de Directie Financiën is, zoals gezegd, wel een bezette IC/AO-afdeling. In het rapport wordt evenwel aangegeven dat de kerntaken hiervan geen prioriteit genieten. Dit is echter niet het geval. Er is eerder sprake van een noodzakelijk aanpak van projecten in de bedrijfsvoering opdat er hierna überhaupt iets te controleren valt. Er is ook sprake van een tekort aan capaciteit binnen de organisatie voor het voeren van noodzakelijke verbeteringen in processen, waardoor de IC/AO afdeling hier ondersteunend optreedt. Alternatief zou zijn de ondersteuning en de projecten uit te besteden, maar eerdere ervaringen hiermee leren dat hiervan geen "leereffect" uitgaat. De organisatie blijft hierdoor uiteindelijk afhankelijk van de deskundigheid van derden. Het is echter de bedoeling dat op korte termijn de kern van activiteiten van de IC/AO-afdeling zich weer zullen richten op controle-activiteiten. Het is overigens geenszins zo dat er bij de Directie Financiën op dit ogenblik geen controle-activiteiten zouden plaatsvinden.

Ten aanzien van de door de Rekenkamer aangekaarte periodeafsluitingen in de administratie zij aangegeven dat daar inmiddels enige aanpassingen ter hand zijn genomen en is inmiddels vanaf 2020 sprake van maandafsluitingen.

Met vriendelijke groet,

De Minister van Financiën, Economische
Zaken en Cultuur,

mr. Xiomara J. Ruiz-Maduro

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer stelt de inhoudelijke reactie van de minister, vooral in deze ongekende crisistijden, zeer op prijs. De minister onderschrijft de meeste conclusies en geeft aan zich in te zullen zetten om een aantal aandachtpunten op te pakken.

De minister is het eens met de Algemene Rekenkamer dat voortzetting van de behaalde resultaten zoals in 2018 niet houdbaar is en verwijst naar het FEM voor het uitgestippeld pad naar duurzame overheidsfinanciën. Zij begrijpt niet waarom de Algemene Rekenkamer in haar rapport de nadruk legt op het niet behalen van de LAft-norm, terwijl dit reeds bij het opstellen van de begroting 2018 bekend was en hier nadere afspraken over gemaakt zijn met het CAft en BZK. De Algemene Rekenkamer wenst hierbij aan te geven dat zij bij haar uitspraak over de rechtmatigheid, het voldoen aan de wettelijke regelingen toetst. De nadere afspraken zoals vastgelegd in het protocol tussen Aruba en Nederland, zijn gericht op het vaststellen van normen voor de periode 2019 tot en met 2021 ter voortzetting van het financieel toezicht. Dit neemt dus niet weg dat de wettelijke norm in 2018 niet is gehaald. De Algemene Rekenkamer heeft voor de volledigheid, in haar rapport wel vermeld dat het advies van de CAft voor wat betreft het tekort in 2018, door de regering is opgevolgd.

Er wordt tevens door de minister aangegeven dat de Algemene Rekenkamer de toegenomen kostenontwikkeling in vergelijking met 2017 benadrukt. Volgens de minister heeft het achterlopen van de middelen ten opzichte van de begroting 2018 met Afl. 30 miljoen, een grotere weerslag gehad op het resultaat dan de kosten (overschrijding van Afl. 4 miljoen van de begroting). De Algemene Rekenkamer legt in haar rapport, naast het budgetrecht van de Staten, inderdaad de nadruk op de kostenontwikkeling. Dit dient vooral geplaatst te worden in de context van houdbaarheid van de overheidsfinanciën. De grootste omslag die de regering hierbij kan laten zien, is het matigen van de kosten. Niet uit het oog dient verloren te worden dat de kosten ten opzichte van 2017 met maar liefst Afl. 88,7 miljoen zijn gestegen. Het voorbeeld van de minister, dat de middelen in zeer grote mate zijn achtergebleven bij hetgeen begroot is (Afl. 37,5 miljoen), is des te meer een reden om de kostenontwikkeling flink te temperen. Tijdige bijsturing is hierbij van essentieel belang.

De minister acht het van belang dat er scherper in beeld wordt gebracht wanneer er echt sprake is van onrechtmatigheid. Een belangrijk uitgangspunt bij het onderzoek van de Algemene Rekenkamer is de nakoming van de landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries en wijzigingen hierop, de CV 1989 en andere toepasselijke regels[100]. Zoals aangegeven in de inleiding van hoofdstuk 3, wordt met onrechtmatigheid in dit hoofdstuk expliciet de begrotingsonrechtmatigheid bedoeld. Hiervan is sprake wanneer de realisatie de autorisatie van de Staten overschrijdt. Dit is het geval geweest in het door de minister genoemde voorbeeld, van de bijdrage aan de DOW. Op dit punt deelt de Algemene Rekenkamer de mening van de minister niet. Onderschrijdingen in middelen leiden niet tot onrechtmatigheid, maar hebben wel gevolgen voor het vermogen van het Land, om de kosten

[100] Andere toepasselijke regels zoals de Regeling centrale begrotings- en financiële administratie (RCBF), Regeling overige financiële administraties (ROFA) e.d.

te dekken. In dit specifiek geval leidt de middelenonderschrijding bij de DOW tot een hogere bijdrage vanuit het Land, waardoor het geautoriseerde bedrag in de Landsbegroting is overschreden, met een begrotingsonrechtmatigheid tot gevolg.

Voor wat de toelichtingen betreft, wenst de Algemene Rekenkamer aan te geven dat het belangrijk is dat de Staten inzicht wordt verschaft in de besteding van toegekende middelen. Nadrukkelijk dient uitgelegd te worden, wat de oorzaken zijn van overschrijdingen op het wettelijk toegekend budget. Indien niet aan de wettelijke voorschriften wordt voldaan, is een toelichting -die voldoende inzicht geeft in de onderliggende oorzaak- zonder meer een vereiste (comply or explain). Een punt van discussie dat door de minister genoemd wordt is het effect van de afschrijvingen op het exploitatieresultaat van het Land. Een belangrijke overweging voor de uitspraken van de Algemene Rekenkamer, is het feit dat de Staten de taak is toebedeeld om het exploitatiesaldo vast te stellen, waarin ook de afschrijvingskosten zijn meegenomen. De Algemene Rekenkamer herhaalt de noodzaak, om aanvaardbare verslaggevingsvoorschriften vast te stellen, opdat verschillen van zienswijzen, waaronder over de classificatie van begrotingsonrechtmatigheden, tot het verleden zullen behoren.

De minister onderschrijft de conclusies omtrent de entiteiten in de collectieve sector. De Algemene Rekenkamer juicht de toezegging van de minister om de transparantie binnen deze instellingen te bevorderen toe. Voor wat het financieel beheer betreft, zal de Algemene Rekenkamer de ontwikkelingen op dit gebied blijven volgen en hier zo nodig over rapporteren.

Zoals de Algemene Rekenkamer ook in haar voorwoord aangeeft, zijn er voor Aruba ongekende moeilijke tijden aangebroken. Ingrijpende maatregelen zijn hierbij nodig. De Algemene Rekenkamer hoopt dat haar herhaaldelijke boodschap inzake duurzame overheidsfinanciën, een houvast kan bieden in de weg die door het Land bewandeld zal moeten worden.

Bijlage 1: Gebruikte afkortingen

AO/IB	Administratieve Organisatie en Interne Beheersing
AOV	Algemene Ouderdomsverzekering
ATA	Aruba Tourism Authority
AWW	Algemene Weduwen en Wezenverzekering
AZV	Algemene Ziektekosten Verzekering
BAVP	Belasting Additionele Voorzieningen PPS-projecten
BAZV	Bestemmingsheffing AZV
BBO	Belasting op Bedrijfsomzetten
BBP	Bruto Binnenlands Product
BVP	Beleidsplan Verlaging Personeelskosten
CAD	Centrale Accountantsdienst
CAft	College Aruba financieel toezicht
CBA	Centrale Bank van Aruba
CBOS	Coördinatiebureau Overheidssubsidies
CEA	Cuerpo Especial Aruba
CV 1989	Comptabiliteitsverordening 1989
DIMP	Departamento di Impuesto
DOW	Dienst Openbare Werken
DPS	Dienst Publieke Scholen
DRH	Departamento Recurso Humano
DWJZ	Dienst Wetgeving en Juridische Zaken
FEM	Financieel Economisch Memorandum
FCCA	Fundacion Cas pa Comunidad Arubano
FDA	Fondo Desaroyo Aruba
Handboek	Handboek Overheidssubsidies Aruba 2016-2017
IBSCP	Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan
IC	Interne Controle
jaarrekening 2018	Jaarrekening Land Aruba 2018
KIA	Korrectie Instituut Aruba
KPA	Korps Politie Aruba
LAft	Landsverordening Aruba tijdelijk financieel toezicht
het Land	land Aruba
LIM	Landsverordening instelling ministeries
Ministerie AIOIE	Ministerie Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie
Ministerie ECZEM	Ministerie Economische Zaken, Communicatie, Energie & Milieu
Ministerie FEC	ministerie Financiën, Economische Zaken en Cultuur
Ministerie JVI	ministerie Justitie, Veiligheid en Integratie
Ministerie OWDO	Ministerie Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling
Ministerie ROIM	Ministerie Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu
Ministerie SZA	Ministerie Sociale Zaken en Arbeid
Ministerie TCPS	Ministerie Transport, Communicatie en Primaire Sector
Ministerie TVS	Ministerie Toerisme, Volksgezondheid en Sport
OV	Ongevallenverzekeringen
PEFA	Public Expenditure and Financial Accountability
PPS	Publieke-Private Samenwerking
PSA	Personeels- en salarisadministratie
ROFA	Regeling overige financiële administraties
SAP	Geautomatiseerd systeem dat wordt gebruikt bij de DIMP

SEPB	Stichting Educacion Profesional Basico
Serlimar	Servicio di Limpiesa di Aruba
SHBM	Staat van herkomst en besteding van middelen
Staten	Staten van Aruba
SVB	Sociale Verzekeringsbank
UA	Universiteit van Aruba
UO	Uitvoeringsorgaan
URK	Uitvoeringsrapportage per kwartaal
VAS	Voldoening op aangifte
VUT	Vrijwillige Uitdiensttreding
ZV	Ziekteverzekeringen

Bijlage 2: Toelichting en begrippen

- ***Collectieve sector***

  Met collectieve sector wordt niet alleen de centrale overheid (het Land) bedoeld, maar ook die instellingen die de sociale verzekeringen verzorgen of in belangrijke mate afhankelijk zijn van collectieve heffingen. In de LAft is de volgende definitie gegeven aan de collectieve sector: "*het Land tezamen met de publiekrechtelijke rechtspersonen die belast zijn met de uitvoering van sociale en volksverzekeringen en de rechtspersonen die voor meer dan 50% van hun inkomsten afhankelijk zijn van collectieve heffingen, in lijn met het System of National Accounts van de Verenigde Naties*."

- ***Financieel beheer***

  Met het financieel beheer wordt bedoeld het geheel aan beslissingen, handelingen en regels die zijn bedoeld voor de sturing, beheersing en de verantwoording van financiële transacties met publieke middelen. Elke minister draagt de medeverantwoordelijkheid voor het financieel beheer van zijn ministerie en de daaronder ressorterende departementen en/ of instanties.

- ***Financieringsbehoefte***

  De financieringsbehoefte is het bedrag dat aan nieuwe leningen en aan aflossing van bestaande leningen opnieuw geleend dient te worden, om het begrotingstekort te kunnen dekken.

- ***Financieringstekort***

  Het financieringstekort is het (negatieve) saldo van uitgaven en inkomsten van de overheid in het lopend boekjaar. De aflossingen op de overheidsschuld worden bij de berekening van het financieringssaldo niet meegenomen. Door het financieringstekort neemt de overheidsschuld toe.

- ***Minister van Financiën***

  In dit rapport wordt de term *minister van Financiën* gebruikt. Met de minister van Financiën wordt bedoeld de minister belast met de portefeuille van Financiën.

- ***Hoofdbudgethouder/ hoofdkostensoort (Autorisatieniveau Staten)***

  Onderstaande toelichting is deels ontleend aan de Richtlijnen Uitgangspunten Beleid en Begroting 2006-2009, opgesteld door de Directie Financiën.

  Hoofdbudgethouder

  De hoofdkostensoorten worden zodanig afgebakend en gegroepeerd dat ze gezamenlijk een helder beeld geven van de onderwerpen van beleid. Deze onderwerpen van beleid vormen de hoofdbudgethouder.

Hoofdkostensoorten

De begrotingsstaten voor kosten, middelen, investeringen, kapitaalsuitgaven en financieringsmiddelen zijn onderverdeeld in (hoofd)kostensoorten. Een hoofdkostensoort is de kleinste eenheid waarop de kosten, investeringen en kapitaalsuitgaven enerzijds en de middelen en financieringsmiddelen anderzijds worden opgenomen.

De omschrijving van de hoofdbudgethouder en hoofdkostensoorten

In de omschrijving van hoofdkostensoorten wordt, in samenhang met de omschrijving van de hoofdbudgethouder, zoveel mogelijk rekening gehouden met de juridische en beleidsmatige vormgeving.

Voorbeeld

Ontwerp	Memorie van Toelichting
Hoofdbudgethouder	**Kostenplaatsen**
001 Minister van Algemene Zaken	16000001 Bureau Min Pres 16000005 Bureau rampenbestrijding
025 Brandweer	16125001 Brandweer
139 Cultuur	16663001 Instituto di Cultura 16663002 Erediensten
101 Belastingen en Invoerrechten & Accijnzen	16994001 Directie Belastingen 16994002 Belastingkantoor 16994006 Inspectie Invoerrechten & Accijnzen

Ontwerp	Memorie van Toelichting
Hoofdkosten soorten	**Kostensoorten**
4100 Personeelskosten	4101 Salarissen en toelagen 4102 overwerkvergoedingen 4103 Kindertoelage 4104 Vakantie-uitkering 4105 Vergoedingen e.d.
4200 Werkgeversbijdrage	
4300 Goederen en diensten	
4700 Bijdragen en afschrijvingen	
8100 Directe Belastingen	
8700 Niet-belastingopbrengsten	

- ***Kapitaaldienst***

  Onder kapitaaldienst wordt verstaan de uitgaven en ontvangsten die uitsluitend leiden tot een verandering in de samenstelling van het vermogen van het Land. Dit zijn de kapitaaluitgaven (bijv. het verstrekken van een lening door de overheid, de aankoop van grond door de overheid) en de kapitaalontvangsten (bijv. door de overheid ontvangen aflossing op een lening, opbrengst van door de overheid verkochte grond).

- ***Rechtmatigheid***

  De Algemene Rekenkamer merkt een besluit en/of een handeling en de daarmee samenhangende kosten of verplichtingen aan als rechtmatig indien zowel de totstandkoming als de uitvoering van de daaraan ten gronde liggende rechtshandelingen, in casu de financiële transacties, geschieden in overeenstemming met:

  - de Landsverordeningen inzake de begroting van de ministeries voor het dienstjaar 2018 (begrotingsrechtmatigheid);

- de overige geldende wet- en regelgeving (landsverordeningen, landsbesluiten houdende algemene maatregelen en ministeriële regelingen).

- ***LAft-norm***

  De afspraken die door de regering zijn gemaakt vinden hun uitwerking in de LAft. In artikel 14 van deze Landsverordening is een begrotingsnorm opgenomen die geldig is voor de collectieve sector. Voor de collectieve sector dient het financieringstekort voor het begrotingsjaar 2015 maximaal 3,7% van het BBP te bedragen, in 2016 maximaal 2,0%, in 2017 0,5%, met in 2018 een overschot van minimaal 0,5%. Bij de beoordeling van de LAft-norm dienen de uitvoeringsgegevens van de ministeries én de rest van de collectieve sector meegenomen te worden.

Bijlage 3: Specificatie gebruikte figuren

Verloop kosten per hoofdkostensoort 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Hoofdkostensoort	2015	2016	2017	2018
4100 Personeel	371.189.323	368.679.171	377.202.285	377.901.593
4200 Werkgeversbijdragen	95.756.425	95.190.098	96.929.582	98.535.376
4300 Goederen en diensten	181.926.841	158.113.424	165.360.396	189.515.224
4509 Rente en koersverschillen	6.355.760	851.536	1.473.683	351.491
4530 Rente LV & VV	200.141.909	217.916.445	219.261.745	220.897.307
4600 Subsidies	198.561.836	199.583.283	200.737.310	210.947.490
4619 Overdrachten binnenland	127.536.415	125.135.309	124.477.533	130.131.061
4629 Overdrachten buitenland	1.747.138	18.649.879	20.739.518	18.339.277
4700 Bijdragen & afschrijvingen	182.122.957	158.379.005	148.120.800	200.816.817
Totaal	**1.365.338.604**	**1.342.498.150**	**1.354.302.852**	**1.447.435.636**

Verloop middelen per hoofdmiddelensoort 2015-2018 (bedragen in Afl.)

Hoofdkostensoort	2015	2016	2017	2018
8100 Directe belastingen	568.223.538	589.391.687	581.584.220	584.527.283
8200 Indirecte belastingen	415.842.237	428.815.150	451.002.406	502.764.239
8300 Retributies, leges & rechten	44.892.892	28.914.417	25.187.379	21.897.827
8400 Rechten, boeten & overig	36.833.216	48.829.177	49.501.349	41.626.357
8500 Rente	2.216.950	1.075.569	796.469	-2.868.872
8700 Niet-belastingopbrengsten	68.557.698	78.360.747	62.088.120	98.079.308
8810 Landsbedrijven en fondsen	5.248.906	11.536.375	5.021.444	4.630.165
8900 Overige ontvangsten	60.181.944	51.124.827	49.236.146	52.516.518
Totaal	**1.201.997.381**	**1.238.047.949**	**1.224.417.533**	**1.303.172.825**

Bijlage 4: Over-/ onderschrijdingen 2018

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie & Energie	**95.313.500**	**88.266.278**	**7.047.222**
001 Minister van Algemene Zaken	*12.196.800*	*10.964.482*	*1.232.318*
4100 Personeel	6.436.300	6.084.776	351.524
4200 Werkgeversbijdragen	1.468.300	1.331.329	136.971
4300 Goederen en diensten	4.217.900	3.460.472	757.428
4629 Overdrachten buitenland	1.000	-	1.000
4700 Bijdragen & afschrijvingen	73.300	87.905	-14.605
002 Gouverneur	108.300	24.605	83.695
4300 Goederen en diensten	85.300	2.605	82.695
4700 Bijdragen & afschrijvingen	23.000	22.000	1.000
003 Ministerraad	*5.435.100*	*4.866.037*	*569.063*
4100 Personeel	2.077.000	1.889.993	187.007
4200 Werkgeversbijdragen	448.000	405.957	42.043
4300 Goederen en diensten	1.040.500	705.203	335.297
4619 Overdrachten binnenland	1.869.500	1.864.797	4.703
4700 Bijdragen & afschrijvingen	100	87	13
005 Adviesraden	*1.123.700*	*1.094.922*	*28.778*
4100 Personeel	758.300	741.982	16.318
4200 Werkgeversbijdragen	186.800	180.570	6.230
4300 Goederen en diensten	149.900	148.970	930
4629 Overdrachten buitenland	19.000	-	19.000
4700 Bijdragen & afschrijvingen	9.700	23.400	-13.700
007 Voorlichting	*1.386.900*	*1.182.416*	*204.484*
4100 Personeel	702.500	612.300	90.200
4200 Werkgeversbijdragen	168.900	153.643	15.257
4300 Goederen en diensten	381.000	385.348	-4.348
4700 Bijdragen & afschrijvingen	134.500	31.125	103.375
008 Personeel en Organisatie	6.523.100	6.837.714	-314.614
4100 Personeel	4.826.600	4.804.798	21.802
4200 Werkgeversbijdragen	1.274.300	1.272.157	2.143
4300 Goederen en diensten	422.200	392.261	29.939
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	368.498	-368.498
010 Interne Diensten	*7.345.300*	*7.016.526*	*328.774*
4100 Personeel	3.660.200	3.601.922	58.278
4200 Werkgeversbijdragen	1.074.100	1.046.712	27.388
4300 Goederen en diensten	2.194.200	2.135.079	59.121
4700 Bijdragen & afschrijvingen	416.800	232.813	183.987

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
011 Archieven	*3.456.500*	*3.776.626*	*-320.126*
4100 Personeel	1.967.900	1.953.538	14.362
4200 Werkgeversbijdragen	555.900	549.438	6.462
4300 Goederen en diensten	836.100	811.663	24.437
4700 Bijdragen & afschrijvingen	96.600	461.987	-365.387
012 Burgerlijke Stand en Bevolking	*6.316.000*	*5.861.068*	*454.932*
4100 Personeel	2.497.800	2.452.809	44.991
4200 Werkgeversbijdragen	694.700	666.067	28.633
4300 Goederen en diensten	1.945.400	1.686.415	258.985
4629 Overdrachten buitenland	1.100.000	861.243	238.757
4700 Bijdragen & afschrijvingen	78.100	194.534	-116.434
013 Nationale Veiligheid	*15.907.600*	*15.716.171*	*191.429*
4100 Personeel	11.052.100	10.969.388	82.712
4200 Werkgeversbijdragen	2.745.300	2.667.842	77.458
4300 Goederen en diensten	1.795.000	1.706.966	88.034
4700 Bijdragen & afschrijvingen	315.200	371.975	-56.775
014 Buitenlandse Betrekkingen	*2.280.900*	*2.215.635*	*65.265*
4100 Personeel	1.533.600	1.500.468	33.132
4200 Werkgeversbijdragen	399.200	375.941	23.259
4300 Goederen en diensten	307.500	293.201	14.299
4629 Overdrachten buitenland	40.600	40.500	100
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	5.525	-5.525
016 Hulpbestuurskantoren	*3.231.400*	*2.997.864*	*233.536*
4100 Personeel	2.177.500	2.110.768	66.732
4200 Werkgeversbijdragen	645.700	617.867	27.833
4300 Goederen en diensten	360.200	248.913	111.287
4700 Bijdragen & afschrijvingen	48.000	20.316	27.684
017 Innovatie & Automatisering	*3.288.600*	*3.015.075*	*273.525*
4100 Personeel	1.632.400	1.558.084	74.316
4200 Werkgeversbijdragen	461.100	435.614	25.486
4300 Goederen en diensten	1.195.100	1.021.382	173.718
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	-5	5
018 Multifunctionele Accommodaties	*3.122.000*	*2.946.054*	*175.946*
4100 Personeel	407.900	360.509	47.391
4200 Werkgeversbijdragen	116.200	88.482	27.718
4300 Goederen en diensten	2.597.900	2.497.063	100.837
019 Overige AZIOIE	*23.591.300*	*19.751.083*	*3.840.217*
4100 Personeel	204.200	147.015	57.185
4200 Werkgeversbijdragen	16.600	8.925	7.675
4300 Goederen en diensten	3.196.200	2.780.517	415.683
4619 Overdrachten binnenland	450.000	-	450.000

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4700 Bijdragen & afschrijvingen	19.724.300	16.814.626	2.909.674
Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur & Milieu	**148.521.700**	**149.312.307**	**-790.607**
020 Minister van ROIIM	*5.656.900*	*4.980.063*	*676.837*
4100 Personeel	2.009.500	1.977.503	31.997
4200 Werkgeversbijdragen	438.300	405.224	33.076
4300 Goederen en diensten	3.209.100	2.597.336	611.764
028 Technische Inspecties	*9.722.100*	*9.011.943*	*710.157*
4100 Personeel	3.386.600	3.322.817	63.783
4200 Werkgeversbijdragen	947.000	920.411	26.589
4300 Goederen en diensten	5.140.500	4.556.129	584.371
4629 Overdrachten buitenland	3.000	-	3.000
4700 Bijdragen & afschrijvingen	245.000	212.586	32.414
033 Openbare Werken	*49.466.300*	*53.126.435*	*-3.660.135*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	49.466.300	53.126.435	-3.660.135
034 Reiniging	*28.350.100*	*27.818.682*	*531.418*
4100 Personeel	-	13.892	-13.892
4200 Werkgeversbijdragen	-	4.600	-4.600
4300 Goederen en diensten	28.350.100	27.800.190	549.910
035 Infrastructuur	*35.137.200*	*35.047.003*	*90.197*
4100 Personeel	3.749.900	3.674.465	75.435
4200 Werkgeversbijdragen	1.096.100	1.039.475	56.625
4300 Goederen en diensten	18.934.900	18.416.235	518.665
4619 Overdrachten binnenland	5.596.000	4.493.706	1.102.294
4700 Bijdragen & afschrijvingen	5.760.300	7.423.122	-1.662.822
036 Vastgoedregistratie	*5.373.000*	*5.312.663*	*60.337*
4100 Personeel	2.872.800	2.809.995	62.805
4200 Werkgeversbijdragen	816.100	802.465	13.635
4300 Goederen en diensten	1.684.100	1.317.047	367.053
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	383.156	-383.156
037 Overig ROIM	*9.226.900*	*8.756.759*	*470.141*
4300 Goederen en diensten	50.000	50.241	-241
4700 Bijdragen & afschrijvingen	9.176.900	8.706.518	470.382
203 Milieu	5.589.200	5.258.759	330.441
4100 Personeel	1.957.700	1.903.094	54.606
4200 Werkgeversbijdragen	531.100	517.104	13.996
4300 Goederen en diensten	622.700	396.361	226.339
4600 Subsidies	2.442.200	2.442.200	-
4619 Overdrachten binnenland	-	-	-
4629 Overdrachten buitenland	35.500	-	35.500
Transport, Communicatie & Primaire Sector	**37.104.000**	**36.227.667**	**876.333**
038 Minister van TCPS	3.661.400	3.417.182	244.218

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4100 Personeel	1.887.600	1.896.115	-8.515
4200 Werkgeversbijdragen	420.300	430.835	-10.535
4300 Goederen en diensten	1.292.400	1.089.108	203.292
4629 Overdrachten buitenland	60.000	-	60.000
4700 Bijdragen & afschrijvingen	1.100	1.124	-24
044 Toerisme	*2.100*	*2.161*	*-61*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	2.100	2.161	-61
048 Overig TCPS	*454.200*	*1.357.665*	*-903.465*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	454.200	1.357.665	-903.465
122 Luchtvaart	*6.178.000*	*6.155.072*	*22.928*
4100 Personeel	4.360.000	4.393.382	-33.382
4200 Werkgeversbijdragen	1.191.400	1.179.025	12.375
4300 Goederen en diensten	585.600	541.670	43.930
4700 Bijdragen & afschrijvingen	41.000	40.995	5
123 Meteorologie	*1.956.400*	*1.512.519*	*443.881*
4100 Personeel	908.800	912.855	-4.055
4200 Werkgeversbijdragen	233.300	228.358	4.942
4300 Goederen en diensten	299.300	112.275	187.025
4629 Overdrachten buitenland	515.000	228.318	286.682
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	30.713	-30.713
124 Scheepvaart	*1.643.000*	*1.611.413*	*31.587*
4100 Personeel	953.200	960.474	-7.274
4200 Werkgeversbijdragen	256.700	251.829	4.871
4300 Goederen en diensten	355.800	320.442	35.358
4700 Bijdragen & afschrijvingen	77.300	78.668	-1.368
125 Openbaar Vervoer	*15.384.600*	*15.153.274*	*231.326*
4100 Personeel	2.372.900	2.278.128	94.772
4200 Werkgeversbijdragen	592.000	568.203	23.797
4300 Goederen en diensten	317.700	204.957	112.743
4600 Subsidies	12.100.000	12.100.000	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	2.000	1.986	14
140 Landbouw Veeteelt & Visserij	*5.277.900*	*4.911.824*	*366.076*
4100 Personeel	2.546.600	2.460.938	85.662
4200 Werkgeversbijdragen	684.300	677.606	6.694
4300 Goederen en diensten	2.007.900	1.737.798	270.102
4600 Subsidies	3.400	-	3.400
4700 Bijdragen & afschrijvingen	35.700	35.482	218
204 Telecommunicatie	*2.546.400*	*2.106.557*	*439.843*
4100 Personeel	1.241.300	1.224.422	16.878
4200 Werkgeversbijdragen	355.000	352.194	2.806
4300 Goederen en diensten	785.100	528.741	256.359

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4629 Overdrachten buitenland	150.000	-	150.000
4700 Bijdragen & afschrijvingen	15.000	1.200	13.800
Toerisme, Volksgezondheid & Sport	**129.949.100**	**150.988.776**	**-21.039.676**
058 Minister van TVS	*3.656.500*	*3.791.970*	*-135.470*
4100 Personeel	1.827.000	1.781.088	45.912
4200 Werkgeversbijdragen	405.500	391.656	13.844
4300 Goederen en diensten	1.419.000	1.619.226	-200.226
4700 Bijdragen & afschrijvingen	5.000	-	5.000
060 Volksgezondheid	*41.726.900*	*41.211.602*	*515.298*
4100 Personeel	9.321.800	9.592.465	-270.665
4200 Werkgeversbijdragen	2.921.000	2.633.985	287.015
4300 Goederen en diensten	2.280.500	1.813.940	466.560
4600 Subsidies	27.048.100	27.048.100	-
4619 Overdrachten binnenland	-	-	-
4629 Overdrachten buitenland	120.000	101.518	18.482
4700 Bijdragen & afschrijvingen	35.500	21.594	13.906
061 Zorgdiensten	*6.987.100*	*6.763.085*	*224.015*
4100 Personeel	4.185.500	4.197.667	-12.167
4200 Werkgeversbijdragen	1.238.600	1.242.754	-4.154
4300 Goederen en diensten	1.396.500	1.241.981	154.519
4700 Bijdragen & afschrijvingen	166.500	80.683	85.817
064 Sport	*6.926.700*	*6.661.334*	*265.366*
4100 Personeel	2.671.800	2.625.712	46.088
4200 Werkgeversbijdragen	667.700	666.899	801
4300 Goederen en diensten	1.044.500	932.670	111.830
4600 Subsidies	2.183.700	2.183.700	-
4619 Overdrachten binnenland	-	-	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	359.000	252.353	106.647
066 Overig TVS	*61.444.800*	*83.839.865*	*-22.395.065*
4300 Goederen en diensten	7.303.500	9.230.347	-1.926.847
4600 Subsidies	2.950.000	2.950.000	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	51.191.300	71.659.518	-20.468.218
118 Veterinaire dienst	*938.500*	*916.771*	*21.729*
4100 Personeel	495.400	505.930	-10.530
4200 Werkgeversbijdragen	141.800	140.231	1.569
4300 Goederen en diensten	224.300	213.039	11.261
4700 Bijdragen & afschrijvingen	77.000	57.571	19.429
196 Drugsbestrijding	*8.268.600*	*7.804.149*	*464.451*
4100 Personeel	3.991.300	3.899.526	91.774
4200 Werkgeversbijdragen	1.025.600	1.001.198	24.402
4300 Goederen en diensten	1.638.500	1.279.670	358.830

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4600 Subsidies	1.545.800	1.545.800	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	67.400	77.955	-10.555
Sociale Zaken & Arbeid	**93.871.300**	**93.698.392**	**172.908**
136 Minister van SZA	*3.965.600*	*3.967.632*	*-2.032*
4100 Personeel	2.396.700	2.358.053	38.647
4200 Werkgeversbijdragen	403.100	395.233	7.867
4300 Goederen en diensten	1.160.800	1.214.346	-53.546
4700 Bijdragen & afschrijvingen	5.000	-	5.000
137 Arbeid	*10.953.700*	*10.202.889*	*750.811*
4100 Personeel	6.921.900	6.903.515	18.385
4200 Werkgeversbijdragen	1.851.400	1.846.495	4.905
4300 Goederen en diensten	1.253.900	985.280	268.620
4700 Bijdragen & afschrijvingen	926.500	467.599	458.901
138 Sociale Voorzieningen maatschappelijk werk	*59.360.200*	*59.932.151*	*-571.951*
4100 Personeel	8.073.000	8.007.176	65.824
4200 Werkgeversbijdragen	2.243.300	2.243.954	-654
4300 Goederen en diensten	2.137.500	2.110.400	27.100
4600 Subsidies	17.994.500	18.929.928	-935.428
4619 Overdrachten binnenland	28.085.000	27.713.775	371.225
4700 Bijdragen & afschrijvingen	826.900	926.918	-100.018
142 Overig Sociale Zaken, Arbeid & Jeugd	*18.133.400*	*18.082.599*	*50.801*
4300 Goederen en diensten	-	9.837	-9.837
4700 Bijdragen & afschrijvingen	18.133.400	18.072.762	60.638
207 Huur- en consumentenzaken	*1.458.400*	*1.513.121*	*-54.721*
4100 Personeel	959.300	954.490	4.810
4200 Werkgeversbijdragen	249.000	252.563	-3.563
4300 Goederen en diensten	140.300	123.412	16.888
4600 Subsidies	109.800	109.800	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	72.856	-72.856
Onderwijs, Wetenschap & Duurzame Ontwikkeling	**288.007.500**	**281.181.077**	**6.826.423**
067 Minister van OWDO	2.481.300	2.427.094	54.206
4100 Personeel	1.481.500	1.463.745	17.755
4200 Werkgeversbijdragen	310.000	302.500	7.500
4300 Goederen en diensten	688.800	660.849	27.951
4700 Bijdragen & afschrijvingen	1.000	-	1.000
068 Directie Onderwijs	*25.925.600*	*26.859.177*	*-933.577*
4100 Personeel	14.995.900	14.841.691	154.209
4200 Werkgeversbijdragen	4.169.100	4.067.617	101.483
4300 Goederen en diensten	5.839.600	4.844.816	994.784
4700 Bijdragen & afschrijvingen	921.000	3.105.053	-2.184.053
070 Openbaar kleuteronderwijs	*5.067.900*	*5.043.549*	*24.351*

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4100 Personeel	3.763.900	3.718.558	45.342
4200 Werkgeversbijdragen	1.012.900	1.048.663	-35.763
4300 Goederen en diensten	173.700	159.065	14.635
4700 Bijdragen & afschrijvingen	117.400	117.263	137
071 Bijzonder kleuteronderwijs	*13.017.100*	*12.983.873*	*33.227*
4300 Goederen en diensten	-	3.484	-3.484
4600 Subsidies	12.949.800	12.913.123	36.677
4700 Bijdragen & afschrijvingen	67.300	67.266	34
072 Openbaar basisonderwijs	*20.504.900*	*20.078.697*	*426.203*
4100 Personeel	15.395.200	15.112.411	282.789
4200 Werkgeversbijdragen	4.174.300	4.082.431	91.869
4300 Goederen en diensten	723.700	672.236	51.464
4700 Bijdragen & afschrijvingen	211.700	211.619	81
073 Bijzonder basisonderwijs	*46.593.800*	*45.780.311*	*813.489*
4300 Goederen en diensten	-	1.742	-1.742
4600 Subsidies	46.371.500	45.556.298	815.202
4700 Bijdragen & afschrijvingen	222.300	222.271	29
074 Openbaar speciaal onderwijs	*15.780.700*	*15.566.297*	*214.403*
4100 Personeel	11.438.900	11.288.019	150.881
4200 Werkgeversbijdragen	2.933.100	2.911.751	21.349
4300 Goederen en diensten	1.256.800	1.221.562	35.238
4700 Bijdragen & afschrijvingen	151.900	144.965	6.935
075 Bijzonder speciaal onderwijs	*4.882.000*	*4.639.755*	*242.245*
4100 Personeel	348.600	262.329	86.271
4200 Werkgeversbijdragen	104.000	75.208	28.792
4300 Goederen en diensten	-	4.491	-4.491
4600 Subsidies	4.426.900	4.295.341	131.559
4700 Bijdragen & afschrijvingen	2.500	2.386	114
076 Openbaar middelbaar onderwijs	*15.160.300*	*15.030.111*	*130.189*
4100 Personeel	10.984.900	11.038.449	-53.549
4200 Werkgeversbijdragen	2.987.500	2.862.477	125.023
4300 Goederen en diensten	1.153.100	1.094.394	58.706
4700 Bijdragen & afschrijvingen	34.800	34.791	9
077 Bijzonder MAVO onderwijs	*22.787.800*	*22.318.512*	*469.288*
4600 Subsidies	22.739.100	22.269.679	469.421
4700 Bijdragen & afschrijvingen	48.700	48.833	-133
078 Bijz. HAVO en VWO onderwijs	*16.255.400*	*15.470.141*	*785.259*
4600 Subsidies	16.185.600	15.400.367	785.233
4700 Bijdragen & afschrijvingen	69.800	69.774	26
079 Lager beroepsonderwijs / EPB	*20.924.700*	*20.440.770*	*483.930*
4600 Subsidies	20.924.700	20.440.770	483.930

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
080 Openbaar ETAO	*8.700*	*8.666*	*34*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	8.700	8.666	34
082 Bijz. lager huishoud onderwijs	-	*6.961*	*-6.961*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	6.961	-6.961
084 Openbare avond leergangen	*2.020.100*	*2.001.386*	*18.714*
4100 Personeel	1.924.000	1.628.976	295.024
4200 Werkgeversbijdragen	35.000	329.109	-294.109
4300 Goederen en diensten	61.100	43.301	17.799
085 Bijzonder avond leergangen	*3.053.400*	*2.842.204*	*211.196*
4100 Personeel	831.700	828.880	2.820
4200 Werkgeversbijdragen	152.800	149.348	3.452
4300 Goederen en diensten	112.300	113.291	-991
4600 Subsidies	1.956.600	1.750.685	205.915
086 EPI	*21.335.400*	*21.539.589*	*-204.189*
4100 Personeel	15.196.300	15.360.515	-164.215
4200 Werkgeversbijdragen	4.322.000	4.217.927	104.073
4300 Goederen en diensten	1.777.400	1.921.419	-144.019
4700 Bijdragen & afschrijvingen	39.700	39.728	-28
090 IPA	*8.841.200*	*8.512.598*	*328.602*
4100 Personeel	6.399.800	6.363.151	36.649
4200 Werkgeversbijdragen	1.743.900	1.601.454	142.446
4300 Goederen en diensten	694.200	544.703	149.497
4700 Bijdragen & afschrijvingen	3.300	3.290	10
091 Universitaire opleidingen	*11.634.600*	*11.634.600*	-
4600 Subsidies	11.634.600	11.634.600	-
092 Bevordering studie op Aruba	*8.963.200*	*7.059.102*	*1.904.098*
4100 Personeel	262.000	174.430	87.570
4200 Werkgeversbijdragen	514.000	66.977	447.023
4300 Goederen en diensten	7.706.700	6.573.297	1.133.403
4619 Overdrachten binnenland	480.500	244.398	236.102
093 Bevordering studie i/h buitenland	*562.500*	*409.096*	*153.404*
4100 Personeel	532.500	387.311	145.189
4300 Goederen en diensten	30.000	21.785	8.215
094 Gesubsidieerde stichtingen Onderwijs	*5.356.400*	*5.012.099*	*344.301*
4600 Subsidies	5.356.400	5.012.099	344.301
096 Overige OWD	*8.111.500*	*6.998.797*	*1.112.703*
4100 Personeel	215.800	214.550	1.250
4200 Werkgeversbijdragen	33.400	51.369	-17.969
4300 Goederen en diensten	2.556.800	2.435.458	121.342
4600 Subsidies	-	-	-
4629 Overdrachten buitenland	4.000	3.668	332

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4700 Bijdragen & afschrijvingen	5.301.500	4.293.752	1.007.748
149 Bibliotheek	*7.068.400*	*6.987.444*	*80.956*
4100 Personeel	4.422.200	4.401.035	21.165
4200 Werkgeversbijdragen	1.281.000	1.264.976	16.024
4300 Goederen en diensten	1.010.300	977.925	32.375
4629 Overdrachten buitenland	2.500	270	2.230
4700 Bijdragen & afschrijvingen	352.400	343.238	9.162
173 Technische Inspecties	-	*-2.331*	*2.331*
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	-2.331	2.331
186 Om- her- en bijscholing	*1.670.600*	*1.532.579*	*138.021*
4100 Personeel	518.900	452.881	66.019
4200 Werkgeversbijdragen	148.000	143.032	4.968
4300 Goederen en diensten	987.500	920.502	66.998
4700 Bijdragen & afschrijvingen	16.200	16.164	36
Justitie, Veiligheid en Integratie	**213.527.000**	**212.448.805**	**1.078.195**
188 Minister van JVI	*3.883.000*	*4.256.006*	*-373.006*
4100 Personeel	2.223.900	2.209.003	14.897
4200 Werkgeversbijdragen	440.000	432.286	7.714
4300 Goederen en diensten	1.219.100	1.614.717	-395.617
189 Politie	104.925.800	104.973.854	-48.054
4100 Personeel	70.134.900	69.605.131	529.769
4200 Werkgeversbijdragen	17.989.100	17.648.068	341.032
4300 Goederen en diensten	15.810.000	15.510.167	299.833
4629 Overdrachten buitenland	66.500	48.598	17.902
4700 Bijdragen & afschrijvingen	925.300	2.161.890	-1.236.590
190 Brandweer	*16.575.000*	*16.251.462*	*323.538*
4100 Personeel	11.247.200	11.235.005	12.195
4200 Werkgeversbijdragen	2.837.400	2.844.380	-6.980
4300 Goederen en diensten	1.971.800	1.653.452	318.348
4700 Bijdragen & afschrijvingen	518.600	518.625	-25
191 Gevangeniswezen	*24.802.500*	*25.536.482*	*-733.982*
4100 Personeel	14.632.900	14.387.907	244.993
4200 Werkgeversbijdragen	3.693.500	3.619.016	74.484
4300 Goederen en diensten	5.667.900	6.116.686	-448.786
4700 Bijdragen & afschrijvingen	808.200	1.412.873	-604.673
192 Juridische & Algemene Zaken	*11.153.300*	*11.091.654*	*61.646*
4100 Personeel	7.258.900	7.076.486	182.414
4200 Werkgeversbijdragen	1.857.700	1.815.961	41.739
4300 Goederen en diensten	1.348.500	962.211	386.289
4619 Overdrachten binnenland	500.000	1.053.232	-553.232
4629 Overdrachten buitenland	104.000	103.320	680

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4700 Bijdragen & afschrijvingen	84.200	80.444	3.756
193 Gerecht in eerste aanleg	*12.513.600*	*12.111.923*	*401.677*
4100 Personeel	282.500	191.986	90.514
4200 Werkgeversbijdragen	66.800	61.813	4.987
4300 Goederen en diensten	80.600	31.781	48.819
4629 Overdrachten buitenland	12.083.700	11.826.000	257.700
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	343	-343
194 Openbaar ministerie	*13.353.300*	*12.199.202*	*1.154.098*
4100 Personeel	8.203.500	7.960.248	243.252
4200 Werkgeversbijdragen	1.951.200	1.787.920	163.280
4300 Goederen en diensten	3.196.400	2.448.257	748.143
4700 Bijdragen & afschrijvingen	2.200	2.777	-577
195 Voogdijraad	*11.906.400*	*11.376.906*	*529.494*
4100 Personeel	6.881.700	6.740.860	140.840
4200 Werkgeversbijdragen	1.750.600	1.781.216	-30.616
4300 Goederen en diensten	1.499.300	1.120.095	379.205
4600 Subsidies	1.576.700	1.576.700	-
4619 Overdrachten binnenland	-	-	-
4700 Bijdragen & afschrijvingen	198.100	158.035	40.065
197 Overig JVI	*6.126.600*	*5.731.577*	*395.023*
4100 Personeel	43.200	37.420	5.780
4200 Werkgeversbijdragen	9.700	9.437	263
4300 Goederen en diensten	575.000	255.198	319.802
4629 Overdrachten buitenland	5.350.000	5.107.500	242.500
4700 Bijdragen & afschrijvingen	148.700	322.022	-173.322
205 Immigratie & Naturalisatie	*8.287.500*	*8.919.739*	*-632.239*
4100 Personeel	5.162.100	5.320.643	-158.543
4200 Werkgeversbijdragen	1.426.000	1.476.017	-50.017
4300 Goederen en diensten	1.648.100	1.120.452	527.648
4700 Bijdragen & afschrijvingen	51.300	1.002.627	-951.327
Financiën, Economische Zaken & Cultuur	**432.560.100**	**430.872.274**	**1.687.826**
097 Minister van FEC	6.015.600	6.418.620	-403.020
4100 Personeel	3.400.700	3.341.112	59.588
4200 Werkgeversbijdragen	791.600	782.120	9.480
4300 Goederen en diensten	1.743.100	1.859.894	-116.794
4629 Overdrachten buitenland	21.200	17.082	4.118
4700 Bijdragen & afschrijvingen	59.000	418.412	-359.412
098 Directie Financiën	*10.118.800*	*10.102.984*	*15.816*
4100 Personeel	5.764.900	5.746.281	18.619
4200 Werkgeversbijdragen	1.499.100	1.480.919	18.181
4300 Goederen en diensten	2.536.300	2.392.564	143.736

	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4700 Bijdragen & afschrijvingen	318.500	483.220	-164.720
101 Belastingen en I&A	56.865.900	57.830.034	-964.134
4100 Personeel	33.248.200	33.080.122	168.078
4200 Werkgeversbijdragen	9.308.400	9.252.099	56.301
4300 Goederen en diensten	14.243.400	14.069.354	174.046
4700 Bijdragen & afschrijvingen	65.900	1.428.459	-1.362.559
102 Centrale Accountantsdienst	*1.575.000*	*1.256.139*	*318.861*
4100 Personeel	924.800	844.024	80.776
4200 Werkgeversbijdragen	243.400	207.654	35.746
4300 Goederen en diensten	277.500	129.471	148.029
4700 Bijdragen & afschrijvingen	129.300	74.990	54.310
104 Financiën & Algemene dekkingsmiddelen	*226.294.800*	*218.621.388*	*7.673.412*
4100 Personeel	100.000	80.600	19.400
4300 Goederen en diensten	5.450.600	5.545.092	-94.492
4509 Rente en Koersverschillen	-	347.054	-347.054
4530 Rente LV & VV	220.744.200	220.897.307	-153.107
4700 Bijdragen & afschrijvingen	-	-8.248.665	8.248.665
108 Overig FEC	*110.852.200*	*115.947.424*	*-5.095.224*
4100 Personeel	4.225.800	4.170.316	55.484
4200 Werkgeversbijdragen	1.178.100	1.132.789	45.311
4300 Goederen en diensten	8.965.000	10.353.341	-1.388.341
4509 Rente en Koersverschillen	-	4.437	-4.437
4530 Rente LV & VV	-	-	-
4619 Overdrachten binnenland	94.950.000	94.761.153	188.847
4700 Bijdragen & afschrijvingen	1.533.300	5.525.388	-3.992.088
150 Economische Zaken Handel & Industrie	*6.714.800*	*6.548.830*	*165.970*
4100 Personeel	4.178.400	4.123.114	55.286
4200 Werkgeversbijdragen	1.134.600	1.116.551	18.049
4300 Goederen en diensten	1.288.100	1.234.189	53.911
4629 Overdrachten buitenland	27.700	1.260	26.440
4700 Bijdragen & afschrijvingen	86.000	73.716	12.284
151 Statistiek	*4.227.200*	*4.233.943*	*-6.743*
4100 Personeel	2.435.900	2.430.119	5.781
4200 Werkgeversbijdragen	729.200	724.583	4.617
4300 Goederen en diensten	1.021.500	940.089	81.411
4700 Bijdragen & afschrijvingen	40.600	139.152	-98.552
206 Cultuur	*9.895.800*	*9.912.912*	*-17.112*
4100 Personeel	4.365.500	4.342.233	23.267
4200 Werkgeversbijdragen	1.183.300	1.194.867	-11.567
4300 Goederen en diensten	1.461.600	1.225.158	236.442
4600 Subsidies	2.788.300	2.788.300	-

		Begroot 2018	Werkelijk 2018	Over-(-) of Onderschrijding
4619	Overdrachten binnenland	-	-	-
4629	Overdrachten buitenland	4.500	-	4.500
4700	Bijdragen & afschrijvingen	92.600	362.354	-269.754
	Totaal	**1.438.854.200**	**1.442.995.571**	**-4.141.371**

Bijlage 5: Toelichtingen op overschrijdingen/ onderschrijdingen

Vijf grootste overschrijdingen kosten met toelichting (bedragen in Afl.)

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostenplaats	Over-schrijdingen	Toelichting in jaarrekening 2018	Toelichting voldoende? Waarom wel/ niet?
1	066 Overig Toerisme, Volksgezondheid en Sport/ 4700 Bijdragen & afschrijvingen	20.468.218	De hogere realisatie van de bijdrage in de zorg gerelateerde kosten bedraagt per saldo Afl. 22,4 miljoen, voornamelijk als gevolg van hoger dan begrote kosten met betrekking tot de landsbijdrage Algemene Ziektekostenverzekering (AZV) ten bedrage van Afl. 17,6 miljoen; een getroffen voorziening voor het tekort van het Ziektefonds van de Sociale Verzekeringsbank (SVb) ten bedrage van Afl. 2,9 miljoen; hogere realisatie in de geneeskundige kosten uit hoofde van de aanvullende ziektekostenverzekering voor ambtenaren ten bedrage van Afl. 2,2 miljoen; hogere afschrijvingskosten van Afl. 0,1 miljoen; en hoger dan begrote overige kosten, ten bedrage van Afl. 4,0 miljoen; tegenover een lagere realisatie van overige kosten on- en minvermogenden ten bedrage van Afl. 0,7 miljoen. Met betrekking tot de landsbijdrage had AZV ultimo 2017 een overschot van Afl. 5,2 miljoen waarbij haar exploitatietekort van Afl. 17,6 miljoen over 2018 gedeeltelijk was gedekt. Ultimo 2018 dient het alsnog verschuldigde bedrag van Afl. 12,4 miljoen door het Land te worden aangezuiverd.	De overschrijding van Afl. 20,5 miljoen is het gevolg van hoger dan begrote kosten met betrekking landsbijdrage Algemenen Ziekenkostenverzekering (AZV) van Afl. 17,6 miljoen, een getroffen voorziening voor het tekort van het Ziektefonds van de Sociale Verzekeringsbank (SVb) van Afl. 2,9 miljoen en hogere afschrijvingskosten van Afl. 0,1 miljoen. Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor overschrijding.
2	033 Openbare Werken/ 4700 Bijdragen & afschrijvingen	8.100.195	Vermeldenswaardig bij deze hoofdbudgethouder (Dienst Openbare Werken oftewel DOW) is dat zij een eigen begroting heeft die ook apart door de Staten van Aruba wordt behandeld. DOW stelt ook haar eigen jaarrekening op. In de begroting van het Land wordt één bedrag, als een uitkering aan dit Landsbedrijf opgenomen. Hierbij was eind 2018 sprake van een begrotingsoverschrijding van Afl. 7,0 miljoen (15%) op een begroting ten bedrage van Afl. 46,3 miljoen. Behalve deze uitkering zijn de afschrijvingskosten bij deze hoofdbudgethouder met Afl. 1,1 miljoen (35%) hoger uitgevallen wat per saldo tot een begrotingsoverschrijding van Afl. 8,1 miljoen bij deze hoofdbudgethouder hebben geleid met als gevolg dat er zich een begrotingsoverschrijding bij het ministerie ROIM heeft voorgedaan.	De overschrijding van Afl. 8,1 miljoen is het gevolg van begrotingsoverschrijding van uitkering aan Landsbedrijf (DOW) van Afl. 7,0 miljoen en afschrijvingskosten bij deze hoofdbudgethouder van Afl. 1,1 miljoen hoger uitgevallen. Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor overschrijding.

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostenplaats	Over-schrijdingen	Toelichting in jaarrekening 2018	Toelichting voldoende? Waarom wel/ niet?
3	066 Overig TVS/ 4300 Goederen en diensten	1.926.847	De hogere realisatie van de bijdrage in de zorg gerelateerde kosten bedraagt per saldo Afl. 22,4 miljoen, voornamelijk als gevolg van hoger dan begrote kosten met betrekking tot de landsbijdrage Algemene Ziektekostenverzekering (AZV) ten bedrage van Afl. 17,6 miljoen; een getroffen voorziening voor het tekort van het Ziektefonds van de Sociale Verzekeringsbank (SVb) ten bedrage van Afl. 2,9 miljoen; hogere realisatie in de geneeskundige kosten uit hoofde van de aanvullende ziektekostenverzekering voor ambtenaren ten bedrage van Afl. 2,2 miljoen; hogere afschrijvingskosten van Afl. 0,1 miljoen; en hoger dan begrote overige kosten, ten bedrage van Afl. 4,0 miljoen; tegenover een lagere realisatie van overige kosten on- en minvermogenden ten bedrage van Afl. 0,7 miljoen. Met betrekking tot de landsbijdrage had AZV ultimo 2017 een overschot van Afl. 5,2 miljoen waarbij haar exploitatietekort van Afl. 17,6 miljoen over 2018 gedeeltelijk was gedekt. Ultimo 2018 dient het alsnog verschuldigde bedrag van Afl. 12,4 miljoen door het Land te worden aangezuiverd.	De overschrijding van Afl. 1,9 miljoen is gevolg van hogere realisatie in de geneeskundige kosten uit hoofde van de aanvullende ziektekostenverzekering voor ambtenaren van Afl. 2,2 miljoen. Toelichting is onvoldoende: Er wordt niet voldoende inzicht gegeven in de aard van de overschrijding. Deze overschrijding herhaalt zich elk jaar. Het is van belang dat de verantwoordelijke minister een uitleg geeft waarom deze overschrijding zich jaarlijks voordoet, en dit niet opgevangen kan worden bij het opstellen van de begroting.
4	108 Overig Financiën, Economische Zaken en Cultuur / 4300 Goederen en diensten	1.388.341	Deze budgethouder heeft per saldo een overschrijding van Afl. 5,1 miljoen als gevolg van hogere kosten van Goederen en diensten ten bedrage van Afl. 1,4 miljoen (welke voornamelijk het gevolg is van een negatief resultaat uit gerealiseerde koersverschillen), hogere realisatie in Bijdragen en Afschrijvingen ten bedrage van Afl. 4,0 miljoen (welke voornamelijk het gevolg is van afschrijvingen (Afl. 0,6 miljoen), een dotatie in de voorzieningen (Afl. 3,6 miljoen) en een positieve correctie voor afschrijvingen (van voorafgaande jaren) in materiele vaste activa (Afl. 0,3 miljoen).	De overschrijding van Afl. 1,4 miljoen is gevolg hogere kosten van goederen en diensten welke voornamelijk door een negatief resultaat uit gerealiseerd koersverschillen. Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor overschrijding.
5	138 Sociale Voorziening en maatschappelijk werk/ 4600 Subsidies	935.428	Per saldo was de begrotingsoverschrijding bij deze hoofdbudgethouder Afl. 0,6 miljoen (1%) als gevolg van hoger dan begrote realisaties van kosten in hoofdkostensoort Subsidies (aan Casa Cuna) ten bedrage van Afl. 1,0 miljoen en lagere realisatie in Overdrachten Binnenland (onderstand) ten bedrage van Afl. 0,4 miljoen. Verder zijn ook kosten van Personeel, Werkgeversbijdragen en kosten van Goederen en diensten wat lager uitgevallen.	De overschrijding van Afl. 1,0 miljoen is gevolg van hoger dan begrote realisaties van kosten in hoofdkostensoort Subsidies (aan Casa Cuna). Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor overschrijding.

Vijf grootste onderschrijdingen middelen met toelichting (bedragen in Afl.)

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostenplaats	Onder-schrijding	Toelichting in JR 2018	Toelichting voldoende? Waarom wel/ niet?
1	101 Belastingen en I&A/ 8100 Directe belastingen	15.722.717	Deze hoofdbudgethouder heeft per saldo een lagere realisatie ten opzichte van de begroting van Afl. 23,6 miljoen (2%). Deze hoofdbudgethouder bestaat qua ontvangsten voornamelijk uit de directe en indirecte belastingen. De directe belastingen (verdeeld over 11 middelensoorten) zijn per saldo Afl. 15,7 miljoen (3%) onder de begroting gebleven. Hierna volgt een toelichting hierop. Vanwege de verbeteringen in de compliance en intensiveringen van de invorderingstrajecten, boeken de loonbelastingen een hogere realisatie ten bedrage van Afl. 3,1 miljoen (1%). De ontvangsten uit hoofde van Winstbelastingen laten een lagere realisatie zien van Afl. 12,8 miljoen (6%); Vermeldenswaardig is dat de winstbelasting in de begroting van het dienstjaar 2018 van het Land (ten opzichte van begroting 2017) naar beneden is bijgesteld en dat ook rekening moet worden gehouden met de specifieke deadlines van deze belastingsoort. De eerste inlever- en betaaldatum in 2018 van deze belastingsoort was wettelijk vastgesteld op 31 mei. Ondernemingen had hierna uitstel kunnen verzoeken tot 30 november 2018. De geïnde winstbelasting over 2018 wordt als volgt verdeeld: Afl. 195,2 miljoen totaal ontvangen (waarvan Afl. 29,8 miljoen aan winstbelasting en Afl. 165,4 miljoen uit de VAS-aangiften). De invorderingsacties van de DIMP op het gebied van winstbelasting is in het dienstjaar 2018 begroot op Afl. 55,0 miljoen waarvan voor 54% is gerealiseerd. De volgende directe belastingen zijn laten lagere realisaties zien ten opzichte van de begroting: grondbelasting (Afl. 12,6 miljoen), overdrachtsbelasting (Afl. 0,7 miljoen), dividendbelasting (Afl. 0,7 miljoen), rente belastingvordering (Afl. 3,4 miljoen); deze laatste middelensoort betreft geïncasseerde rente op achterstallige belastingontvangsten. De motorrijtuigenbelasting heeft een hogere realisaties geboekt van Afl. 1,2 miljoen. Vergeleken met het jaar hiervoor, waar sprake was van een bovenmatige realisatie, door een verbeterde compliance als gevolg van de doorgevoerde wetswijziging en de daarmee samenhangende wettelijke betalingsplicht. In het dienstjaar 2018 hadden de belastingbetalers tot 5 juli 2018 om hun motorrijtuigenbelasting te betalen, maar de DIMP gaf aan dat nog steeds een groot aantal A-kentekennummerhouders nog niet betaald hebben. Verder heeft de zegelbelasting een hogere realisaties geboekt van Afl. 1,0 miljoen en de ontvangsten van successiebelasting zijn iets hoger dan de begroting uitgevallen.	De onderschrijding op 8100 Directe belastingen is, zoals opgenomen in de toelichting van de jaarrekening, onder meer te wijten aan de onderschrijdingen bij de winstbelastingen van Afl. 12,8 miljoen, grondbelasting van Afl. 12,6 miljoen en rente belastingvordering van Afl. 3,4 miljoen. In de toelichting wordt de oorzaak van de onderschrijding op de winstbelasting nader verklaard. Hieruit blijkt dat dit te maken heeft met de mogelijkheid voor de ondernemers om uitstel, voor de aangifte en betaling, tot eind november 2018 te verzoeken. De onderschrijdingen op de andere middelen worden niet nader toegelicht. Toelichting is niet volledig: Alleen een middel wordt toegelicht, de overige niet.

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostenplaats	Onder-schrijding	Toelichting in JR 2018	Toelichting voldoende? Waarom wel/ niet?
2	101 Belastingen en I&A/ 8200 Indirecte belastingen	11.753.620	De indirecte belastingen wordt verdeeld in 11 verschillende middelensoorten die per saldo Afl. 11,8 miljoen (2%) onder de begroting zijn gebleven. De middelensoort invoerrechten heeft een hogere realisatie ten opzichte van de begroting van Afl. 6,0 miljoen, terwijl de accijns op gedestilleerd een lagere realisatie heeft van Afl. 0,9 miljoen. Bij de middelensoort accijns op sigaretten is sprake van een hogere realisatie van Afl. 2,1 miljoen tegenover lagere realisaties in de middelensoorten accijns op bier (Afl. 2,9 miljoen), accijns op minerale oliën (Afl. 9,0 miljoen), BBO (Afl. 45,5 miljoen), dienstverlening (Afl. 0,3 miljoen) en milieubelasting op verhuur van voertuigen (Afl. 0,3 miljoen). De middelensoort milieubelasting op hotels heeft wel een hoger realisatie van Afl. 0,4 miljoen. Als laatste heeft de middelensoort BAVP een realisatie van Afl. 38,7 miljoen geboekt. Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat een begroting voor laatstgenoemde middelensoort ontbreekt. Verder is er een hogere realisatie in ontvangsten uit hoofde van rechten, boeten en overige middelen ten bedrage van Afl. 3,1 miljoen (306%), toeristenheffing (Afl. 1,0 miljoen) en overige ontvangsten bij de Douane (Afl. 0,1 miljoen), tegenover een lager dan begrote realisatie van verhuuropbrengsten ook bij de Douane (Afl. 0,4 miljoen).	De onderschrijding op de hoofdkostensoort 8200 Indirecte belastingen is, zoals toegelicht in de jaarrekening, voornamelijk het gevolg van een lager dan verwachte inkomsten bij de Accijnzen op bier (Afl. 2,9 miljoen), op minerale oliën (Afl. 9 miljoen) en BBO (Afl. 45,5 miljoen). Deze hoofdkostensoort is middels suppletoire begroting reeds naar beneden bijgesteld met Afl. 3 miljoen, wegens de opgelopen vertraging in de actualisatie en formalisatie van de Vergunningsverordening (AB 2002 no. GT1). Bij deze onderschrijdingen wordt in de toelichting op de jaarrekening geen nadere uitleg gegeven over de oorzaken. Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor onderschrijding.
3	035 Infrastructuur/ 8700 Niet-belastingopbrengsten	7.053.084	Deze hoofdbudgethouder heeft circa Afl. 6,9 miljoen (26%) minder aan middelen gerealiseerd dan begroot. Dit is te wijten aan lager dan begrote niet-belastingopbrengsten ten bedrage van Afl. 7,1 miljoen (28%), welke voornamelijk te maken heeft met lagere geïnde erfpachtrechten door Directie Infrastructuur en Planning (Afl. 7,4 miljoen) en hogere opbrengsten bij de overige middelensoorten (Afl. 0,3 miljoen). Verder heeft voornoemde directie Afl. 2,8 miljoen meer aan rechten en boeten geïnd dan begroot maar de retributies en leges zijn Afl. 2,6 miljoen lager uitgevallen voornamelijk als gevolg van een rechtszaak die Directie Infrastructuur en Planning verloren heeft. Volgens het vonnis van de rechtbank had de directie te hoge bedragen gefactureerd uit hoofde van precario-heffingen (Afl. 135 per vierkante meter in plaats van Afl. 5); het verschil per factuur is derhalve gecrediteerd.	Uit de toelichting in de jaarrekening blijkt dat de onderschrijding op de hoofdkostensoort 8700 niet-belastingopbrengsten het gevolg is van lager geinde erfpachtrechten door Directie Infrastructuur en Planning. Wat precies de oorzaak van deze lagere inning is geweest, wordt niet aangegeven in de toelichting. Toelichting is onvoldoende: Er wordt geen oorzaak aangegeven voor onderschrijding.
4	104 Financierings- & Algemene Dekkingsmiddelen/ 8500 Rente	3.210.809		Er is geen toelichting

	Hoofdbudgethouder/ Hoofdkostenplaats	Onder-schrijding	Toelichting in JR 2018	Toelichting voldoende? Waarom wel/ niet?
5	035 Infrastructuur/ 8300 Retributies leges & rechten	2.555.226	Deze hoofdbudgethouder heeft circa Afl. 6,9 miljoen (26%) minder aan middelen gerealiseerd dan begroot. Dit is te wijten aan lager dan begrote niet-belastingopbrengsten ten bedrage van Afl. 7,1 miljoen (28%), welke voornamelijk te maken heeft met lagere geïnde erfpachtrechten door Directie Infrastructuur en Planning (Afl. 7,4 miljoen) en hogere opbrengsten bij de overige middelensoorten (Afl. 0,3 miljoen). Verder heeft voornoemde directie Afl. 2,8 miljoen meer aan rechten en boeten geïnd dan begroot maar de retributies en leges zijn Afl. 2,6 miljoen lager uitgevallen voornamelijk als gevolg van een rechtszaak die Directie Infrastructuur en Planning verloren heeft. Volgens het vonnis van de rechtbank had de directie te hoge bedragen gefactureerd uit hoofde van precario-heffingen (Afl. 135 per vierkante meter in plaats van Afl. 5); het verschil per factuur is derhalve gecrediteerd.	De onderschrijding van Afl. 2.6 miljoen is gevolg van Retributies leges & rechten die lager uitgevallen als gevolg van rechtszaak die Directie Infrastructuur en Planning verlopen heeft. Volgens het vonnis van de rechtbank had de directie te hoge bedragen gefactureerd uit hoofde van precario-heffingen (Afl. 135 per vierkante meter in plaats van Afl. 5); het verschil per factuur is derhalve gecrediteerd. Toelichting is voldoende.

Bijlage 6: Subsidiekosten[101] 2018

Stichtingen	Algemene subsidie	Project subsidie	Totaal
Ministerie Ruimtelijk Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu			
Beleidsdirectie: Directie natuur en Milieu	*2.442.200*		*2.442.200*
Stichting Fundacion Parke Nacional Arikok	2.442.200		2.442.200
Ministerie Toerisme, Volksgezondheid en Sport			
Beleidsdirectie: Directie volksgezondheid	*26.821.900*	*226.200*	*27.048.100*
Fundacion pa Esnan cu Problema di Oido (F.E.P.O.)	108.600		108.600
Stichting voor de Volkshygiëne van het Wit Gele Kruis Aruba	3.928.800		3.928.800
Fundacion Centro pa Nos Grandinan (centro Kibrahacha)	242.200		242.200
Stichting Algemene Bejaardenzorg Aruba (SABA)	22.542.300		22.542.300
Stichting CasMarie		150.000	150.000
Stichting Ambiente Nobo		76.200	76.200
Beleidsdirectie: IBISA	*2.183.700*	*2.950.000*	*5.133.700*
Aruba Sport Unie	519.800		519.800
Comite Olympico Arubano	221.600		221.600
Stichting Fundacion Arubiano pa Maneho di Facilidadnan Deportivo	1.442.300		1.442.300
Stichting Fundacion Facilidad Deportivo		2.950.000	2.950.000
Beleidsdirectie: Bureau Ondersteuning Verslavingszorg	*1.545.800*		*1.545.800*
Fundacion pa Maneho di Adiccion di Aruba (F.M.A.A.)	1.105.200		1.105.200
Fundacion Anti Droga Aruba (FADA/Pride)	440.600		440.600
Ministerie Sociale zaken en Arbeid			
Beleidsdirectie: Directie Sociale Zaken	*17.579.228*	*1.350.700*	*18.929.928*
Stichting Fundacion Arubano pa Esnan Invalido (Funari)	182.200		182.200
Fundacion Arubano di Esnan Visualmente Incapacita (FAVI)	654.000		654.000
Stichting voor de Verstandelijk Gehandicapten Aruba (SVGA)	5.735.500	220.000	5.955.500
Stichting Ambiente Feliz (SAF)	1.327.200		1.327.200
Stichting Casa Cuna Progreso	4.083.828		4.083.828
Stichting Kinderhuis Imeldahof	2.678.700	459.000	3.137.700
Stichting Fundashon pa nos muchanan	450.700		450.700
Stichting Centro di bario Ayo y Becindario	61.700		61.700
Stichting Centro di bario Brazil	111.000		111.000
Stichting Centro di Bario Lago Heights	70.400		70.400
Stichting Centro di Bario Noord	71.800		71.800
Stichting Centro di Bario Playa Pa bao	102.200		102.200
Stichting Centro d Bario Savaneta	68.900		68.900
Stichting Centro di Bario Tanki Lender	25.000		25.000

[101] Subsidie verstrekt aan instellingen van openbaar nut, niet zijnde onderwijs, vervoer of ten behoeve van huur.

Stichtingen	Algemene subsidie	Project subsidie	Totaal
Fundacion Hende Muher den Dificultad	524.900		524.900
Stichting Mary Joan Breast Cancer Support Group (MJF)		30.000	30.000
Fundacion Pa Nos Comunidad		45.900	45.900
Ouders Vereniging SONRISA	207.000	100.000	307.000
Alpha hulp administratie		45.800	45.800
Alpha ondersteuning doelgroep		100.000	100.000
Famia Planea	364.700		364.700
Stichting Young Men's Christian Association (Y.M.C.A.)	199.000		199.000
Stichting Fundashon Parlamento Hubenil Aruba	229.000		229.000
Stichting Fundacion Telefon Pa Hubentud Aruba	190.900	-	190.900
Fundacion Respeta Mi	137.600		137.600
Asociacion Trabao Di Hubentud na Aruba (ATHA)	103.000	50.000	153.000
Stichting Tienda di Educacion		300.000	300.000
Beleidsdirectie: Directie Huur- en Consumentenzaken	*109.800*		*109.800*
Stichting Consumidornan Arubiano Solidario (CAS)	109.800		109.800
Ministerie Justitie, Veiligheid en Integratie			
Beleidsdirectie: Directie Voogdijraad	*1.576.700*		*1.576.700*
Stichting Casa Cuna Progreso (Justitie) & Stichting Imeldahof (Justitie)	156.600		156.600
Stichting Reclassering en Jeugdbescherming Aruba	359.300		359.300
Stichting Fundacion GUIA-MI	1.060.800		1.060.800
Ministerie Financiën, Economische Zaken en Cultuur			
Beleidsdirectie: Directie Cultuur Aruba	*1.978.600*	*809.700*	*2.788.300*
Stichting Arubaanse Muziekschool	1.227.700		1.227.700
Stichting Schouwburg Aruba	583.700		583.700
Stichting U.N.O.C.A.	167.200	750.000	917.200
Museo Historico		59.700	59.700
Totaal	**54.237.928**	**5.336.600**	**59.574.528**

Algemene Rekenkamer

T (297) 582 5448
F (297) 582 7687
E rekenkamer@aruba.gov.aw

Wilhelminastraat 6
Oranjestad
Aruba